

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Marie Hrušková

Eugene A. Nida a jeho přínos translatologii

Eugene A. Nida and His Contribution to Translation Studies

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zuzana Jettmarová, M.Sc., Ph.D.

Praha, 2019

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí práce doc. PhDr. Zuzaně Jettmarové, M.Sc., Ph.D. za ochotu a trpělivost při vedení práce a za četné rady a připomínky.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 18. 4. 2019

Marie Hrušková

Abstrakt

Tato teoreticko-historiografická práce se zabývá životem a dílem lingvisty a teoretika překladu Eugena A. Nidy (1914–2011), analyzuje jeho teoreticko-metodologická východiska, hlavní monografie, teorie a hodnotí jeho přínos ve vývoji translatologie. Nida je představen jako teoretik, metodolog a organizátor, jehož teorie formální a dynamické (resp. funkční) ekvivalence z 60. let ovlivnila vývoj biblického překládání i teorii překladu obecně. Práce obsahuje také kompletní bibliografii díla E. Nidy.

Klíčová slova

Eugene Nida, formální ekvivalence, dynamická ekvivalence, funkční ekvivalence, překlad Bible, teorie překladu

Abstract

This theoretic-historiographical thesis examines the life and work of the linguist and translation theorist Eugene A. Nida (1914–2011). It analyses his theoretical and methodological underpinnings, most important publications and theories and evaluates his contribution to translation studies. Nida is presented in his role of theoretician, methodologist and organiser, whose theory of formal and dynamic (or functional) equivalence contributed to the development of Bible translation and translation theory in general. The thesis includes comprehensive bibliography of E. Nida.

Key words

Eugene Nida, formal equivalence, dynamic equivalence, functional equivalence, Bible translation, translation theory

Obsah

1	Úvod	8
2	Biografie Eugena A. Nidy	9
2.1	Profesní a vědecká příprava	9
2.2	Působení v American Bible Society a United Bible Societies	10
2.3	Nida jako autor	12
2.3.1	Deskriptivnělingvistické období (1943–1952)	12
2.3.2	Období mezikulturní komunikace (1952–1960)	13
2.3.3	Překladačské období (1961–1973)	14
2.3.4	Sémiotické a sociolingvistické období (od roku 1974)	15
2.4	Nida jako pedagog	16
2.5	Nida jako organizátor	17
2.6	Pozdní léta	19
2.7	Čestné tituly a další vyznamenání	21
2.8	Nidův přínos pro biblická studia	21
3	Kontext a východiska	24
4	Teorie a modely	28
4.1	Definice překladu	28
4.2	Teorie dynamické a formální ekvivalence	29
4.3	Model překladu	30
5	Hlavní monografie	34
5.1	Bible Translating (1947)	34
5.2	Toward a Science of Translating (1964)	38
5.3	The Theory and Practice of Translation (1969, s C. R. Taberem)	48
5.4	From One Language to Another (1986, s J. de Waardem)	55
6	Kritika a návaznost	62
6.1	Kritika	62
6.1.1	Kritika vědeckého přístupu	62
6.1.2	Reakce původních příjemců	63
6.1.3	Upřednostňování obsahu před formou, interpretování textu	64
6.1.4	Kritika motivace; manipulace příjemci	66
6.2	Návaznost	67
6.2.1	Newmark, Koller, německá funkcionalistická škola	67
6.2.2	Meaning-based approach	69
7	Závěr	70
8	Bibliografie	71

8.1 Primární zdroje	71
8.2 Sekundární zdroje	72
9 Příloha	75
9.1 Bibliografie Eugena A. Nidy	75
9.1.1 Monografie.....	75
9.1.2 Kapitoly, statě a články.....	83
9.1.3 Předmluvy	100
9.1.4 Recenze	100
9.1.5 Rozhovory.....	102
9.2 Sborníky věnované E. A. Nidovi.....	103
9.3 Recepce E. A. Nidy zvl. v translatologii.....	104

1 Úvod

Tato diplomová práce se zabývá životem, dílem a odkazem Eugena A. Nidy. Tento americký lingvista a teoretik překladač se řadí mezi významné osobnosti nejen translatologie, ale i dalších disciplín, jako jsou například biblická studia nebo antropologie. Eugene Nida měl pověst aktivního a energického člověka. Jeho kolegové o něm hovoří jako o skvělém organizátorovi a pedagogovi. Již v roce 1978 (kdy se Nidovo působení ještě zdaleka nechýlilo ke konci) jej editoři amerických novin *Christian Herald* označili za člověka, který „udělal víc než kdokoli jiný pro to, aby poskytl lidem Písmo, které by mohli číst ve svém vlastním jazyce“ (Anon., 2011). Přesto mu v českém prostředí doposud nebyla věnována žádná publikace, diplomová práce či jiná významnější monografie. Cílem této práce je tedy popsat Nidovu profesní dráhu, analyzovat jeho teoreticko-metodologická východiska, provést rozbor jeho hlavních děl a teorií, zhodnotit jeho odkaz a přínos ve vývoji translatologie, a přiblížit tak české odborné veřejnosti tuto osobnost světového renomé.

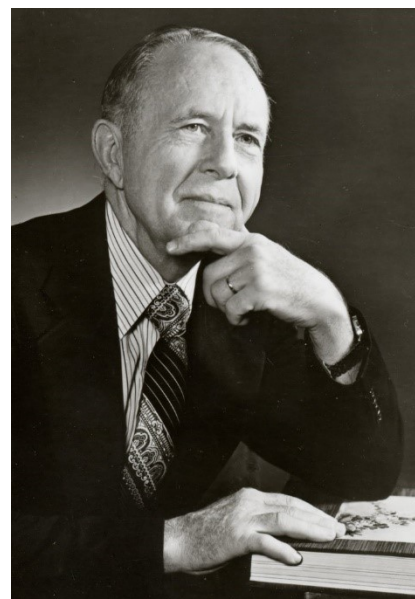
V kapitole věnované biografii Eugena Nidy je nejprve popsána jeho profesní a vědecká příprava a zapojení do biblických společností. Následně je nastíněn vývoj jeho tvorby a jsou zmíněny významné publikace. Pozornost je dále věnována Nidově pedagogické a organizátorské činnosti, díky níž se násobil jeho vliv ve světě. Poslední část druhé kapitoly hodnotí jeho přínos pro biblická studia. Další kapitola popisuje kontext a východiska, na jejichž základě Nidovy teorie vznikaly. Samotné teorie a modely jsou analyzovány v kapitole čtvrté. Nejobsáhlejší část práce je věnována rozboru Nidových hlavních translatologických prací (z nichž jedna, *From One Language to Another*, 1986, je k dostání pouze v zahraničních knihovnách). Poslední kapitola této práce se soustředí na nejčastější kritické poznámky k Nidově práci a také na osobnosti, které na jeho teorii navázaly. Závěr práce shrnuje Nidův přínos pro vývoj translatologie. V příloze lze nalézt soupis jeho bibliografie, sborníky jemu věnované a soupis publikací, které se zmiňují o jeho teorii.

Při psaní této práce byly využity převážně anglicky psané zdroje. Všechny citace z těchto zdrojů jsou překlady autorky této diplomové práce.

2 Biografie Eugena A. Nidy¹

Eugene Albert Nida se narodil 11. listopadu 1914 v Oklahoma City ve státě Oklahoma. Od dětství s rodinou navštěvoval sbor metodistické církve a již ve čtyřech letech se chtěl stát misionářem v Africe. Tato touha ho přivedla ke studiu jazyků a lingvistiky. V pěti letech se s rodinou přestěhovali do Long Beach v Kalifornii.

Roku 1936 absolvoval na University of California v Los Angeles (UCLA) z klasické filologie. Byl členem prestižní společnosti nejlepších studentů významných amerických univerzit Phi Beta Kappa a jeho výsledky byly jedny z nejlepších v historii UCLA.

Obrázek 1: Eugene A. Nida
(Zdroj: The Rev. Eugene A. Nida, 2011)

2.1 Profesní a vědecká příprava

V létě roku 1936 se Nida poprvé setkal s lingvistikou a misijním překládáním Bible, a to na letní škole pro misionáře v Arkansasu, kam ho pozval William Cameron Townsend. Tento americký misionář viděl potřebu poskytovat budoucím misionářům lepší přípravu, a tak v roce 1934 začal organizovat letní školu lingvistiky a překladu, která později dostala oficiální název Summer Institute of Linguistics² (SIL). Na konci svého prvního kurzu Nida na SIL dokonce již vyučoval. Od roku 1939 patřil k hlavním přednášejícím a s výukou (především morfologie a syntaxe) pokračoval každé léto až do roku 1953.

Po skončení letního kurzu v roce 1963 vycestoval s Townsendem a dalšími studenty ze SIL do Mexika, kde analyzovali jazyk indiánského kmene Tarahumarů. Nida předpokládal, že tato jazyková analýza povede k samotnému překladu Bible do jejich jazyka, avšak život v indiánské

¹ Pokud není uvedeno jinak, je tato kapitola zpracována podle monografie *Let The Words Be Written: The Lasting Influence Of Eugene A. Nida* (Stine, 2004) a podle biografie sepsané Ericem M. Northem (North, 1974), která je součástí publikace *On Language, Culture and Religion: In Honor of Eugene A. Nida*.

² Summer Institute of Linguistics (Letní lingvistický institut, dnes SIL International), je křesťanská nezisková organizace, jejímž cílem je podporovat hlavně malé jazykové komunity v jejich rozvoji a přinášet jim biblické překlady v jejich vlastním jazyce. V roce 1934 založil W. C. Townsend letní školu pro misionáře, Camp Wycliffe, která se v roce 1942 oficiálně rozdělila na dvě organizace – Summer Institute of Linguistics a Wycliffe Bible Translators. Jako zakladatel SIL je uváděn K. L. Pike. E. A. Nida patřil mezi zakládající členy. Druhá organizace, věnující se zvláště misionářské práci a překladům, dostala název Wycliffe Bible Translators a jejím zakladatelem byl W. C. Townsend (Penning, 2019, nestr.).

vesnici byl velmi náročný. Intenzivní práce a špatná strava mu způsobily zdravotní problémy, kvůli nimž se musel v polovině prosince vrátit do Kalifornie.

V roce 1939 získal magisterský titul ze studia novozákonní řečtiny na University of Southern California a v roce 1941 zahájil doktorské studium lingvistiky na University of Michigan v Ann Arbor pod vedením amerického jazykovědce Charlese C. Friese. Doktorský titul obdržel v roce 1943.

2.2 Působení v American Bible Society a United Bible Societies

Přestože Nida musel zanechat misionářské práce v Mexiku, Townsend v něm viděl nebyvalý talent a oddanost biblickému překládání. Doporučil ho tedy jako jazykového specialistu do American Bible Society (ABS), kde potřebovali někoho, kdo by kontroloval překlady do menších jazyků, pro něž tam neměli konzultanty. V roce 1943 Nida nabídku na práci v této organizaci přijal. Ve stejném roce se stal pastorem americké baptistické církve Northern Baptist Convention a také se oženil s Altheou Lucille Spragueovou (viz kapitola 2.6 Pozdní léta).

Po nástupu do ABS Nida nadále vyučoval na SIL a podílel se i na vedení této organizace, a to až do roku 1953, kdy se rozhodl věnovat veškerý svůj čas ABS. V letech 1944–1946 pracoval jako pomocný tajemník pro překlady (Associate Secretary for Versions) a od roku 1946 již jako výkonný tajemník pro překlady (Executive Secretary for Translations¹). ABS se mu postupně stalo institucionální základnou pro jeho četné a různorodé aktivity.

Díky své zkušenosti s překladateli ze SIL, své vlastní misionářské zkušenosti z Mexika a studiu lingvistiky na University of Michigan došel k přesvědčení, že pro zajištění kvalitnějších překladů bude zapotřebí pracovat s překladateli přímo v terénu spíše než posuzovat rukopisy v kanceláři v New Yorku. Spolupráce v terénu měla totiž dvě výhody – umožnila práci přímo v příslušném kulturním kontextu a také, jak Nida zjistil, ovlivnit podobu překladu bylo mnohem snazší v průběhu práce než až po jeho dokončení.

Nida se tedy začal vydávat na několikadenní až několikátýdenní pracovní cesty do Afriky a Latinské Ameriky, kde místním misionářům a (potenciálním) překladatelům pomáhal osvojit

¹ Změnu v názvu pozice („translations“ namísto „versions“) navrhl po svém povýšení právě Nida, protože údajně docházelo k nedorozumění, když byl představen jako Secretary for Versions. Název se tak roku 1949 změnil na Secretary for Translations.

si domorodé jazyky a řešit problémy při samotném překladu. Někteří misionáři byli zároveň jeho studenty v SIL.

Již brzy po svém nástupu do ABS si uvědomil, že jeho úkolem nemá být jen kontrola překladů před vydáním, ale spíše kvalitnější příprava překladatelů. Chtěl pro ně také vytvořit model překladu, s nímž by mohli pracovat, a praktický návod na efektivní organizaci práce. Svých cílů mohl nejlépe dosáhnout právě jen cestováním na daná místa, výukou a publikační činností. Pracovní cesty tvořily podstatnou část jeho života. Pravidelně trávil na cestách alespoň šest až osm měsíců v roce¹. První cesty podnikal už za druhé světové války; po válce pak začal jezdit i do Evropy a Pacifiku.

Nedostatek výtisků Písma v poválečné Evropě vedl roku 1946 k setkání třinácti biblických společností z různých zemí v Anglii². Delegace z ABS zahrnovala i Eugena Nidu. Konference vyústila v založení United Bible Societies (UBS) – organizace, která měla sloužit k efektivnější spolupráci mezi jednotlivými společnostmi. Rada UBS následně vytvořila poradní skupinu pro překlady (Functional Group on Translation), jejímž členem byl i Nida. Tyto roky (1946–1949) jsou v oblasti světového biblického překládání považovány za revoluční. Nejen co se týče spolupráce biblických společností, ale také vzhledem k poskytování praktické pomoci biblickým překladatelům po celém světě. Eugene Nida měl na této revoluci veliké zásluhy. Postupem času se z „Functional Group“ stal výbor UBS pro překlady (UBS Committee on Translation), jehož byl Nida předsedou. Jeho cílem bylo vybudovat sjednocený program pro všechny společnosti. Některé společnosti (především British and Foreign Bible Society) však nechtěly ztratit kontrolu nad překlady, odmítaly Nidův model konzultantů překladu v terénu a raději kontrolovaly rukopisy ve svých domovských kancelářích. Nepřijímaly ani jeho přístup k překladu, který kladl důraz na význam spíše než na formu.

Konzultantem v terénu pod ABS byl nejprve pouze on sám. Další vhodné kandidáty, kteří by mohli plnit stejnou funkci, začal hledat až během 50. a 60. let. Tým konzultantů se postupně

¹ Například v roce 1966 (po dvaceti letech ve funkci výkonného tajemníka pro překlady) strávil prvních pár měsíců roku v Peru, Paraguai, Brazílii a v Mexiku. Od 29. června do 10. července pobýval v Kongu, od 20. do 21. července v Zambii, od 23. do 31. července v Libanonu a Egyptě, od 3. do 11. srpna na Filipínách, od 12. srpna do 3. září v Japonsku, následně nějaký čas v Evropě a prosinec strávil v Mexiku (North, 1974, s. x).

² Setkání se uskutečnilo mezi 6. a 9. květnem 1946 v Elfinward Conference House v Haywards Heath v Anglii. Následujícího roku se konala další významná konference, navazující na tu z roku 1946, a to ve Woudschoten v Holandsku. Hostila ji Netherlands Bible Society a diskuze se zabývaly například texty, z nichž by se mělo překládat, přípravou překladatelů, jazykovými průzkumy a lexikálními problémy. Z konference vyplynulo, že UBS by mělo vydávat pro překladatele pomůcky, což později vedlo k vydávání časopisu *The Bible Translator*.

rozdělil¹. Dalším cílem bylo převést řízení překladatelských programů přímo do příslušných regionů. V roce 1970, kdy byl překladatelský program UBS oficiálně spuštěn, byla otevřena regionální centra v Asii/Pacifiku, Severní i Jižní Americe, Evropě a Africe a do každého byl jmenován jeden oblastní koordinátor překladu. Ve stejném roce se Nida stal koordinátorem UBS pro výzkum v oblasti překladu (UBS Translations Research Coordinator). Z této pozice měl jednak možnost podporovat výzkum konzultantů, ale zároveň mohl koordinovat nejrůznější projekty, které připravovaly překladatelské pomůcky. V roce 1975, kdy byly již regiony dostatečně zavedené, Nida odešel z pozice koordinátora a stal se opět konzultantem pro ABS.

2.3 Nida jako autor

Na publikační činnost kladl Nida velký důraz. Psaní totiž považoval za hlavní prostředek, jak ovlivnit biblické překládání. Objem a význam jeho prací je nebyvalý, zvláště uvažíme-li množství jeho dalších aktivit.

Níže uvádíme čtyři vývojové etapy a významné publikace z každého období. V zásadě však není možné jednotlivé publikace striktně kategorizovat, protože některé myšlenky jsou například uvedeny v jedné publikaci, ale plně rozvedeny až o několik let později. Cílem následujícího rozdělení navíc není vyjmenovat všechny Nidovy publikace, ale pouze přehledně naznačit vývoj jeho zaměření v tvorbě. Je tedy potřeba jej brát pouze jako zjednodušený ilustrativní přehled.²

Eric M. North (1974, s. xi–xiv) dělí Nidovy práce do čtyř období³:

2.3.1 Deskriptivnělingvistické období (1943–1952)

První Nidovou lingvistickou monografií byla jeho dizertační práce *A Synopsis of English Syntax* dokončená v roce 1943. Jednalo se o první pokus o vytvoření uceleného popisu anglické syntaxe za pomoci analýzy bezprostředních složek (*immediate constituent analysis*). Práce kolovala po knihovnách v několika stovkách strojopisů a tiskem vyšla až v roce 1960.

Většina Nidových příspěvků do oblasti lingvistiky vznikla přibližně do deseti let od dokončení jeho dizertace, a to především v souvislosti s jeho působením v SIL. Zřejmě nejvýznamnější

¹ V roce 2004 bylo konzultantů již přes sedmdesát a podíleli se na více než 860 překladatelských projektech (Stine, 2004, s. 102).

² Kompletní seznam Nidovy bibliografie se nachází v příloze.

³ Northův text byl dokončen v roce 1974, takže poslední období, které nazývá „sémantické“, bylo spíše odhadem toho, kudy se bude Nida v dalších letech ubírat.

monografií tohoto období je publikace *Morphology: The Descriptive Analysis of Words* (1946), především její druhé, výrazně přepracované vydání z roku 1949. *Morphology* sloužila jako základní příručka pro studenty lingvistiky až do 60. let. Přednášející z ní pro svou výuku čerpali četné příklady, které Nida shromáždil, zatímco misionářům pomáhala analyzovat a učit se nové jazyky. Slovník *Oxford English Dictionary* uvádí, že pojem *sociolinguistics* byl poprvé použit právě v této monografii (Stine, 2004, s. 147).

Svým zaměřením jsou pro toto období charakteristické také publikace jako *Handbook of Descriptive Linguistics: Sections on Morphological Processes and Phonological Processes* (1943), *Linguistic Interludes* (1944) a *An Outline of Descriptive Syntax* (1951). Publikace *Bible Translating* (1947) do tohoto období nepatří, ale předznamenává období třetí, překladatelské.

Kromě monografií v tomto období publikoval lingvisticky orientované texty i v periodikách, jako jsou *Word*, *International Journal of American Linguistics* a *Language*.

2.3.2 Období mezikulturní komunikace (1952–1960)

V monografii *Customs and Cultures* (1954) Nida uvádí:

Dobří misionáři jsou vždy zároveň dobrými „antropology“. (...) Efektivní misionáři vždy touží co nejhlouběji poznat způsob života lidí, kterým chtějí sloužit, jelikož jen takovým porozuměním domorodé kultuře mohou předávat nový způsob života (Nida, 1954, s. xi).

Právě na důkladné poznání cílové kultury kladl v tomto období velký důraz, protože si byl vědom toho, že základem dobrého překladu je efektivní komunikace. Pro publikaci *Customs and Cultures* (1954) si více než deset let na cestách zapisoval nejrůznější příběhy a pozoroval národy po celém světě. Na základě těchto postřehů vydal v roce 1954 monografii, v níž popsal principy efektivní mezikulturní komunikace a práce.

Klíčovou publikací druhého období je *Message and Mission: The Communication of the Christian Faith* (1960). V této monografii se zabývá různými typy náboženských přesvědčení, praktik a s tím spojeného chování. Měl za cíl „(...) seznámit čtenáře s principy a postupy komunikace a následně se zaměřit na to, jak mohou být relevantní pro předávání křesťanské víry“ (Stine, 2004, s. 99).

Monografie *Religion across Cultures: A Study in the Communication of Christian Faith* vyšla až v roce 1968, ale také ji můžeme zařadit do skupiny publikací z druhého období, jelikož

navazuje na dvě výše zmíněná díla. Soustředí se na „psychologické a dynamické faktory komunikace, které jsou obecně platné“ (Stine, 2004, s. 99). Nida se zde zabývá univerzálními lidskými potřebami (např. hlad) a ukazuje, že v rozdílných náboženstvích se mohou projevat různými způsoby.

Dále se do této fáze tematicky řadí například monografie *God's Word in Man's Language* (1952) a *Communication of the Gospel in Latin America* (1969).

Od 50. let je významná Nidova publikační časopisecká činnost. Většina Nidových článků a statí byly příspěvky do periodik *The Bible Translator* a *Practical Anthropology*. Vydávání čtvrtletníku *The Bible Translator* schválila rada UBS v roce 1949 a Nida byl jeho editorem. V publikaci *Fascinated by Languages* se o něm zmiňuje takto:

Při procházení rukopisů s překladateli jsem mnohdy narazil na zajímavá řešení často se objevujících problémů, ale místní překladatelé zpravidla neměli čas, aby o tom napsali, nebo se domnívali, že k tomu nemají dostatek zkušeností. A tak jsem je poprosil, aby mi řekli co nejvíce o tom, na co (jsme) přišli, a já jsem následně, pokud s tím souhlasili, napsal článek jejich jménem (Nida, 2003, s. 7).

The Bible Translator se stal základním kamenem světového rozvoje biblického překládání a je dodnes důležitým zdrojem informací pro překladatele Bible a místem pro diskuzi o překladatelských a kulturních problémech.

Podobně i periodikum *Practical Anthropology* založil Nida na půdě ABS, a to v roce 1953. Cílem bylo zprostředkovat misionářům aktuální poznatky z antropologie. *Practical Anthropology* vycházelo devatenáct let a hlavními přispěvateli byli Nida a jeho kolegové z ABS.

Pro efektivnější práci konzultantů překladu Nida vydával také neoficiální periodikum *Relevant Ramblings*, v němž shrnoval užitečné poznatky z publikací, na něž při své četbě narazil. Nejednalo se o recenze v pravém slova smyslu, ale spíše o subjektivní výňatky zajímavých informací doplněné o vlastní komentář.

2.3.3 Překladatelské období (1961–1973)¹

V tomto období formuloval Nida teorie překladu, které léta rozvíjel svou prací v terénu. Již v roce 1947 vydal monografii *Bible Translating: An Analysis of Principles and Procedures*,

¹ Hlavními překladatelskými monografiemi se podrobně zabývá kapitola 5 Hlavní monografie.

with Special Reference to Aboriginal Languages, která měla sloužit především jako praktický návod misionářům v terénu. Byla pro ně praktickou pomůckou pro řešení problémů biblického překládání a obsahovala četné příklady z mnoha domorodých jazyků. V *Bible Translating* sice ještě nenalezneme ucelenou překladatelskou teorii, ale můžeme již pozorovat Nidův způsob myšlení o překladu.

Teorii překladu formuloval až v monografii *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating* (1964), která se stala jednou z jeho nejznámějších a nejcitovanějších publikací. Představil v ní svou teorii formální a dynamické ekvivalence a snažil se zapojit specifickou oblast biblického překládání do překladatelské teorie obecně. Teoretická východiska čerpá z nejnovějších poznatků z mnoha disciplín, například z lingvistiky, antropologie a psychologie (podrobněji viz kapitola 3 Kontext a východiska).

Oproti monografii *Toward a Science of Translating*, která byla určena spíše překladatelům s jistými zkušenostmi z lingvistiky, byla publikace *The Theory and Practice of Translation: With Special Reference to Bible Translating* (1969) zaměřena více na začínající překladaatele. Spolu s Charlesem R. Taberem ji Nida přehledně uspořádal, teorii srozumitelně vyložil a ke každé kapitole přidal úkoly, které sloužily k upevnění nabytých znalostí.

V roce 1975 vyšla sbírka vybraných esejí z let 1958–1974, *Language Structure and Translation: Essays by Eugene A. Nida*, jejímž editorem byl A. S. Dil. Prvních šest statí pojednává zejména o sémantických strukturách a překladové ekvivalenci, další čtyři se týkají jazyka a komunikace ve vícejazyčných společnostech a poslední dvě pojednávají o přínosu křesťanských misionářů lingvistickému výzkumu. Zvláštní pozornost si zaslouží stať „Principles of Translation as Exemplified by Bible Translating“ (1959), která hrála v dějinách translatologie klíčovou roli. Nida v ní argumentuje, že by zkoumání překladu mělo být rovnocenné s dalšími společenskými vědami, shrnuje principy obecně platné pro všechny typy překladu a navíc dokazuje, že překlad funguje jako druh komunikace, přičemž se opírá především o lingvistiku spíše než o filologii (Stine, 2004, s. 38).

2.3.4 Sémiotické a sociolingvistické období (od roku 1974)

Toto období předznamenává již stať z roku 1952, *A New Methodology of Biblical Exegesis*, v níž Nida ukazuje, jak se mohou základní sémantické vztahy odrážet různými způsoby v povrchové struktuře. Od 70. let se jeho práce obecně soustředily více na studium sémantiky,

například monografie *Componential Analysis of Meaning: An Introduction to Semantic Structures* (1975) se podrobně věnuje sémantické analýze slovní zásoby angličtiny. Komponentová neboli složková analýza významu hrála důležitou roli i v jeho teorii překladu. Z podobně zaměřených publikací můžeme zmínit monografie *Exploring Semantic Structures* (1975) nebo stať *Some Problems of Semantic Structure and Translational Equivalence* (1961).

V 80. letech vyšly další publikace zaměřené na studium sémantických problémů, a to *Meaning across Cultures* (1981) nebo *Translating Meaning* (1982). Zájem o sémantiku se projevil také v biblických projektech, v nichž se Nida zabývá slovní zásobou z hlediska sémantických domén, například *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains* z roku 1988 (viz kapitola 2.5 Nida jako organizátor).

Podle Ch. Kameia (2004) ilustrují Nidův důraz na sociolingvistiku a sociosémiotiku od 70. a 80. let například publikace *Signs, Sense and Translation* (1984) a *From One Language to Another: Functional Equivalence in Bible Translating*. Tu vytvořil ve spolupráci s Janem de Waardem v roce 1986 a „původně ‚dynamickou‘ ekvivalenci zde nazývá ‚funkční‘ ekvivalencí a při interpretaci významu zdůrazňuje roli sociosémiotiky“ (Kamei, 2004, nestr.).

V 90. letech vznikla na základě Nidových přednášek o sociolingvistice publikace *Sociolinguistics of Interlingual Communication* (1996). Sociosémiotický přístup je patrný i v monografii vydané již ve 21. století – *Contexts in Translating* (2001).

Poslední Nidovou monografií je publikace *Fascinated by Languages* z roku 2003. Jedná se o vzpomínkovou knihu, v níž Nida mluví o své kariéře i osobním životě a čtenáře uvádí do světa biblického překládání.

2.4 Nida jako pedagog

Přestože Nida nikdy nepřijal nabídku přednášet na univerzitě, můžeme o něm mluvit jako o učiteli již díky jeho přirozené touze sdílet myšlenky, jež považoval za důležité. Jak bylo zmíněno výše, na počátku své kariéry vyučoval každé léto lingvistiku na SIL. Později přednášel během vzdělávacích programů pro překladatele nebo pracoval přímo s jednotlivými misionáři na jejich překladech.

Některé Nidovy monografie vznikly z jeho poznámek z přednášek v teologických seminářích nebo na institutech jako Toronto Institute of Linguistics, například *Customs and Cultures*

(1954), *Message and Mission* (1960) a *Religion across Cultures* (1968). Jiné publikace napsal přímo jako učebnice – například *Morphology* (1946) a *The Theory and Practice of Translating* (1969). Monografie *Learning a Foreign Language* (1950) vznikla jako praktická pomůcka k osvojení cizího jazyka pro misionáře v terénu. V Nidově tvorbě nalezneme i studijní dokumenty o animismu pro církevní laiky – *Introducing Animism* (1959). A neopomenutelnou pomůckou pro překladatele je řada příruček k vybraným knihám Bible, *Translator's Handbooks*.

2.5 Nida jako organizátor

Nidův úspěch v oblasti biblického překládání tkví nejen v jeho četných pracovních cestách, monografiích a přednáškách, ale také v jeho organizačních schopnostech. Jeho úsilí se navíc násobilo díky týmu schopných kolegů, které kolem sebe dokázal shromáždit. Nida věděl, že sám prací v terénu nestačí pokrýt vše, a tak začal vyhledávat a školit další vhodné konzultanty překlada. Mezi ty první patřily osobnosti jako William L. Wonderly, William A. Smalley a William D. Reayburn. Jak bylo uvedeno výše, v roce 1970 se stal koordinátorem výzkumu pro UBS a z této pozice mohl nejen vést svůj vlastní výzkum, psát a přednášet, ale měl také možnost koordinovat, povzbuzovat i kritizovat práci svých kolegů.

Nida podnítil a vedl několik významných revizí a překladů Bible, stanovoval principy, díky nimž spolu mohli pracovat odborníci z různých prostředí, a také pomáhal organizovat několik velkých výzkumných projektů. Jednou z prvních významných revizí byla revize španělské Bible Reina Valera mezi lety 1950 a 1960. Dokonce následně podnítil i vytvoření zcela nového španělského překladu Nového zákona, *Versión Popular* (1966), což byl překlad do běžného jazyka zpracovaný podle principů dynamické ekvivalence. „Běžným jazykem“ Nida a jeho kolegové rozuměli „jazyk srozumitelný pro čtenáře s minimálním vzděláním a zároveň přijatelný pro čtenáře vzdělanější“ (North, 1974, s. xvi). Podobný překlad do angličtiny, přístupný širokému spektru čtenářů, podnítil v roce 1961. Nový zákon byl publikován již o pět let později pod titulem *Good News for Modern Man* (1966). Starý zákon byl dokončen v roce 1976 a celá Bible následně publikována jako *Good News Bible: The Bible in Today's English Version*. Úspěch překladů *Today's English Version* a *Versión Popular* pomohl přesvědčit mnohé překladatele, církevní představitele a biblické společnosti o významu teorie dynamické ekvivalence.

Římskokatolická církev se na biblických překladech zpravidla nepodílela. Změnilo se to až po druhém vatikánském koncilu (1962–1965), z něž vyplynulo, že by měla být liturgie přeložena do jazyka věřících a že i laici by měli mít co nejsnadnější přístup k Písmu. Od té doby byly žádosti římskokatolických překladatelů o pomoc stále četnější, a tak se reprezentanti UBS setkali se zástupci Vatikánu k diskuzi o této nové situaci. Nida tomuto setkání předsedal a při vyjednávání využil své zkušenosti, které získal při organizování překladatelských programů a týmů. Výsledkem byl návrh na mezikonfesní spolupráci mezi tradičně protestantskými biblickými společnostmi a Vatikánem, který byl po několika letech, kdy probíhaly další diskuze a úpravy, v roce 1968 přijat pod názvem *Guiding Principles for Interconfessional Cooperation in Translating the Bible*.

Další velkou oblastí, v níž Nida uplatňoval své organizační schopnosti, bylo plánování a uskutečňování několika významných vědeckých projektů. Prvním z nich byla revize řeckého textu Nového zákona (*United Bible Societies Greek New Testament*, 1966). Na prvním vydání, připravovaném především s ohledem na biblické překladaatele, spolupracoval mezinárodní tým odborníků, které Nida oslovil. Do komise se zapojili nejlepší vzdělanci z Evropy i amerických kontinentů, protestanti i římskokatolíci. Jen biblické společnosti měly dostatečné zázemí a renomé na to, aby přilákaly takové osobnosti; avšak plodné a efektivní spolupráce mezi nimi bylo dosaženo jen díky Nidovým diplomatickým a organizačním schopnostem (Stine, 2004, s. 115). *Greek New Testament* je dodnes používán jako základní text pro novozákonní překlady biblisty po celém světě a kritické metody a principy vyvinuté komisí jsou platné i pro dnešní práci s textem Nového zákona. V předmluvě k prvnímu vydání je zaznamenán Nidův přínos takto: „(...) projekt byl iniciován, zorganizován a administrován Eugenem A. Nidou, jenž se také podílel na diskuzích komise, zvláště těch, které se týkaly důležitých rozhodnutí o strategii nebo metodě práce.“ (Aland, 1966, s. vi).

Snad ještě významnějším projektem byla práce s texty hebrejského Starého zákona (známá jako *Hebrew Old Testament Text Project*), i když problémy, s nimiž se při ní starozákonní odborníci potýkali, byly vzhledem ke specifickému původu a charakteru textu poněkud odlišné. Nidův cíl však zůstal stejný – vytvořit pomůcku pro překladaatele a poskytnout jim spolehlivý zdroj pro překlad. Komise byla opět složena z odborníků světového renomé. „K Nidovu překvapení jej pro jeho diplomatické a organizační schopnosti zvolili předsedou, a to i přes to, že mu chyběla potřebná kvalifikace hebraisty“ (North, 1974, s. xviii). Jeden ze členů týmu k jeho předsednictví řekl, že jim tento krok dal větší „svobodu k vyjadřování názorů a diskutování o problémech“ (Stine, 2004 s. 116). Nida komisi pověřil úkolem, aby vytvořili doporučení k více než pěti

tisícům obtížných pasáží, které překladatelům působily největší problémy. Komise se od roku 1969 scházela každé léto na čtyři týdny, a to po dobu jedenácti let. V průběhu práce musel tento tým odborníků vyvinout novou textověkritickou metodu, která by měla vědecké základy, jelikož v té době žádná taková koherentní metoda neexistovala. Z jejich průkopnické práce vzešlo několik publikací, především několikasvazková práce *Critique Textuelle de l'Ancien Testament* (1982–1992) a průběžně zveřejňovaná série týkající se oněch častých problémů, *Preliminary and Interim Report of the Hebrew Old Testament Text Project* (1973–1980).

Třetím podobně rozsáhlým mezinárodním projektem, u jehož zrodu stál Eugene Nida, byla sémantická analýza slovní zásoby řeckého Nového zákona a vytvoření slovníku *The Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains* (1988). V tomto případě Nida projekt nejen inicioval, ale také se do práce na něm sám významně zapojil. Základní problém většiny slovníků Nida spatřoval v tom, že neodrážely různé významy slov v odlišných kontextech. Spolu s Johannesem Louwem a Rondalem Smithem proto zpracovali celou novozákonní slovní zásobu a rozdělili ji do devadesáti tří sémantických oblastí (domén). V samotném lexikonu pak u každého výrazu diskutují o jeho různých významech a upozorňují na rozdíly mezi podobnými slovy. *The Greek-English Lexicon* je jeden z nejužitečnějších nástrojů, které má biblický překladatel k dispozici, a zároveň se o něm hovoří jako o důležitém příspěvku pro lexikografii.

2.6 Pozdní léta

Podle Erica Northa (1974, s. xix) měla nezanedbatelný vliv na Nidovu kariéru i jeho první žena, Althea Lucille Spragueová. Vystudovala teologii a obchod a byla učitelkou na Bacone College, indiánské škole v Muskogee v Oklahomě. S Nidou se poznali na University of Oklahoma, kde se jednoho léta konalo SIL, a vzali se v roce 1943. Téměř padesát let manželé Nidovi společně cestovali a pracovali jako tým. Často svému muži pomáhala psaním na stroji nebo mimeografu. Také učila na stroji psát sekretárky a (domorodé) pomocníky překladatelských týmů. Když byl Nida ponořen do své práce, byla to ona, kdo se staral o zázemí překladatelských workshopů a konferencí či osobní potřeby účastníků. Brala si na starost i potřebnou korespondenci a dokumentaci k mnoha projektům.

Dlouhé hodiny práce, množství pracovních cest a rychlé tempo jejich života se však podepsalo na jejím zdraví. Na konci 70. let se proto přestěhovali do kvakerské komunity poblíž Filadelfie v Pensylvánii. Althea Nidová zemřela v roce 1993.

Po smrti své ženy se Nida přestěhoval do Arizony. V 90. letech dostával pozvání na univerzity (mezi prvními například do Granady, Madridu a Liverpoolu) k přednáškám o teorii a praxi překladu. Postupně přišla pozvání na více než čtyřicet univerzit v Evropě, Asii a Americe. Nida byl zván hovořit zejména o problémech jazykové korespondence a o sociolingvistických rozdílech, které nejčastěji působí překladatelům problémy. Přednášel také pro překladatele evropských institucí v Bruselu a Lucemburku. Z jedné přednášky o jazyce a kultuře na bruselském překladatelském a tlumočnickém institutu ISTI vznikly v roce 1994 podklady pro jeho knihu *The Sociolinguistics of Interlingual Communication* (1996). V únoru téhož roku potkal na překladatelské konferenci *Encuentros Complutenses en torno a la Traducción* v Madridu překladatelku a tlumočnici Mariu Elenu Fernandez-Mirandaovou, která v té době působila na vedoucí pozici překladatelského oddělení Evropské komise. V roce 1997 se vzali a od té doby spolu žili v Bruselu. Eugene Nida zemřel 25. srpna 2011 v Madridu ve věku 96 let.

Jeho žena Elena Nida o něm ve své knize vzpomínek *Gene Nida, My Husband and My Inspiration* napsala:

Gene byl velmi zralý muž, skutečný intelektuál, ale rovněž to byl člověk hluboce citově založený, se silným kouzlem osobnosti. (...) Co mě překvapilo, bylo Genovo neuvěřitelné tempo. Bylo smělé a sebevědomé, přesně jako jeho přednášky. Krácel velmi rychle, až bylo obtížné s ním udržet krok. My už jsme byli unavení, ale on byl stále svěží. Měl ohromnou energii a byl vždy napřed. Není divu, že svou slavnou teorii nazval „dynamická ekvivalence“, protože on sám byl velmi dynamický (Nida, Elena, 2014, nestr.).

Může se zdát překvapivé, že Eugene Nida sám sebe nepovažoval za překladatele. V publikaci *Fascinated by Languages* o sobě a své kariéře mluví takto:

Přednášející a spisovatelé o mně hovoří jako o biblickém překladateli, který se naučil něco o lingvistice a překladu. Já jsem však nikdy nepřeložil jedinou kapitolu Bible k publikaci ani jsem nebyl členem překladatelské komise. Jsem jednoduše lingvistou, který se zaměřuje na jazykovou a kulturní antropologii, a díky tomu mne American Bible Society požádala, abych zjistil, proč je tolik jejích publikací Písma tak málo čtených a tak často nepochopených. Přijal jsem tuto výzvu a snažil jsem se zjistit, proč mají lidé problémy porozumět biblickým textům, ale během toho jsem psal a přednášel více v sekulárním prostředí než ve specificky náboženském kontextu. Jsem jednoduše jen student sociolingvistiky a sémiotiky, který se zabýval verbální komunikací ve více než devadesáti zemích a který je neustále fascinován jazyky (Nida, 2003, s. 135).

2.7 Čestné tituly a další vyznamenání

Za zásluhy se Eugenu Nidovi dostalo mnohých vyznamenání. Jedním z nich bylo vytvoření instituce „Nida Institute for Biblical Scholarship“, která byla založena ABS v roce 2001 a má pokračovat v tradici jeho práce. Od roku 2007 pořádá Nida Institute každé léto na Instituto San Pellegrino v Itálii dvoutýdenní seminář „Nida School for Translation Studies“, na němž pravidelně přednášejí přední osobnosti translologie.¹

Obdržel množství čestných doktorátů, například z univerzit Eastern University (Pensylvánie, 1956), University of Munster (Německo, 1967), Heriot-Watt University (UK, 1974), De La Salle University (Filipíny, 1985) a McMaster University (Ontario, 2012).

Byl oceněn také společností Society of Biblical Literature a v roce 2004 jej honorovala i americká lingvistická společnost Linguistic Society of America, a to cenou „Victoria A. Fromkin Prize for Distinguished Service“ za mimořádný přínos pro lingvistiku a služby pro samotnou lingvistickou společnost. Nida do ní vstoupil v roce 1939, v roce 1960 byl zvolen místopředsedou a v roce 1968 jejím předsedou.

Ještě za jeho života publikovali jeho kolegové práce na jeho počest, například *On Language, Culture, and Religion: In Honor of Eugene A. Nida* (Black a Smalley, 1974), *Understanding and Translating the Bible: Papers in Honor of Eugene A. Nida* (Bratcher, Kijne a Smalley, 1974) a *Translators and Their Readers: In Homage to Eugene A. Nida* (Dimitriu a Shlesinger, 2009).²

2.8 Nidův přínos pro biblická studia

Kromě lingvistiky, překladatelství a antropologie zanechal Nida svou stopu také v biblických studiích. Stine (2004) formuloval jeho přínos k revoluci v biblickém překládání takto:

Nida vyvinul teorii, pedagogiku a praxi překladu, které se zaměřovaly na vytvoření jasné a srozumitelné Bible. Jeho teoretický přístup čerpal z několika disciplín, a přesto se jej mohli snadno naučit i překladatelé s těmi nejskromnějšími lingvistickými znalostmi. Před touto revolucí svět biblického překladu vypadal velmi odlišně (Stine, 2004, s. 2).

¹ Viz například pozvánka na Nida School 2008 dostupná z: www.sbl-site.org/assets/pdfs/NidaInfo.pdf [cit. 12. 2. 2019].

² Více publikací o Eugenu Nidovi a jeho práci – viz příloha.

Revoluční byl především jeho přístup zaměřený na překlad obsahu namísto lpění na formě. Šlo mu zejména o zachování dominantní funkce konativní, což ostatně úzce souviselo s jeho zájmem o misionářskou činnost. Proto pro něj bylo zásadní, aby lidé biblickým překladům rozuměli. Právě z tohoto důvodu se zajímal o rozdíly kultur, přeložitelnost, srozumitelnost, problematiku přijímacího kanálu apod. a tyto poznatky přinášel do biblických studií.

Důležitým úspěchem byla spolupráce s Vatikánem zmíněná v kapitole 2.5, při níž Nida v římskokatolické církvi prosadil revoluční, funkčně-ekvivalentní překlad. „Náboženské autority totiž vždy chápaly překlad jako formu výkladu a historicky udělovaly oficiální souhlas jen k takovým překladům, které odrážely jejich vlastní postoj“ (Stine, 2004, s. 171).

V monografii *Bible Translating* a v dalších publikacích Nida významně rozpracoval komplexní metodiku překladu Bible (nejen) do exotických jazyků, ale například i pro méně vzdělané čtenářstvo. V tomto univerzálním postupu popisuje všechny podstatné kroky při překladu, ale i ty, které mu předcházejí a které po něm následují. Tímto návodem se po desítky let řídily stovky překladatelů biblických společností po celém světě.

V první řadě si uvědomil, že aby překladatelé produkovali srozumitelné překlady, musejí původním textům sami dobře rozumět. Zvláště to platí u specificky náročných textů Bible. S Robertem Bratcherem začal od 60. let vydávat první publikace řady *Translator's Handbooks* věnované biblickým knihám. Ty překladatelům pomáhaly jak s exegezí jednotlivých veršů textu, tak s možnými problémy při překladu. Dnes jsou tímto způsobem zpracovány již všechny knihy Bible. V tomto ohledu byl pro překladatele praktickou pomůckou i slovník *The Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains* (1988) a projekt *Hebrew Old Testament Text* (1982–1992), oba zmíněné kapitole 2.5.

Charles Taber, spoluautor jedné z Nidových nejvýznamnějších publikací, odhaduje, že bez Nidova přístupu by se biblické překládání dnes ubíralo buď směrem formálního a spíše doslovného překladu, nebo směrem, jakým se vydal překlad *Living Bible*, tedy přístup velmi idiomatičtější, ale exegeticky nezodpovědný (Stine, 2004, s. 51).

Podle Cheunga (2011, s. 55) můžeme vidět Nidův nebyvalý vliv v počtu publikovaných dynamicky-ekvivalentních překladů. Především se jedná o *Good News Bible* americké ABS, ale také *The Contemporary English Version*, *The New Living Translation* a *The New Century Version*. „I přes to, že od 90. let kritika roste, [dynamická ekvivalence] je stále základem pro většinu biblické překladatelské práce, především u méně známých jazyků“ (Kirk, 2005, s. 91).

Stine (2012) Nidův přínos vystihuje takto:

Nida na poli biblického překladu vyvolal revoluci, která vedla k tomu, že miliony lidí se stovkami jazyků získaly přístup k Bibli nebyvalým způsobem. Výsledný dopad na růst a vývoj církve budeme moci pozorovat v průběhu celého tohoto století (Stine, 2012, s. 38).

3 Kontext a východiska

Nida měl klasické vzdělání latiny a řečtiny z University of California v Los Angeles (UCLA). Jelikož se chtěl zabývat překlady do domorodých kultur a jazyků, začal se zajímat o americkou lingvistiku 30.–40. let. V publikaci *Contexts in Translating* (Nida, 2001) uvádí, že jeho koncepce překladu se formovala již při studiu na UCLA, kdy se seznámil s prací Sapira, Bloomfielda, Pedersena a Malinowského, a „neviděl tedy důvod, proč by neměla být běžně mluvená novozákonní řečtina překládána do běžně mluvené vrstvy jazyků po celém světě“ (Nida, 2001, s. 93).

Leonarda Bloomfielda a Edwarda Sapira můžeme pokládat za dvě jeho prvotní východiska, přestože Bloomfield jako představitel americké formální lingvistiky se kvůli objektivnosti nezabýval významem, ale pouze formou. Sapirovy zájmy přesahovaly do oblasti antropologie – zajímal se také o kulturní aspekty jazyka a je dodnes považován za jednoho z největších amerických kulturních antropologů. Navíc kladl velký důraz na lingvistickou práci přímo v terénu a vydal řadu analýz indiánských jazyků, kterými se mohl Nida také inspirovat.

V létě roku 1936 se na letní škole pro misionáře v Arkansasu setkal s Williamem C. Townsendem. Ten se již nějakou dobu snažil o zpřístupnění Bible indiánům v Mexiku a zjistil, že u nich se španělskou či doslovně přeloženou Biblií velkého úspěchu nedosáhne. Zabýval se tedy tím, jak se učit domorodé jazyky a překládat do nich. Setkání Nidy s Townsendem lze označit za klíčový okamžik, jelikož díky němu a SIL se mu následně naskytlo mnoho dalších příležitostí.

Od roku 1943 Nida studoval lingvistiku u Charlese C. Friesa. Fries byl mimo jiné známý tím, že se věnoval učení se cizím jazykům a popisoval metody, jak se je učit efektivněji. Nida tak postupně dospěl k tomu, že se překladatel nejprve musí dobře naučit domorodý jazyk, a z této potřeby vyplynula i nutnost poznávání domorodých kultur, což jej postupně přivedlo k antropologii, jazykové antropologii a filozofii jazyka.

U Friesa studoval také Kenneth L. Pike, s nímž se Nida seznámil již na letní škole v roce 1936. Stali se z nich přátelé a navzájem se intelektuálně povzbuzovali. Pike se věnoval oblasti fonologie a fonologické analýzy a je známý především pro svou jazykovou teorii – tagmémiku. Nida (2004, s. 141) označil tagmémiku za užitečnou pomůcku mnohým biblickým

překladatelům. Její hlavní přínos spočíval v tom, že lingvisté v terénu měli okamžitý nástroj pro základní analýzu jazyka (Nichols, 1996, s. 31).

O tom, do jaké míry Nida vycházel z Noama Chomského, se vedou spory. S jistotou můžeme říci, že od něj nepřevzal například teorii bezprostředních složek, která se objevila již v jeho dizertační práci *A Synopsis of English Syntax* z roku 1943. Je sice možné, že jej Chomského přístup k této metodě mohl ovlivnit v pozdějších letech, avšak z Nidovy práce je zřejmé, že při jejím rozpracovávání vycházel z Bloomfielda (Nida, 1973, s. 48).

V předmluvě k druhému vydání této dizertace, s datací 1963, Nida (1973, s. 6) shrnuje významné poznatky, které se v lingvistice objevily během posledních dvaceti let (od jejího dokončení v roce 1943). Mezi jinými teoriemi a metodami, které by jej bývaly ovlivnily, kdyby je znal již při psaní své práce, zmiňuje i „transformační analýzu“ (konkrétně transformace, jádrové věty a generování různých typů syntagmat s jejich pomocí). V souvislosti s ní však neodkazuje pouze na Chomského (*Syntactic Structures*, 1957), ale také na jeho učitele Zelliga Harrise (*Co-occurrence and Transformation in Linguistic Structure*, 1957).

V publikaci *Toward a Science of Translating* Nida (1964, s. 60) odkazuje v souvislosti s generativní gramatikou, transformacemi a jádrovými větami již jen na Chomského (1957, 1961, 1962). Mohli bychom tedy usoudit, že tyto pojmy sice původně pocházely od Harrise, ale Nida je do své teorie zařadil spíše s významem, který jim přiřkl Chomsky. Nida (2003, s. 141) nepopírá, že pojem kernel převzal, avšak uvádí, že jej používal pro popis toho, co sám rozlišoval již dříve: „Osobně jsem rád používal pojem ‚kernel‘, protože dobře vystihoval rozdíly, které jsem již dříve činil mezi jednoduchými kombinacemi subjektů, činností, procesů, stavů, charakteristik a vztahů“ (Nida, 2003, s. 141).

Co se týče problematiky povrchové a hloubkové struktury, Nida se k ní vyjádřil ve své stati *A Framework for the Evaluation of Theories of Translation* (1976):

Ještě před formulací Chomského transformační-generativní gramatiky Nida k jistým otázkám exegeze zaujímal v zásadě hloubkově strukturní přístup. Ve stati *A New Methodology in Biblical Exegesis* (1952) obhajoval postup zpětné transformace složitých povrchových struktur na nižší úroveň [*the underlying level*], v níž jsou základními prvky objekty, události, abstraktní kvality a vztahy prvků (Nida, 1976, s. 71).

Jeho stať *A New Methodology of Biblical Exegesis* opravdu vyšla pět let před Chomského *Syntactic Structures* (1957), nicméně jak shrnuje Gentzler (1993, s. 44–45), Nidova teorie díky

Chomského terminologii, transformačním pravidlům a přístupu k některým oblastem zřejmě vykrystalizovala a upevnila své teoretické základy.

Nidu zaujala také Chomského (i když původně opět Harrisova) myšlenka generativní povahy jazyka, jenž je díky dynamickým mechanismům schopen vytvořit nekonečné množství různých výpovědí. Tento pohled preferoval před tehdy dominantní představou jazyka jako fixního korpusu vět. Zdůrazňoval důležitost této teorie pro překladatele, jelikož ti by neměli jen porovnávat odpovídající výrazy ve dvou jazycích, ale měli by být schopni popsat mechanismy, jakými vzniklo sdělení v jednom jazyce, a vytvořit sdělení v jazyce příjemce (Nida, 1964, s. 9).

Transformačně-generativní gramatika se zabývala rovněž složkovou analýzou lexikálních jednotek. Ta tvoří jednu z důležitých částí Nidovy teorie překladu, avšak v souvislosti s ní Nida v publikaci *Toward a Science of Translating* (Nida, 1964, s. 82) neodkazuje na Chomského, ale na jiné lingvisty. Složková analýza slova podle něj měla svůj počátek u Alfreda L. Kroebera (*Classificatory Systems of Relationship*, 1909), nemalou roli v jejím vývoji sehrál i Roman Jakobson svým pojednáním o pádech (*Beitrag zur allgemeinen Kasuslehre: Gesamtbedeutungen der russischen Kasus*¹, 1936) a významně ji propracoval antropologicky zaměřený lingvista Floyd Lounsbury (*A Semantic Analysis of Pawnee Kinship Terminology*, 1956), na něž Nida ve svých publikacích odkazuje častěji (Nida, 1964, s. 38).

Z Jakobsona Nida čerpal i v dalších oblastech. Přebírá například jeho komunikační model a jazykové funkce (Nida, 1964, s. 45–46), které Jakobson představil ve stati *Linguistics and Poetics* (1960) nebo jeho dělení typů překladu na intralingvální, interlingvální a intersémiotický (Nida, 1964, s. 3–4).

Kromě výše zmíněných disciplín vycházel i z dalších oborů, jak se vyjádřil v publikaci *Contexts in Translating* (2001):

Svazek *Toward a Science of Translating* obsahuje řadu poznatků z mnoha různých disciplín, protože žádná jedna disciplína nebo teorie nemůže poskytnout náhled potřebný k uspokojivému řešení četných aspektů mezijazykové komunikace (Nida, 2001, s. 93).

Mezi tyto obory patří například psychologie a psychiatrie. Jako konkrétní přínos psychologie ke studiu významu Nida (1964, s. 7) vidí gestalt psychologii a behaviorální analýzu, respektive

¹ V angličtině *Contributions to the General Theory of Case: General Meanings of the Russian Cases* (1984).

zkoumání vztahu mezi symbolem a chováním. Tyto poznatky využívá k tomu, aby zjistil, jak u příjemce překladu vyvolat stejný účinek jako u příjemce originálu.

Některé významné poznatky Nida (1964, s. 127–142) čerpá z kybernetiky, respektive informační teorie. Mimo jiné je to například problematika jazykové redundance (zvyšuje předpověditelnost, a tím usnadňuje komunikaci) nebo teorie komunikačního kanálu (který může překladatel nadměrně zatížit například neobvyklou větnou stavbou, zvláštní kombinací slov apod.). Komunikační teorie pak pomáhá překladatelům uvědomit si důležitost mnoha faktorů, které vstupují do mezijazykové komunikace, jako jsou například zdroj, cíl, převod, šum, prostředí a zpětná vazba (Nida, 2001, s. 112).

Od 70. let kladl Nida stále větší důraz na sociosémiotiku. Její hlavní přínos pro překladatelství je podle něj v tom, že se zabývá všemi systémy kódů a znaků, které lidé používají, a žádný holistický přístup k překladu se tak nemůže obejít bez poznatků sémiotiky (Nida, 201, s. 112).

4 Teorie a modely

4.1 Definice překladu

Překlad definuje Nida v publikaci *The Theory and Practice of Translation* (1969) takto: „Překládání spočívá v reprodukování sdělení ze zdrojového jazyka nejbližším přirozeným ekvivalentem do jazyka příjemce, předně z hlediska významu a následně stylu“ (Nida a Taber, 1969, s. 12).

Co se týče přirozenosti vyjádření, znamená to, že by překlad neměl znít jako překlad. Měl by se vyhnout nepřirozeným gramatickým a stylistickým formám. Jinými slovy by se překladatel měl vyhnout „překladatelštině“ (*translationese*), tedy formální věrnosti, která má za následek nevěrnost obsahu (ibid., s. 13).

Navíc Nida klade velký důraz na roli příjemce v překladatelském procesu. Úspěšný překlad by měl u příjemce vyvolat takovou reakci, jakou pravděpodobně vyvolal originál u příjemce originálu (Nida a Taber, 1969, s. 1).

V publikaci *Toward a Science of Translating* (1964) Nida vlastní definici překladu neuvádí, pouze představuje definice několika jiných autorů. Určuje zde však základní požadavky, které by měl adekvátní překlad splňovat. Ty bychom mohli shrnout do těchto čtyř bodů:

- 1) dávat smysl,
- 2) vyjadřovat ducha a styl originálu,
- 3) mít přirozenou formu výrazu,
- 4) vyvolat stejnou reakci u příjemce (Nida, 1964, s. 164).

V 80. letech pak k definici přidává ještě zdůraznění, že nejbližší přirozený ekvivalent nemá odrážet jen lexikální obsah původního vyjádření, ale má být ekvivalentní také na úrovni stylu. Jak uvádí v publikaci *Translating Meaning* (Nida, 1982), překlad významu znamená překlad celkového významu sdělení, jak z hlediska lexikálního, tak stylového (ibid., s. 11).

4.2 Teorie dynamické a formální ekvivalence

V základu Nidovy teorie překladu stojí rozlišení formální a dynamické ekvivalence (Nida, 1964, s. 159–177). „Formálně-ekvivalentní překlad je v zásadě orientovaný na zdroj, a to znamená, že má odhalit co nejvíce z formy a obsahu původního sdělení.“ (Nida, 1964, s. 165).

U formálně-ekvivalentního překladu jde o reprodukci formálních prvků včetně:

- 1) gramatických jednotek (například překlad sloves slovesy, nerozdělování vět, zachování formálních indikátorů, interpunkce atd.),
- 2) konzistence v použití slov (tzv. konkordance terminologie),
- 3) zachování významů z hlediska zdrojového textu (například doslovná reprodukce výrazů namísto užití idiomu).

Typickým příkladem strukturně ekvivalentního překladu je překlad opatřený vysvětlivkami a poznámkami (*gloss translation*), kdy se překladatel snaží reprodukovat co nejdoslovněji a nejsmysluplněji formu a obsah originálu (například překlad textu ze středověké francouzštiny do angličtiny pro studenty francouzštiny, s četnými poznámkami pod čarou).

Naproti tomu překlad založený na dynamické ekvivalenci se snaží o naprostou přirozenost výrazu. „Takový překlad se nezaměřuje tolik na zdrojové sdělení, jako spíše na reakci příjemce. (...) Jeden způsob, jak definovat dynamicky-ekvivalentní překlad, je popsat ho jako ‚nejbližší přirozený ekvivalent ke sdělení zdrojového jazyka‘“ (Nida, 1964, s. 166). V této definici pak pojem „ekvivalentní“ odkazuje ke sdělení zdrojového jazyka, „přirozený“ odkazuje k jazyku příjemce a požadavek na „nejbližší“ ekvivalent má přiblížit obě orientace co nejbliže k sobě.

„Přirozenost“ vyjádření se týká tří oblastí:

- 1) jazyka a kultury příjemce (pro stylisticky přijatelný překlad je zpravidla potřeba přizpůsobit gramatiku a lexikum),
- 2) kontextu konkrétního sdělení (vyhnout se slangu, anachronismům; zachovat stanovisko autora),
- 3) publika přijímacího jazyka (je třeba posoudit zkušenosti příjemců a jejich kapacitu pro dekódování sdělení).

Jakýkoliv dynamicky-ekvivalentní překlad vyžaduje řadu formálních úprav, jak vyjadřuje Nidovo známé odůvodnění: „One cannot have his formal cake and eat it dynamically too.“ (Nida, 1964, s. 170). Omezení se týká například speciálních literárních forem, idiomů nebo výrazů určitého kulturního kontextu, které jsou těžko přenositelné do kultury druhé. Mezi dvěma póly – striktně formální ekvivalencí a zcela dynamickou ekvivalencí – existují různé mezistupně.

4.3 Model překladu

Aby věda o překladu stála na vědeckých základech, použil Nida část Chomského modelu, čímž překladatelům poskytl techniku k dekodování zdrojového textu a zakódování textu do jazyka příjemce. Chomského model však obrátil, „takže je povrchová struktura zdrojového textu analyzována na základní prvky hloubkové struktury; ty jsou v překladatelském procesu převedeny a následně sémanticky a stylisticky restrukturovány na povrchovou strukturu cílového textu“ (Munday, 2009, s. 40).

Obrázek 2 (Nida a Taber, 1969, s. 33)

Nidův model překladu (viz Obrázek 2) se skládá ze tří fází (Nida, 1964, s. 68–69; Nida a Taber, 1969, s. 33–34):

- 1) **Analýza** (dekódování, dekompozice), během níž se povrchová struktura (tedy sdělení v jazyce A) analyzuje z hlediska:
 - a. gramatických vztahů (převedení na jádrovou strukturu; uvážení bezprostředního kontextu a celkového komunikačního kontextu),
 - b. významů slov a kombinací slov (referenční a konotativní význam; složková analýza).
- 2) **Převod**, během něž se analyzovaný materiál na rovině jádrové struktury převede v mysli překladatele z jazyka A do jazyka B.

3) **Restrukturace** (zakódování, rekompozice), během níž se převedený materiál transformuje tak, aby bylo konečné sdělení plně přijatelné v jazyce příjemce.

Ke snadnější **analýze** gramatického významu může pomoci převedení daných skupin slov nebo vět na jádrové věty (*kernel sentences, kernels*). To jsou „základní strukturní prvky, z nichž jazyk buduje složitější povrchové struktury“ (Nida a Taber, 1969, s. 39), a to pomocí transformací. Ve formě jádrových vět jsou vztahy mezi slovy vyjádřeny nejjasněji – jsou v nich patrné čtyři základní sémantické kategorie – objekty, události, abstraktní kvality a vztahy prvků. Konkrétně má věta takovou podobu, v níž jsou události vyjádřeny slovesy, objekty podstatnými jmény, abstraktní kvality přídavnými jmény nebo příslovci a vztahy prvků předložkami a spojkami.

Z jádrových vět se staví složitější povrchové struktury pomocí transformací. Naopak zpětná transformace (*back-transformation*) je proces, který slouží překladateli k tomu, aby větu převedl z povrchové struktury na jádrovou větu. Na této úrovni může být dle Nidy snadněji převedena do druhého jazyka¹ (Nida a Taber, 1969, s. 39).

Nida a Taber (1969, s. 47) však zdůrazňují, že samotné jádrové věty nemají být doslovně přeloženy. Mají sloužit jen jako pomůcka pro převod, jelikož nejjasněji vyjadřují sémantické vztahy mezi slovy a také nejlépe odpovídají výrazům, které by překladatel pravděpodobně mohl nalézt v jazyce příjemce.

V souvislosti s analýzou významu slov Nida klade důraz na složkovou analýzu slova. Využívá ji především pro vyjádření rozdílů mezi slovy, která mají podobné významy (patří do stejné sémantické domény). Jako příklad takové analýzy můžeme uvést tabulku, v níž jsou přehledně vyjádřeny různé složky významu jednotlivých slov (Nida a Taber, 1969, s. 63):

<i>chair</i>	<i>stool</i>	<i>bench</i>	<i>hassock</i>
a. with legs	a. with legs	a. with legs	a. without legs
b. with back	b. without back	b. with or without back	b. without back
c. for one person	c. for one person	c. for two or more persons	c. for one person

¹ Ve skutečnosti se však převod uskutečňuje na „téměř jádrové úrovni“ (*near-kernel level*), na níž jsou vztahy mezi jádrovými prvky vyjádřeny explicitně. Přímě na úrovni jádrové věty by totiž tyto vztahy byly nepříliš jasné (Nida a Taber, 1969, s. 39–40, pozn.).

Podle některých teoretiků (He, 2008, s. 40) se Nida zasloužil o vývoj této techniky především celkovou důkladností a systematickostí, s jakou k analýze jazyka přistupoval. „Srovnáváním a popisem odlišných rysů příbuzných termínů můžeme vyvodit poměrně vědecké a objektivní závěry o významech daných termínů“ (He, 2008, s. 41).

Po analýze gramatických a sémantických aspektů textu následuje **převod** z jazyka A do jazyka B. Tento proces probíhá v mysli překladatele, takže jej mohou ovlivnit některé problémy související přímo s jeho osobností, například příliš mnoho znalostí o tématu (kdy si překladatel neuvědomuje, že příjemci tolik znalostí nemají), akceptování „překladatelštiny“ jako standardu, malá důvěra ve vlastní jazyk (spojená se snahou kopírovat cizí formy), touha zachovat „tajemství“ jazyka, nesprávné teologické předpoklady atd.

Při převodu z jednoho jazyka do druhého musí být dle Nidy a Tabera za každou cenu zachován obsah sdělení, jelikož forma je ve většině případů pouze jeho vnějším tvarem, a je tedy sekundární (kromě zvláštních případů, jako je poezie). Přílišná snaha o zachování formy má zpravidla za následek ztrátu či zkreslení sdělení. V každém překladu však dochází k určitým ztrátám sémantického obsahu. Překladatel by se měl ale snažit, aby byly co nejmenší. Nejčastější problémy při převodu obsahu jsou spojené s oblastmi, jako jsou idiomy, obrazné významy, obecné a specifické významy, pleonasmy, specifické formule atd.

Ve fázi **restrukturace** má překladatel brát v úvahu kapacitu příjemce dekodovat sdělení (tzn. velikost komunikačního kanálu) a případně snižovat komunikační zátěž pomocí různých technik (viz Nida, 1964, s. 132–144). V tomto modelu překladu se nezapomíná ani na stylistické prvky. Ty by měl překladatel zaznamenat již při analýze konotativních významů zdrojového textu a ve fázi restrukturace vytvořit stylisticky odpovídající výrazy v jazyce příjemce (Nida, 1964, s. 69).

Fáze překladatelského procesu neprobíhají odděleně, tzn. překladatel nepostupuje tak, že by nejprve analyzoval veškerý materiál, následně provedl převod celé promluvy, a nakonec ji celou restructuroval. Ve skutečnosti musí mezi jednotlivými fázemi neustále přepínat. Navíc nepřevádí sdělení z jazyka A do jazyka B jako řadu oddělených jádrových vět, ale naopak mezi nimi musí jasně vyznačovat náležité vztahy – časové, místní nebo logické (Nida a Taber, 1969, s. 104).

Podle Stephena Dotyho (2007, s. 76) má Nidův model ještě čtvrtou fázi – testování překladu. Nida a Taber (1969, s. 163–173) uvádějí, že při testování je potřeba pokrýt celou škálu možných

problémů – přesnost vyjádření, srozumitelnost, stylovou ekvivalenci atd. Přitom se však překladatel musí zaměřit především na dynamickou ekvivalenci, tedy vyzkoušet si, jak na překlad budou reagovat potenciální příjemci (techniky testování viz kapitola 5.3).

5 Hlavní monografie

5.1 Bible Translating (1947)

Jednou z prvních významných monografií Eugena A. Nidy je kniha *Bible Translating: An Analysis of Principles and Procedures, with Special Reference to Aboriginal Languages* vydaná poprvé roku 1947 v ABS¹. Měla sloužit misionářům při řešení složitých problémů biblického překládání. Se stejným účelem vydávala ABS již od roku 1932 příručku *Guide for Translators and Revisers*², která je v některých vydáních i přílohou samotné knihy *Bible Translating*. Jedná se o tenkou příručku o sotva třiceti stranách textu, v níž jsou principy překladu pouze konstatovány. Misionáři si však žádali další ilustrativní materiál, a tak se úkolu chopil Eugene Nida a jako „nadstavbu“ příručky vytvořil monografii *Bible Translating*. Nida chtěl do publikace přidat více dat z oblasti antropologického výzkumu, protože věřil, že ta jsou pro kvalitní překlad podstatná. Využil svých zkušeností z práce především v Latinské Americe a posbíral příklady také od svých kolegů z ABS a SIL.

Podle Stina (2004, s. 36) publikace *Bible Translating* nenabízela techniku pro analýzu překládaného textu ani metodu, jak provést samotný překlad. Byla to spíše sbírka rad a návrhů. Měla však čtyři důležité aspekty: Za prvé se zaměřovala na koncept překládání nejbližším ekvivalentem (*closest equivalent*). Za druhé obsahovala stovky příkladů překladatelských problémů (především z neevropských jazyků) a jejich řešení. Dále Nida představil překladatelům nové skutečnosti z oblasti lingvistiky a komunikace, které v té době začaly být systematicky popisovány. A nakonec kniha měla podle Stina velmi praktický přínos v tom, že je v ní rozvinuta diskuze o lexikálních problémech v překladu – celých pět kapitol se věnuje klíčovým pojmům z lexikálního pole Bible.

Metoda překladu

V kapitole „Principles of Translation“ autor rozlišuje tři hlavní metody překladu (Nida, 1947, s. 11–13): doslovný, překlad hlavní myšlenky a překlad založený na nalezení nejbližšího ekvivalentu.

¹ Druhé vydání z roku 1961 již zaštiťuje UBS.

² *A Guide for translators, revisers, & editors working in connection with the American Bible Society: By kind permission of the British and Foreign Bible Society based upon and in harmony with the rules of that Society.* 1932. New York: American Bible Society.

Podle Nidy se mnoho misionářů spokojilo s vytvořením **doslovného překladu** (*literal translation*). Výsledky jejich práce však byly prakticky k ničemu, protože takové texty byly mluvčím domorodých kmenů nesrozumitelné. Nida upozorňuje i na tzv. konkordantní překlad, kdy se například studenti biblistiky snaží překládat konzistentně – stejná hebrejská slova vždy přeloží stejnými anglickými slovy (obdobně to platí i pro gramatické konstrukce). Žádné dva jazyky si však plně neodpovídají užitím slov a gramatiky, takže tento druh překladu není vhodný.

Překlad **vyjádřením hlavní myšlenky** (*translations of the general idea*) se může často jevit jako užitečný přístup k řešení překladatelských problémů. Překladatelé, kteří takovou metodu uplatňují, si kladou otázku: „Co by autor řekl, kdyby mluvil anglicky místo řecky či hebrejsky?“ Takový překlad má však svá úskalí v tom, že překladatel má tendenci více interpretovat, než když se pevněji drží slov originálu, a jeho překlad bude více odrážet jeho osobní interpretaci podstaty textu. Jeden překladatel tak například větu „já jsem chleba života“ přeložil jako „já jsem pravý život“.

Mezi těmito dvěma extrémy se nachází překlad **nejbližším ekvivalentem** (*translations based upon the closest equivalents*). Cílem tohoto překladu je vyhnout se nepřírozené doslovnosti na jedné straně a neoprávněné interpretaci na straně druhé. Takový překlad by měl mít běžnou idiomatickou podobu jazyka. Podle Nidy můžeme o takovém způsobu překladu hovořit v situaci, kdy „bilingvní osoba uzná, že je takový překlad nejbližším ‚přirozeným‘ ekvivalentem vyjádření textu“ (Nida, 1947, s. 13). Přičemž „bilingvní osobou“ je člověk, který mluví danými dvěma jazyky od dětství, zná obě kulturní prostředí a rozumí jak denotativní, tak konotativní hodnotě překladu. Požadavek na „přirozenost“ se týká formy výrazu, jelikož určité míře cizích prvků se člověk nevyhne (například transliterace vlastních jmen).

Základní požadavky na překlad

Aby byl překlad nejbližším přirozeným ekvivalentem, musí překladatel dbát na tři základní požadavky (Nida, 1947, s. 13–23).

Překlad musí být v souladu s **obvyklým užitím jazyka** příjemce. Nida upozorňuje na možné rozdíly mezi jazyky, především týkající stavby vět a užití slov (rozdíly ve slovtvorbě, gramatických formách – v některých jazycích mohou některé gramatické formy chybět; rozdíly v kategorizaci slovních druhů a odlišnosti týkající se konotativního významu).

Překlad musí **dávat smysl**. Tato podmínka se může zdát samozřejmá, ale Nida zjistil, že mnohé překlady zůstávají nevyužité právě kvůli tomu, že příjemcům nedávají smysl. Proto je potřeba dodržovat dvě základní pravidla: Používat co nejméně transliterovaných a nově vypůjčených slov a vyhýbat se větám, které postrádají smysl (například některé doslovně přeložené idiomy).

Překlad musí **odpovídat významu originálu**. Toho překladatel dosáhne tak, že bude vycházet z nejobvyklejší interpretace daného textu; bude využívat interpretace, která není v rozporu s interpretací žádné z misí působících v dané oblasti; bude se snažit o to, aby si významy lexikálních jednotek v originále a překladu co nejvíce odpovídaly; a bude dbát na to, aby byla v překladu zachována plnost významu originálu.

Podstatné faktory významu

Třetí část druhé kapitoly se věnuje významu slov a korespondenci významů slov v různých jazycích. Nida (1947, s. 23–30) upozorňuje na to, že slova mají větší či menší významové pole, ale zpravidla si nelze jejich význam představit jako jasně ohraničený bod. Právě naopak, významy jednotlivých slov se mohou navzájem prolínat. Dále v této části uvádí, že každý jazyk má prostředky pro pojmenování všeho, s čím se člověk setká, a že neexistují úplná synonyma, protože žádná dvě slova nepokrývají naprosto stejnou oblast významu.

Kapitoly 3–7

V dalších kapitolách publikace *Bible Translating* se autor věnuje praktickým otázkám, které si překladatel před samotným překladem musí ujasnit (Nida, 1947, s. 31–129). Pokud se v dané jazykové oblasti, pro kterou biblický text překládá, vyskytuje několik dialektů, překladatel se musí rozhodnout, jaký dialekt pro svůj překlad zvolí. Ve třetí kapitole Nida poskytuje misionářům praktický návod, jak při rozhodování postupovat.

Nida se také zaměřuje na to, jaké výchozí texty si mají překladatelé zvolit (čtvrtá kapitola) a jak se na překlad předem připravit (pátá kapitola; příprava před příjezdem na místo: biblický, antropologický a lingvistický trénink; a příprava již v terénu).

Postup překladu (šestá kapitola) Nida pojímá v širokém slova smyslu. Rozlišuje, jestli je překladatelem misionář nebo rodilý mluvčí. Překladatel misionář potřebuje pomoc informátorů. V této kapitole se dočteme, koho by si měl misionář do této role vybrat, jak by měl takového člověka zaučit a jak s ním spolupracovat. Praktické informace se zde týkají také

překladatelských pomůcek či revize překladu (i ze strany biblických společností). V sedmé kapitole, „Orthography“, Nida navrhuje, jak postupovat, pokud jazyk ještě nemá zavedené užívání písma.

Principy ekvivalence

Osmá kapitola (Nida, 1947, s. 130–148) má za cíl jasněji formulovat principy ekvivalence uvedené v předchozích kapitolách, a to popisem nejčastějších problémů při hledání ekvivalentů a stručnou klasifikací lexikálních problémů.

Výběr slov se vždy řídí dvěma faktory – kulturním významem jednotky, na kterou slovo odkazuje, a jazykovým statusem takového slova, konkrétně zda jde o slovo původní, výpůjčku, novotvar či archaismus.

Nida upozorňuje, že přestože mluvíme o ekvivalenci, neexistuje dokonalá ekvivalence. Žádná dvě slova ve dvou různých jazycích nemají totožný význam. Nejde tedy o to najít úplné ekvivalenty, ale najít relativně blízké ekvivalenty. Vždy jde o určitý stupeň ekvivalence.

Ekvivalenci rozlišujeme dvojí: ekvivalenci objektivní formy (*objective form*) a funkční hodnoty (*functional significance*). Někdy je jazyková forma dvou výrazů odlišná, ale funkční hodnota (význam) může být stejná. Například řečtina pro označení pokrytce užívá slova, které v angličtině znamená *actor*, kdežto jazyk totonac pro pokrytce použije výraz, který v angličtině znamená *two-worded person*. Výrazy jsou tedy formálně odlišné, ale významově jsou ekvivalentní. A naopak, pokud je forma ve dvou kulturách stejná, není to záruka toho, že bude stejný i význam, protože funkční hodnota může být odlišná.

Nida v této kapitole navrhuje, jak postupovat, pokud se biblická a domorodá kultura liší co do formy a funkce kulturních jednotek:

- 1) Pokud se liší forma nebo taková forma v domorodé kultuře neexistuje, možné překlady jsou:
 - a. nejbližší funkční ekvivalent v dané kultuře,
 - b. popis biblického prvku.
- 2) Pokud se liší funkce nebo taková funkce v domorodé kultuře neexistuje, možné překlady jsou:
 - a. jiná forma, která má stejnou funkční hodnotu,

- b. cizí výraz s nulovým významem,
 - c. více méně doslovný překlad originálu.
- 3) Pokud se liší jak forma, tak funkce, možné překlady jsou:
- a. slovo s co nejvíce adekvátní formou a funkční hodnotou,
 - b. cizí výraz s nulovým významem.

Jako příklad cizího slova s nulovým významem v domorodé kultuře Nida uvádí slovo *sheep*, protože například obyvatelé Marshallových ostrovů ovce neznají a v jejich jazyce není žádné slovo, které by mělo obdobnou formu nebo funkci. Proto Nida navrhuje, aby si překladatel takové slovo vypůjčil z angličtiny nebo jiného moderního jazyka a v poznámce pod čarou čtenáře seznámil s formou a funkcí dané jednotky v biblické kultuře.

V této souvislosti také vyvrací mýtus často citovaného příkladu, kdy mělo být v jednom překladu do eskymáckého jazyka slovo ovce nahrazeno slovem tuleň. Podle Nidy se tento příběh nezakládá na pravdě. „Tuleňátko sice můžeme považovat za podobné beránku, co se týče celkové atraktivnosti a ‚nevinnosti‘, avšak tím paralela končí. Taková adaptace by byla naprosto neuspokojivá“ (Nida, 1947, s. 136).

Kapitoly 9–14

Kapitoly 9–13 (Nida 1947, s. 149–240) se systematicky zabývají biblickými výrazy, které překladatelům působí největší potíže. Na těchto konkrétních lexikálních problémech Nida ukazuje, jak aplikovat principy popsané v předchozích kapitolách knihy.

Poslední kapitola, nazvaná „Problems of Linguistic Equivalence“ (Nida, 1947, s. 241–279), se zaměřuje na problémy jazykové ekvivalence, s nimiž se překladatelé musejí potýkat, pokud se jazyky formálně liší. Tyto jazykové rozdíly Nida popisuje ve čtyřech podkapitolách, které se postupně věnují situacím, kdy se jazyky liší z hlediska fonologie, morfologie, syntaxe a lexika.

5.2 Toward a Science of Translating (1964)

Publikace *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating* vyšla poprvé roku 1964 v nakladatelství Brill. V její předmluvě Eugene Nida (1964, s. ix) hovoří o tom, že předchozí monografie, *Bible Translating*, byla sice užitečnou příručkou, ale že cítil potřebu spojit specifickou oblast překladu Bible s překladatelskou aktivitou obecněji a vytvořit dílo založené na nejnovějších poznatcích

z lingvistiky, antropologie a psychologie. Podle něj by tuto monografii mohli shledat užitečnou především překladatelé s jistou zkušeností s tehdejšími lingvistickými teoriemi.

Jak napovídá již název této publikace, Nida se v ní snaží „posunout překlad (v tomto případě biblický překlad) do vědeckější etapy, a to zapojením nejnovějších prací z lingvistiky“ (Munday, 2009, s. 38). Cílem je překladatelům poskytnout vědeckou a praktickou metodu pro překládání. V úvodu Nida (1964, s. 1–10) uvádí mnohé osobnosti, jejichž práce jej ovlivnila při tvorbě teorie. Jedná se o významné lingvisty, antropology, filozofy, psychology, psychiatry, filology a další. Zmíněn je například Roman Jakobson, Wilhelm von Humboldt, Ferdinand de Saussure, Edward Sapir, Benjamin Lee Whorf, Bronislaw Malinowski a Erich Fromm (viz kapitola 3 Kontext a východiska). Práce má podle Nidy poskytnout v zásadě deskriptivní přístup k překladatelskému procesu.

Vývoj překladu v dějinách

V první kapitole, „The Tradition of Translation of the Western World“, (Nida 1964, s. 11–29) pojednává o dějinách překladu v kontextu západního světa – od starověkého Babylónu, přes překlady svatého Jeronýma, Martina Luthera, Williama Tyndala, Etienna Doleta, až po překlady dvacátého století. Zaměřuje se přitom zejména na konkrétní přístupy k překladu Bible, ale zmiňuje i obecně vlivné překladatelské kruhy, například Kodaňský lingvistický kroužek nebo Pražský lingvistický kroužek, jemuž přisuzuje největší kus práce ve spojování lingvistiky s překladem a literární kritikou (zde jmenuje konkrétně N. S. Trubeckoje, B. Havránka, J. Mukařovského, Jiřího Levého a Vladimíra Procházku).

Nida připomíná také dva základní konflikty v teorii překladu a jejich vývoj v dějinách, tedy překlad doslovný versus překlad volný a důraz na formu oproti důrazu na obsah. Neopomíná zmínit ani některé teologické problémy, které jsou specifikem překladu Bible, například rozpor mezi duchovní inspirací a filologií nebo příklon k tradici oproti příklonu k současným autoritám.

Význam, symbol a znak

V kapitole „An Introduction to the Nature of Meaning“ se Nida (1964, s. 30–56) nejprve věnuje problematice symbolů a znaků a shrnuje, jak se vyvíjel pohled na **význam**. Ten byl některými filozofy chápán jako „mentální obraz“, později zkoumán behavioristy nebo popisován symbolickými logiky. K vývoji přispěla také práce představitelů lingvistické antropologie,

Sapira a Whorfa, díky níž začaly být slovní znaky zkoumány také ve vztahu k lidskému chování.

Za důležitou složku každé komunikace Nida (1964, s. 43–46) považuje její účel. Pokud máme správně porozumět **účelu komunikace**, musíme ji chápat jako komunikační událost, která se zpravidla skládá ze tří faktorů: zdroje, sdělení a příjemce. Dle toho, na které složky je kladen největší důraz, můžeme určit předpokládaný účel komunikace.

V závěru druhé kapitoly se Nida (1964, s. 46–56) věnuje základním charakteristikám jazykových znaků, které jsou zvláště důležité pro překladatele. Mezi ně patří: arbitrárnost, označení tříd referentů, volnost ke změnám, možnost popsání veškeré lidské zkušenosti, jazyk jako prostředek sociální interakce (horizontální a vertikální směr komunikace) a práce s jazykovými znaky na dvou úrovních (k popisu světa mimo jazyk a k popisu jazyka samotného).

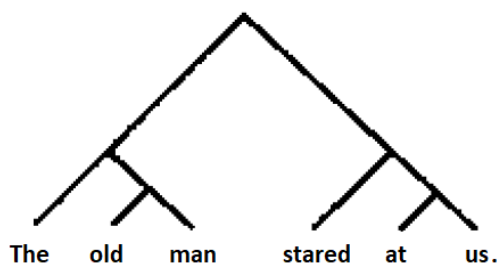
Význam Nida dělí na tři druhy, které nazývá jazykový, referenční a emotivní (*linguistic, referential, emotive*)¹. Podle Mundaye (2009, s. 39) je u Nidy ústřední bod „posun od představy, že každé slovo má neměnný význam, k funkční definici významu, podle níž slovo nabývá významu ze svého kontextu a může vyvolat různé reakce v závislosti na kultuře“.

Jazykový význam

V kapitole „Linguistic Meaning“ Nida (1964, s. 57–69) uvádí čtenáře do problematiky jazykového významu. Ten podle něj neodkazuje na nic mimo jazyk samotný, a proto je potřeba jej odlišit od referenčního a emotivního významu, které začínají tam, kde jazykový význam končí.

Nida zde uvádí způsoby, jak určit vztahy mezi jednotlivými jazykovými prvky. Pro přehledné vyjádření závislostí mezi nimi lze pomocí složkové analýzy větu *The old man stared at us* postupně rozložit na základní složky takto:

¹ V publikaci *The Theory and Practice of Translation* (1969) již rozděluje význam na *grammatical, referential a connotative* a v monografii *From One Language to Another* (1986) užívá pojmy *grammatical, lexical a rhetorical*.

Obrázek 3 (Nida, 1964, s. 58)

Některá syntagmata se mohou formálně velmi podobat, protože jsou tvořena stejnými slovními druhy, avšak jejich význam se liší. To lze pozorovat například u slovních spojení *his car*, *his failure*, *his arrest* a *his goodness*, u nichž je sémantický vztah mezi *his* a následujícím podstatným jménem pokaždé jiný. Nida (1964, s. 60) zde navrhuje využít Chomského generativní gramatiku, díky níž lze rozdíly mezi zdánlivě stejnými syntagmaty spatřit snadněji, pokud si uvědomíme, z jakých jádrových vět (*kernel sentences*) a pomocí jakých transformací dané výrazy vznikly. Pohled na jazyk jako na generativní nástroj je podle Nidy užitečný zejména pro překladatele, jelikož usnadňuje dekodování zdrojového textu a může také pomoci při hledání odpovídajícího výrazu v jazyce příjemce.

Na tomto místě Nida (1964, s. 68) uvádí základ svého **modelu**, který podrobněji rozpracovává v dalších publikacích (viz kapitola 4 Teorie a modely). Především při překladu mezi strukturně velmi odlišnými jazyky je podle něj vhodné použít proces dekompozice a rekompozice, který se skládá z těchto fází:

- 1) analýza zdrojového textu a jeho převedení na strukturně nejjednodušší úroveň (jádrová věta),
- 2) převedení významu ze zdrojového jazyka do jazyka příjemce na této rovině,
- 3) vytvoření stylisticky a sémanticky ekvivalentního vyjádření v jazyce příjemce (tzn. převedení na povrchovou strukturu).

Referenční a emotivní význam

Kapitola „Referential and Emotive Meanings“ (Nida 1964, s. 70–119) pojednává o rozdílech mezi těmito dvěma typy významů. Referenční neboli „slovníkový“ význam odkazuje primárně na „kulturní kontext označovaný ve výpovědi“ (ibid., s. 70). Oproti tomu emotivní, respektive konotativní význam, se vztahuje k reakci účastníků na komunikační akt.

Nida (1964, s. 71–99) uvádí různé techniky pro popis referenčního významu slov: řetězová analýza (*chain analysis*), hierarchická analýza (*hierarchical analysis*) a složková analýza (*componential analysis*). Poslední jmenovaná umožňuje analyzovat význam skupin slov, pokud jsou vztahy mezi jednotlivými výrazy založeny na jistých sdílených a kontrastivních znacích (viz kapitola 4.3 Model překladu).

V závěru páté kapitoly se Nida zabývá také úlohou kontextu, nezbytnými složkami sémantické teorie a projekčními pravidly, díky kterým můžeme určit, jak mluvčí vytváří a příjemce interpretuje sémantické prvky výpovědi.

Dynamický rozměr komunikace

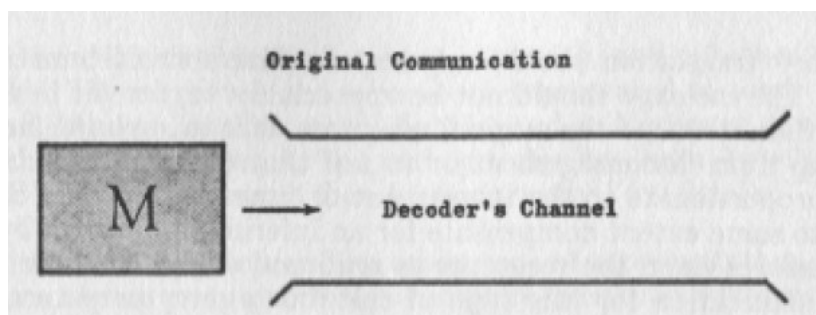
Šestá kapitola se nazývá „The Dynamic Dimension in Communication“ (Nida, 1964, s. 120–144). Autor zde pojímá jazyk jako kód se specifickým účelem, z něhož vyplývá jeho dynamická dimenze: „(...) vytváření ekvivalentního sdělení je proces, při němž si mají odpovídat nejen jednotlivé části výpovědi, ale shoda má být také v celkovém dynamickém charakteru komunikace“ (ibid., s. 120).

Základní faktory komunikace, které překladatel musí brát v úvahu, jsou: (1) téma (referenti, o nichž se jedná), (2) účastníci zapojení do komunikace, (3) řečový akt nebo proces psaní, (4) užitý kód (daný jazyk) a (5) sdělení (specifický způsob, kterým je téma zakódované do konkrétních znaků a konkrétního uspořádání).

Některé významné poznatky pro překladatele pocházejí z kybernetiky, o níž se v souvislosti s překladem mluví jako o „informační teorii“. Nida (1964, s. 127–142) zde zmiňuje například jazykovou redundanci (zvyšuje předpověditelnost signálů) a komunikační kanál dekodéra (který může překladatel nadměrně zatížit snížením předpověditelnosti, například ponecháním formy zdrojového jazyka, neobvyklou větnou stavbou, zvláštní kombinací slov apod.).

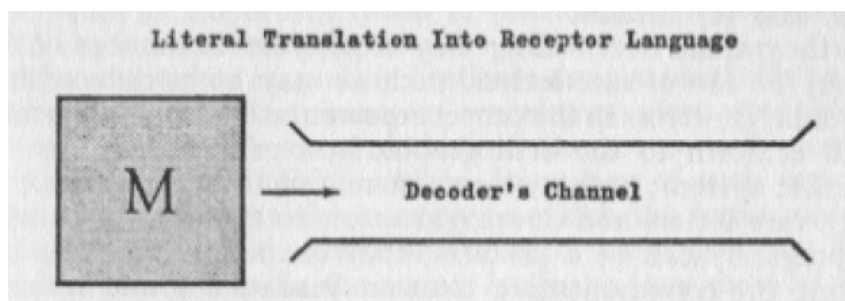
Podle Nidy si pro pochopení toho, jak relativně jednoduché sdělení v jednom jazyce může být v jiném jazyce těžko srozumitelné, musíme uvědomit, že existují dva důležité zdroje redundance: jazyková (formální a sémantická) a kulturní. Původní příjemci například znají zdroj, pozadí a okolnosti původního sdělení, avšak příjemcům překladu takové informace chybí, takže jsou o tuto redundanci ochuzeni. To znamená, že do sdělení v původním jazyce bude potřeba doplnit alespoň část jazykové a kulturní redundance, ke které měli původní příjemci přístup, aby ji mohli snadněji dekodovat.

Pro lepší pochopení nabízí Nida sérii tří ilustrací. Obrázek 4 znázorňuje situaci, kdy původní sdělení bylo připraveno speciálně pro skupinu příjemců tak, aby vyhovovalo jejich přijímacímu kanálu:

Obrázek 4 (Nida, 1964, s. 131)

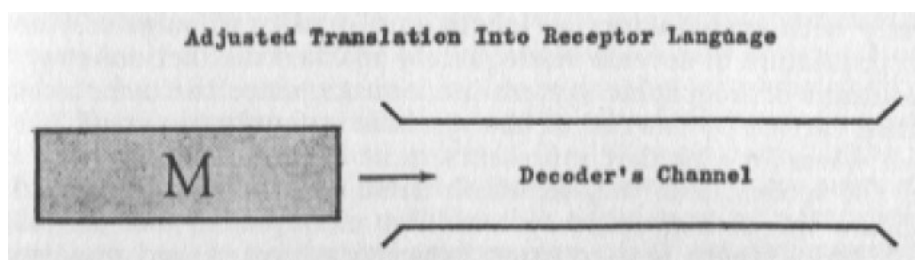
U doslovného překladu se překladatel snaží vložit stejné množství informací do sdělení o stejné délce. V takovém případě jazyková zvláštnost zvýší komunikační zátěž daného sdělení, a to „nabyde“. Zároveň bude kanál příjemce užší, protože mu budou chybět kulturní informace, které měl původní příjemce, takže sdělení bude procházet kanálem jen velmi těžko (viz Obrázek 5):

Obrázek 5 (Nida, 1964, s. 131)

Pokud chceme vytvořit sdělení ekvivalentní, respektive dynamicky ekvivalentní, je potřeba do něj zabudovat nezbytnou redundanci, a tím ho „prodloužit“ (Obrázek 6). Platnost tohoto tvrzení je doložena mimo jiné tím, že „všechny dobré překlady jsou zpravidla výrazně delší než jejich

originál“ (Nida 1964, s. 131). Jen takovým způsobem sdělení spolehlivě projde i užším přijímacím kanálem příjemce překladu:

Obrázek 6 (Nida, 1964, s. 131)

Dále se v této kapitole Nida (1964, s. 132–144) zabývá konkrétními prvky, které mohou zatěžovat kanál příjemce, technikami, jak komunikační zátěž analyzovat, a faktory, které mají vliv na kapacitu příjemce dekodovat sdělení.

Role překladatele

Jak uvádí Nida (1964, s. 145–155) v kapitole „The Role of the Translator“, pro vytvoření přijatelného překladu musí mít překladatel výbornou znalost zdrojového jazyka a zároveň kontrolu nad prostředky jazyka, do kterého překládá. Musí vytvořit novou jazykovou formu, která ponese myšlenku vyjádřenou ve zdrojovém jazyce. Překladatel má umět rozeznat i méně patrné významy, emotivní hodnotu slov a také stylistické prvky, které obohacují sdělení.

Nezbytná je i dobrá znalost daného tématu a „empatický duch“ překladatele (empatie směrem k autorovi originálu). Ale ani to vše nepostačí, pokud nebude mít překladatel také dobrou schopnost literárního vyjádření.

V závěru kapitoly Nida (1964, s. 154–155) upozorňuje na nebezpečí subjektivity při překladu. Podle něj se žádný překladatel jistému stupni osobního zapojení do své práce nevyhne; není to stroj a nevyhnutelně zanechá na překladu stopu své osobnosti. Avšak nesmí záměrně měnit sdělení, aby více vyhovovalo jeho osobnímu politickému, sociálnímu či náboženskému přesvědčení. Nemělo by ani docházet k tomu, že bude překladatel v dobré vůli vkládat do textu vlastní vysvětlení či vylepšení, pokud má pocit, že potenciální příjemce má omezené porozumění nebo zkušenost.

Principy korespondence

Kapitolu „Principles of Correspondence“ zahajuje Eugene Nida (1964, s. 156–192) tímto vyjádřením:

Jelikož žádné dva jazyky nejsou totožné, jak ve významu příslušných znaků, tak ve způsobech, jakým jsou tyto znaky uspořádány do frází a vět, je pochopitelné, že mezi jazyky nemůže být naprostá korespondence. Nemůže být tedy ani naprosto přesný překlad. Celkový účinek překladu může být velmi blízký originálu, ale v detailu nemůže být totožnost (ibid., s. 156).

Podle Nidy (ibid.) jsou rozdíly v překladech dány třemi hlavními faktory: charakterem sdělení, záměrem autora (či překladatele) a typem příjemců. Sdělení se liší podle toho, do jaké míry v nich má dominantní význam obsah nebo forma. Kromě typu sdělení a záměru překladatele musíme brát v úvahu také dekódovací schopnosti a potenciální zájem očekávaného příjemce.

Při definování překladu si Nida vypomáhá mimo definic jiných autorů i definicí Leonarda Forstera. Dobrý překlad je podle něj takový, který „plní stejný účel v novém jazyce, jako plnil originál v jazyce, v němž byl napsán“ (Nida, 1964 s. 162).

Co se týče podstatných **charakteristik adekvátního překladu**, Nida (1964, s. 164) zastává názor, že by takový překlad měl (1) dávat smysl, (2) vyjadřovat ducha a styl originálu, (3) mít přirozenou formu výrazu a (4) vyvolat stejnou reakci příjemce. Podle Nidy se překladatelé v podstatě shodují na tom, že pokud je potřeba učinit kompromis, význam bude mít přednost před stylem.

Nida (1964, s. 159–177) rozlišuje dva typy ekvivalence – formální a dynamickou. **Formální ekvivalence** (FE) se zaměřuje na sdělení samotné jak z hlediska formy, tak obsahu; je tedy orientovaná na původní zdroj; má zachovat co nejvíce z formy a obsahu původního sdělení. Naproti tomu překlad založený na **dynamické ekvivalenci** (DE) se snaží o naprostou přirozenost výrazu. Místo na zdrojové sdělení se zaměřuje na reakci příjemce. Dynamicky-ekvivalentní překlad můžeme definovat jako „nejbližší přirozený ekvivalent sdělení zdrojového jazyka“ (viz kapitola 4.2 Teorie dynamické a formální ekvivalence).

V závěru této kapitoly Nida (1964, s. 182–184) navrhuje **kritéria pro hodnocení překladů**: (1) efektivita komunikačního procesu, (2) porozumění záměru a (3) ekvivalentní reakce.

- 1) Efektivitu překladu můžeme hodnotit z hlediska maximální recepce při minimálním úsilí na dekodování. Zde platí, že zvětšování redundance snižuje potřebnou práci na dekodování.
- 2) Kritérium „porozumění původnímu záměru“ popisuje to, o čem se tradičně mluvilo jako o kritériu přesnosti, věrnosti či správnosti. Je orientováno buď na zdrojovou kulturu (formálně-ekvivalentní překlad) nebo na kulturu příjemce (dynamicky-ekvivalentní překlad). U F-E překladu se porozumění záměru hodnotí vzhledem ke kontextu, v němž byla komunikace původně pronesena, kdežto u D-E překladu musí být záměr pochopen z hlediska přijímací kultury.
- 3) Faktor ekvivalentní reakce směřuje opět buď ke zdrojové kultuře (v tom případě musí příjemce porozumět principu původní reakce) nebo ke kultuře příjemce (příjemce má odpovídající reakci v rámci jiného kulturního kontextu). Rozdílnost těchto reakcí záleží na kulturní vzdálenosti obou komunikačních kontextů.

Pro analýzu různých typů překladu vypracoval Nida (1964, s. 184–192) spolu se svým kolegou Williamem L. Wonderlym metodologii založenou na určení tří stupňů překladu: (1) doslovný převod (*literal transfer*; slovo za slovo, jednotka za jednotku), (2) minimální převod (*minimal transfer*; byly provedeny nutné gramatické a lexikální změny oproti první fázi potřebné k tomu, aby překlad vyhovoval povinným kategoriím jazyka příjemce) a (3) literární převod (*literary transfer*; byly provedeny další, „volitelné“ změny).

Analýza spočívá v očíslování lexikálních jednotek textu ve zdrojovém jazyce, užití hvězdiček, kurzívy a písmen pro zaznačení vynechávek, dodatků a strukturních změn a následném vypočítání rozdílů mezi literárními překlady na základě počtu minimálních převodů.

Strukturní a dynamické rozdíly mezi jazyky

Devátá kapitola, „The Correspondences and Contrasts“ (Nida, s. 193–225), pojednává o podobnostech a rozdílech mezi zdrojovým a přijímacím jazykem. Nida rozdíly dělí na dva hlavní typy: strukturní a dynamické. Strukturní jsou dvojí: formální (fonologie, morfologie, syntax) a lexikální. Dynamické rozdíly Nida rovněž dělí na formální a lexikální. Ve zbytku kapitoly uvádí nejčastější problémy, které z takových rozdílů vznikají, a navrhuje, jak při překladu tyto problémy řešit.

Překladatelské metody

V kapitole „Techniques of Adjustment“ Nida (1964, s. 226–240) popisuje techniky používané v procesu překladačném a typické situace, kdy jsou v žádoucí. Konkrétně se jedná o přidání, vynechání a změny v překládaném textu. Tyto operace překladatel neprovádí libovolně, ale v každém jednotlivém případě hledá nejbližší přirozený ekvivalent. Po následném porovnání odpovídajících forem originálu a překladačném zjistíme, které z těchto technik překladatel použil.

K **přidání** dochází typicky v situacích, kdy je nutné vyplnit eliptické výrazy, doplnit povinné upřesnění či gramatickou konstrukci, vyjádřit původně implicitní prvky explicitně, zodpovědět rétorické otázky, doplnit klasifikátory, spojky nebo kategorie, které ve zdrojovém jazyce neexistují.

Vynechání může nastat například v těchto situacích: opakování, nadbytečná specifikace reference, nadbytečné spojky a kategorie, vokativy, některé formulace, které by v jazyce příjemce byly bezvýznamné.

Změny, ke kterým při překladačném dochází, můžeme roztrdit do těchto tříd: zvuky, kategorie, slovní druhy, pořadí prvků, struktura vět, sémantické problémy týkající se jednotlivých slov a sémantické problémy týkající se exocentrických výrazů.

V některých případech musí překladatel k překladačném přidat poznámku pod čarou. Ty mají zpravidla dvě funkce: (1) ujasnit jazykové a kulturní nesrovnalosti (například vysvětlit příjemci nesrozumitelné zvyky; uvést ekvivalentní váhy a míry atd.) a (2) doplnit informace, které pomohou k pochopení historického a kulturního pozadí daného dokumentu.

Překladatelské postupy

V desáté kapitole, „Translation Procedures“, Nida (1964, s. 241–251) rozlišuje dvě kategorie postupů při překladačném – technické a organizační. **Technické** se skládají ze tří fází: analýza zdrojového a přijímacího jazyka, důkladná studie zdrojového textu a určení příslušné ekvivalence. **Organizační** postupy se liší dle toho, zda na překladačném pracuje jednatel nebo komise.

Strojový překlad

V poslední kapitole Nida (1964, s. 252–264) představuje možnosti strojového překladu. Popisuje aktuální stav tohoto typu překladu a uvádí země, které nejvíce pracují na jeho rozvoji. Pojednává o základních principech, na němž strojový překlad funguje, i o jeho hlavních omezeních.

5.3 The Theory and Practice of Translation (1969, s C. R. Taberem)

Publikace *The Theory and Practice of Translation* je společná práce Eugena Nidy a Charlese R. Tabera. Poprvé vyšla roku 1969 v nakladatelství Brill. Autoři v předmluvě uvádějí, že tato monografie navazuje na práci Eugena Nidy *Toward a Science of Translating* (1964) a že v této publikaci jsou teorie orientované pedagogicky (autoři publikace do textu průběžně vkládají i úkoly, aby si čtenáři danou problematiku mohli procvičit). Cílem autorů je, aby překladatelé ovládli teoretickou stránku své práce a zároveň získali i praktické dovednosti a naučili se, jak při překladu postupovat.

Přestože se tato publikace zabývá problematikou překladu primárně z hlediska vědeckého pohledu na jazykové struktury, sémantickou analýzu a informační teorii, neztrácí ze zřetele, že překládání je mnohem více než jen věda. Je to také dovednost a v konečném důsledku je zcela vyhovující překlad vždy uměním (Nida a Taber, 1969, s. vii).

Ilustrativní data čerpají autoři této monografie opět primárně z práce s biblickými překladateli v terénu (stejně jako tomu bylo v předchozích publikacích Eugena Nidy).

Nové pojetí překládání

V kapitole „A New Concept of Translating“ představují Nida a Taber (1969, s. 1–11) tehdejší pohled na překlad. Podle autorů se pozornost již nezaměřuje na formu sdělení, ale na reakci příjemce. Původní otázka: „Je tento překlad správný?“ se proměnila v otázku: „Pro koho?“.

Některé ze základních potíží při překládání Bible podle Nidy a Tabera mají počátek ve skutečnosti, že lidé mají často mylnou představu jak o zdrojovém jazyce, tak o jazyce příjemce. Změnit tyto představy, a zbavit se tak chyb z nich plynoucích, mohou pomoci tyto teze:

- 1) Každý jazyk má svůj vlastní charakter. To se týká: možností tvořit slova, vzorců pro pořadí slov ve větě, technik pro spojování vět do souvětí, lexika apod.

- 2) Pro efektivní komunikaci je potřeba charakter každého jazyka respektovat (a nesnažit se jej měnit).
- 3) Cokoliv může být vyjádřeno v jednom jazyce, může být vyjádřeno i v jiném, pokud není podstata sdělení postavena na formě.
- 4) Pro zachování obsahu sdělení je nutné změnit jeho formu.

Definice překladu

V kapitole „The Nature of Meaning“ (Nida a Taber, 1969, s. 12–32) je uvedena definice překladu takto: „Překládání spočívá v reprodukování sdělení ze zdrojového jazyka nejbližším přirozeným ekvivalentem do jazyka příjemce, předně z hlediska významu a následně stylu“ (ibid., s. 12).

Překládání má primárně za cíl „reprodukovat sdělení“, k čemuž musí překladatel uskutečnit mnoho gramatických a lexikálních změn. Jinými slovy, překladateli musí jít spíše o ekvivalenci než o totožnost. Co se týče požadavku „přirozenosti“, autoři zde upřesňují, že „nejlepší překlad je takový, který nezní jako překlad“ (ibid.). Překladatel by se měl vyhnout „překladatelštině“ (*translationese*), tedy formální věrnosti, která má za následek nevěrnost obsahu.

Pro snadnější orientaci v tomto procesu nabízejí autoři přehledný systém priorit:

- 1) Kontextová konzistence má přednost před verbální konzistencí (neboli konkordancí „slovo za slovo“).
- 2) Dynamická ekvivalence má přednost před formální.
- 3) Orální forma jazyka má přednost před psanou (lidé Bibli častěji slyší při liturgii, než si ji sami čtou).
- 4) Formy, které jsou užívané předpokládanými příjemci a jsou pro ně přijatelné, mají přednost před formami, které mohou mít delší tradici nebo větší literární prestiž.

Předkládané priority následně Nida a Taber doplňují o řadu příkladů z praxe biblického překladu a o jejich zdůvodnění.

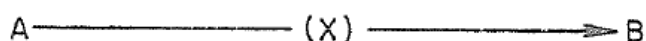
Například u priority přednosti dynamické ekvivalence před formální autoři dávají přednost hodnocení překladu z hlediska srozumitelnosti pro příjemce oproti hodnocení pouhým srovnáváním forem originálu a překladu. Kritik překladu by měl srovnat to, jak původní příjemce pravděpodobně porozuměl sdělení originálu, s tím, jak sdělení překladu porozumí

typický příjemce překladu. Reakce příjemců nikdy nemůže být identická, protože kulturní a historická prostředí jsou příliš odlišná, ale překlad by se měl snažit o co nejvyšší stupeň takové ekvivalence.

Reakce příjemců překladu se však netýká jen porozumění předkládaným informacím. Aby překlad splnil hlavní účely komunikace, jaké nacházíme například v Bibli, musíme reakci posuzovat také z hlediska funkce expresivní (aby příjemci pocítili, že je pro ně sdělení relevantní) a imperativní (a patřičně na něj zareagovali).

Model překladu

Ve třetí kapitole, nazvané „Grammatical Analysis“, představují Nida a Taber (1969, s. 33–55) dva odlišné způsoby překládání. V prvním případě (Obrázek 7) se sestaví řada pravidel a ta jsou striktně dodržována. Přesně určují, co se má stát s každou jednotkou nebo kombinací jednotek ve zdrojovém jazyce, aby byla zvolena odpovídající forma v jazyce příjemce. Písmeno X v závorce znázorňuje univerzální jazykovou strukturu, která může sloužit jako prostředník, přes nějž se překlad provádí (jiný přirozený či uměle vytvořený jazyk). V tomto případě se daná pravidla aplikují přímo na povrchovou strukturu.

Obrázek 7 (Nida a Taber, 1969, s. 33)

V případě druhého modelu (Obrázek 8) se překlad skládá ze tří fází:

- 1) Analýza, během níž se sdělení v jazyce A analyzuje z hlediska gramatických vztahů a významů slov a jejich kombinací.
- 2) Převod, kdy se analyzovaný materiál na úrovni jádrové struktury převede v mysli překladatele z jazyka A do jazyka B.
- 3) Restrukturace, během níž se převedený materiál transformuje tak, aby bylo konečné sdělení plně přijatelné v jazyce příjemce (podrobněji viz kapitola 4.3 Model překladu).

Obrázek 8 (Nida a Taber, 1969, s. 33)

Gramatická analýza

První fází modelu je analýza významových vztahů mezi slovy na úrovni gramatiky. To, že gramatika je také nositelem významu, je patrné například u těchto vět: *John hit Bill* a *Bill hit John*; nebo *Naturally he did it* a *He did it naturally*.

Podobně jako v předchozí publikaci (Nida, 1964, s. 59) i zde Nida a Taber (1969, s. 35–39) upozorňují, že formálně stejné gramatické konstrukce mohou mít různé významy, například výrazy vytvořené spojením dvou podstatných jmen nebo zájmen s předložkou *of*: *the will of God*, *the creation of the world*, *the God of peace*, *the Holy Spirit of promise* atd. Taková slovní spojení jsou nejednoznačná. Abychom zjistili jejich význam, musíme je restrukturovat tak, aby bylo zřejmější, jaký vztah je mezi jednotlivými slovy:

1. the will of God	= God wills
2. the creation of the world	= (God) creates the world
3. the God of peace	= God causes peace
4. the Holy Spirit of promise	= God promises the Holy Spirit atd.

U výrazů v druhém sloupci jsou vztahy mezi jednotlivými slovy vyjádřeny co nejjasněji – jsou ve tvaru **jádrových vět**. To jsou „základní strukturní prvky, z nichž jazyk buduje složitější povrchové struktury“ (Nida a Taber, 1969, s. 39). Podle transformační gramatiky je v každém jazyce šest až dvanáct základních struktur, z nichž se pomocí **transformací** tvoří složitější útvary. Pro překladatele je důležitý fakt, že jazyky se mnohem více shodují na úrovni jádrových vět než na úrovni složitějších struktur. Z toho vyplývá, že pokud je gramatická struktura redukována na úroveň jádrové věty, může být do druhého jazyka převedena snadněji.

Výše uvedená syntagmata jsou v druhém sloupci převedena do takových tvarů, že lze lépe rozeznat čtyři základní **sémantické kategorie**. V těchto větách jsou totiž:

- 1) objekty vyjádřeny jako podstatná jména,
- 2) události jako slovesa,
- 3) abstraktní kvality jako přídavná jména a příslovce,
- 4) vztahy prvků jako předložky a spojky.

Sémantické kategorie jsou dle Nidy univerzální – pojmu všechny sémantické podkategorie všech jazyků, přestože různé jazyky mají různé kategorie gramatických tříd.

Referenční význam

Čtvrtá kapitola, nazvaná „Referential Meaning“ (Nida a Taber, 1969, s. 56–90), se zaměřuje na referenční význam slov.

V mnoha případech je konkrétní význam slova specifikovaný gramatickou konstrukcí, v níž se vyskytuje, respektive umístěním ve větě (*syntactic marking*), například: „He picked up a stone“ a „They will stone him“. V jiných případech význam vyplývá z významů okolních slov (*semotactic marking*), například: „He bought a chair at the furniture shop“ a „Please address the chair“.

Důležitým typem analýzy je složková analýza slova (Nida a Taber, 1969, s. 63). Nida ji využívá především pro analýzu slov ze stejné sémantické domény. Pro vyjádření rozdílů mezi takovými slovy analyzujeme všechny složky jejich významu (viz kapitola 4.3 Model překladu).

Nida a Taber ve čtvrté kapitole také upozorňují na problém obrazného významu slov. Tyto významy jsou většinou založené na jedné ze složek primárního významu, která se stala hlavním významem obrazného slova.

Konotativní význam

V této publikaci již Nida a Taber (1969, s. 91–98) nepoužívají pojem *emotive meaning*, jako v monografii *Toward a Science of Translating* (1964), ale namísto něj volí termín *connotative meaning*. Konotativní význam odkazuje na naše emoční reakce na slova. Některé asociace slov mohou vést až k tabuizaci, ať už pozitivní (tradiční vyhýbání se oslovení Boha v hebrejštině) či negativní (vulgarismy), nebo se místo nich používají eufemismy (*washroom*, *powder room* atd.). Konotace slov navíc mohou být velmi individuální.

V páté kapitole se autoři zabývají také tím, jakým způsobem může slovo konotativního významu nabýt a jak se může lišit stylové rozvrstvení jazyků (odborné, formální, neformální, neutrální atd.). Na závěr připomínají, že konotativní významy nenesou jen slova, ale konotace se mohou pojit také k dalším úrovním jazyka, jakými jsou výslovnost, promluva a téma sdělení.

Převod

Po analýze gramatických a sémantických aspektů textu následuje převod z jazyka A do jazyka B (viz kapitola 4.3 Model překladu). Podle Nidy a Tabera (1969, s. 99–119) je forma sdělení většinou pouze jeho vnějším tvarem a při převodu z jednoho jazyka do druhého musí být tedy za každou cenu zachován obsah sdělení, zatímco forma je (kromě zvláštních případů, jako je poezie) sekundární. V každém překladu dochází k určité „ztrátě“ sémantického obsahu, ale překladatel by se měl snažit, aby byla co nejmenší. Přestože je forma sdělení sekundární, podle autorů je dobré ji zachovat, pokud je to možné. Změny ve formě sdělení se nejčastěji týkají těchto úrovní: promluva, věta, slovo, zvuk.

Fáze převodu probíhá v mysli konkrétního člověka, takže na ni mohou působit jistá omezení spojená přímo s osobou překladatele. Nida je nazývá osobními problémy v překladu (Nida a Taber, 1969, s. 99), viz výše kapitola 4.3 Model překladu.

Podle Nidy (ibid., s. 102) jsou stále méně časté případy, kdy na biblickém překladu pracuje pouze jeden člověk. Pravděpodobnější je, že překlad bude vypracováván organizovanou skupinou, a v takové situaci existují zpravidla dvě možnosti: (1) na překladu spolupracují misionáři a rodilí mluvčí a (2) tým tvoří pouze rodilí mluvčí. V prvním případě je misionář většinou odborníkem na zdrojový jazyk a rodilý mluvčí specialistou na jazyk příjemce. Oba však musejí mít alespoň základní znalost jak o zdrojovém jazyce, tak o jazyce příjemce (jinak se nejedná o překladatele, ale o informátora nebo překladatelova pomocníka). V druhém případě je potřeba v týmu rozlišit toho, kdo bude mít funkci „odborníka“ a kdo „stylista“. V minulosti zpravidla zasahoval stylista do překladu až v poslední fázi, aby opravil všechny stylové nedostatky. Podle Nidy je však vhodnější, když se do práce zapojí co nejdříve (v závislosti na svých znalostech zdrojového jazyka). Pokud zdrojový jazyk ovládá dobře, může to být právě stylista, kdo za pomoci odborníka vytvoří první návrh překladu. Bezproblémové spolupráci v týmu pak napomáhá konzultant překladu.

Restrukturace

Po fázi převodu následuje fáze restrukturace (Nida a Taber, 1969, s. 120–162). Problémy v této fázi můžeme popsat z hlediska tří oblastí: (1) různé variety jazyka nebo stylů, (2) podstatné složky a charakteristiky různých stylů a (3) techniky, které mohou být užity k vytvoření požadovaného stylu.

V každém jazyce je větší či menší počet jazykových variet. Mohou se lišit z hlediska času (archaismy versus neologismy), místa (dialekty), socioekonomické třídy, okolností užití, užití v mluveném či psaném projevu, druhu projevu a literárních žánrů.

Překladatel si navíc musí být vědom toho, ve které z těchto tří situací se nachází jazyk, do něž překládá: (1) jazyk s dlouhou literární tradicí a relativně dobře definovaným literárním stylem; (2) jazyk, který začal využívat písmo teprve během poslední generace, ale i tak již dokáže rozeznat různé druhy užití, které jsou v daném kontextu přijímané; (3) jazyk, který začíná využívat písmo až díky překladateli.

V průběhu sedmé kapitoly Nida a Taber postupně popisují jednotlivé druhy problémů v daných oblastech, uvádějí mnohé příklady a navrhují vhodná řešení. V závěru mimo jiné zdůrazňují důležitost stylisty, který bude v této fázi s překladateli spolupracovat, a uvádějí také, jakou by měl mít ideální přípravu.

Testování překladu

Po restrukturaaci následuje další důležitý krok, a tím je testování překladu. Nida a Taber (1969, s. 163–173) uvádějí, že při testování lze odhalit problémy v přesnosti a srozumitelnosti vyjádření, stylistické problémy apod. Jeho cílem je vyzkoušet, jak na překlad budou reagovat potenciální příjemci.

Co se týče technik, Nida a Taber navrhují pro testování například tzv. *close technique*, kdy čtenáři nebo posluchači doplňují do prázdných míst slova, která si myslí, že by tam dle kontextu mohla být. Z počtu pokusů, které k uhádnutí potřebují, pak vyplyne, jak srozumitelný pro ně překlad je. Další technikou je nabízení různých alternativních překladů a tázání se posluchačů na to, který překlad preferují. Jiná velmi důležitá technika testování překladu spočívá v přečtení překladu jednomu posluchači, který je následně požádán, aby obsah vysvětlil dalším příjemcům. Nabízí se také možnost nechat jednoho člověka předčítat text publiku a sledovat

přítom místa, kde zaváhá nebo kam nevědomky vloží jinou gramatickou formu či jiné slovo. Taková místa mohou být pro překladatele varováním o nějakém problému. Překladatel může i nechat publikovat část překladu a sledovat, jak bude pro příjemce přijatelný.

Poslední částí publikace je příloha, v níž Nida a Taber (1969, 175–186) navrhují biblickým překladatelským týmům, jakým způsobem celý překladatelský projekt zorganizovat.

5.4 From One Language to Another (1986, s J. de Waardem)

Publikace *From One Language to Another: Functional Equivalence in Bible Translating* vyšla poprvé roku 1986 a je společným dílem Eugena Nidy a Jana de Waarda.

V předmluvě autoři uvádějí, že kniha vznikala několik let a prvním impulzem k jejímu napsání byla společná diskuze o novém vývoji v oblasti překladu, zejména z hlediska poznatků v sociosémiotice, která nabídla nový přístup k otázce významu. Jan de Waard měl na starosti zpracování materiálů týkajících se Starého zákona, významně přispěl k části o teologických důsledcích funkčního přístupu pro překládání Bible a také měl vliv na způsob, jakým jsou poznatky v publikaci prezentovány. Eugene Nida pracoval převážně na částech týkajících se Nového zákona. Autoři zdůrazňují, že práce byla několikrát revidována, tak aby poskytla co nejsrozumitelnější teoretický základ funkční ekvivalence a aby zdůraznila praktické dopady na práci překladatele.

Oproti monografiím *Toward a Science of Translating* (1964) a *Theory and Practice of Translation* (1969) je v této publikaci pro dynamickou ekvivalenci zaveden nový termín, „funkční ekvivalence“. Tato změna dle autorů ale nemá představovat nic zásadně nového v konceptu toho, co bylo dříve označováno jako dynamická ekvivalence. Autoři změnu zdůvodňují takto:

Výraz „dynamická ekvivalence“ byl bohužel často nesprávně chápán jako něco, co by mohlo mít zvláštní účinek a půvab pro příjemce. Někteří bibliční překladatelé závažně porušují princip dynamické ekvivalence, jak byl popsán v *Theory and Practice of Translation* a *Toward a Science of Translating*. Zavedení výrazu „funkční ekvivalence“ by tedy snad mohlo dostatečně zdůraznit komunikativní funkci překladu a zabránit nedorozuměním (Nida a de Waard, 1986, s. vii–viii).

Tento termín byl zvolen také s ohledem na sociosémiotiku a sociolingvistiku, na něž je v publikaci kladen důraz.

Změny se dotkly také klasifikace významu, kdy původní dělení na gramatický, referenční a konotativní (resp. emotivní) bylo nahrazeno dělením na gramatický, lexikální a rétorický. U každého z těchto druhů významu lze dále rozlišit mezi designativním (resp. referenčním) a asicoativním (konotativním). Jak lze pozorovat i na tomto příkladu, „Nidovo teoretické studium významu se neustále vyvíjelo“ (He, 2008, s. 42). Yan He k tomu doplňuje, že jeho práce v oblasti sémantiky byla důležitou etapou ve studiu významu v překladu.

Překlad jako komunikace

V kapitole „Translating is Communicating“ Nida a de Waard (1986, s. 9–19) obhajují svůj přístup k překladu Bible – oponují častému názoru, že k Bibli patří nesrozumitelný, „tajemný“ jazyk:

Jestliže sdělení není důležité, nemá smysl jej překládat. Jestliže ale důležité je (což zajisté pro Písmo platí), určitě nic nezískáme tím, že jej budeme zatemňovat, pokud si však nejsme jisti tím, že to bylo úmyslem již jeho autora. (...) Většina toho, co je v Písmu nesrozumitelné, je způsobeno naší vlastní neznalostí historického a kulturního pozadí sdělení, a ne autorovým záměrem podat těžko pochopitelné sdělení (Nida a de Waard, 1986, s. 10).

Každý překlad by měl dle autorů cílit na nejbližší přirozený ekvivalent, jinými slovy by měl komunikovat. Překladatel si proto musí uvědomit, jaké jsou primární funkce textu a jakými prostředky jsou vyjádřeny. V každé komunikaci je osm základních prvků: zdroj, sdělení, příjemci, prostředí, kód, smyslový kanál, nástrojový kanál a šum. Smyslový kanál se týká smyslů, které jsou při komunikaci zapojeny (např. při verbální komunikaci je to především sluch, zrak a čich). Nástrojový kanál zahrnuje vzduch pro přenos zvuku a světlo pro přenos mimojazykových prvků, případně můžeme hovořit také o rádiu, televizi, novinách, počítačových obrazovkách apod. Zřejmě největší prostor pro neporozumění vzniká z důvodu různých zázemí primárního a sekundárního příjemce (vzdělání, věk atd.). Tuto propast musí překladatel přemostit.

Jazykové funkce

Kapitola „Functions and Roles in Bible Translating“ (Nida a de Waard, 1986, s. 20–44) se zaměřuje jednak na specifika biblického překládání (motivy pro překlad, náboženský jazyk a interpretativní principy), jednak zde autoři vyjmenovávají hlavní komunikativní funkce jazyka: **expresivní** (zaměření na zdroj), **kognitivní** (zdroj je zároveň příjemcem, např. vnitřní monolog), **interpersonální** (důležitá pro mezilidské vztahy, např. vyjednávání), **informativní**

(zaměření na obsah), **imperativní** (zaměření na změnu chování příjemce; označována také jako konativní nebo imperativně-operativní), **performativní** (užití jazyka s cílem změnit stav nebo status předmětu, např. prohlášení mužem a ženou), **emotivní** (cílem je ovlivnit emoční stav těch, kdo čtou či slyší sdělení), **estetická** (také „poetická“; pro zesílení dopadu a naléhavosti) a **metajazyková**.

Překladaatele autoři označují za sekundární zdroj, jehož úlohou je zprostředkovat záměry původního autora a být nezaujatým účastníkem komunikace. Velký důraz se u funkční ekvivalence klade na roli příjemců, kteří zde nejsou pasivním „cílem“ komunikace, ale aktivními účastníky. „Ve skutečnosti mohou být otázky na správnost překladu zodpovězeny pouze otázkou: ‚Pro koho?‘“ (Nida a de Waard, 1986, s. 33).

Koncepty formální a funkční ekvivalence v této publikaci autoři pojímají stejně jako v předchozích publikacích Eugena Nidy a uvádějí podmínky, za kterých je vhodné původní formu sdělení změnit a přiklonit se k dynamické ekvivalenci:

- 1) Pokud by doslovný překlad vyjadřoval zcela nesprávný význam.
- 2) Pokud je vypůjčený termín sémanticky prázdný, a je tedy pravděpodobné, že bude naplněn nesprávným významem.
- 3) Pokud formální korespondence závažně zatemňuje význam.
- 4) Pokud by formální korespondence způsobila dvojznačnost, kterou původní autor nezamýšlel.
- 5) Pokud by formální korespondence měla za následek špatnou gramatiku nebo styl v jazyce příjemce.

V publikaci *Bible Translating* Nida (1947, s. 11–13) rozlišuje tři hlavní metody překladu: překlad doslovný, překlad hlavní myšlenky a překlad založený na nalezení nejbližšího ekvivalentu. Oproti tomu v publikaci *From One Language to Another* Nida a de Waard (1986, s. 40–42) popisují pět základních druhů překladu: **mezirádkový**, **doslovný**, **nejbližším ekvivalentem**, **adaptovaný** (dva typy: adaptovaný určitému kódu, např. hudbě, a adaptace vzniklé různými pohledy na to, co je překlad, tzn. přidávání, vynechávání, opravy...) a **kulturní reinterpetaci** (náhrada kulturního prostředí originálu jiným, např. Pilát Pontský jako vládce Georgie).

Je překlad možný?

Dle autorů je jasné, že v překladu (ani v jiných případech) nelze dosáhnout dokonalé komunikace, vždy dojde k nějaké ztrátě. Otázka však zní, jakým způsobem je i přes rozdílné jazyky komunikace mezi lidmi možná. Nida a de Waard (1986, s. 43–44) uvádějí tyto důvody:

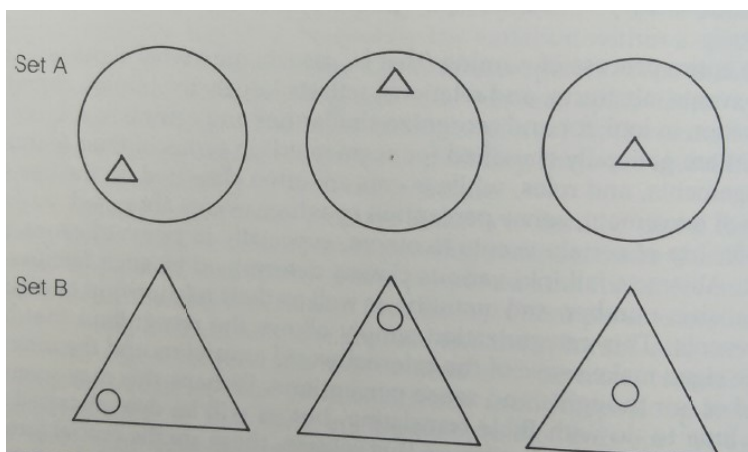
- 1) Jazykové univerzálie: Všechny jazyky staví na podobných strukturách (např. zvuky, morfémy, slova, věty) a jsou otevřené novým slovům i konceptům.
- 2) Všechny jazyky, přestože jsou v jistém ohledu arbitrární, jsou jen relativně arbitrární, jelikož jejich struktura (ať už na úrovni zvuků, morfémů, slov či vět) je v zásadě systematická.
- 3) Intelektuální kapacita všech národů je v podstatě velmi podobná. Neexistuje něco jako „primitivní mentalita“, ale pouze odlišné předpoklady, které způsobí, že si lidé interpretují události a promluvy různými způsoby.
- 4) Národy sdílejí mnohem více kulturních podobností, než si obvykle myslíme. Toho, co lidi spojuje, je mnohem více než toho, co je rozděluje (např. fáze života – narození, dospívání, svatba, smrt).

Základní otázky před zahájením překladu

V kapitole „Basic Issues“ se Nida a de Waard (1986, s. 45–59) věnují základním otázkám, které je potřeba si zodpovědět před započatím překládání. Autoři o jednotlivých problémech pojednávají velmi podobně jako v předchozích teoretických pracích Eugena Nidy – odkazují především k publikaci *Bible Translating* (1947). Zdůrazňují, že překlad jako takový je součástí komunikačního aktu a nemůže být izolován, a otázky se týkají zamýšlených příjemců, jazyka, dialektu, jazykové vrstvy, textu pro překlad a samotného překladatele.

Komunikace mezi lidmi

V kapitole „Translating Means Translating Meaning“ představují Nida a de Waard (1986, s. 60–77) koncept izomorfů (*isomorphs*), což jsou zjednodušeně řečeno určité podobnosti, souvislosti či paralely. Názorně jsou zobrazeny izomorfní vztahy mezi jednotlivými obrazci sady A a sady B na Obrázku 9:

Obrázek 9 (Nida a de Waard, 1986, s. 64)

Dle autorů je jazyk a svět příliš složitý na to, aby jej bylo možné popsat nějakou jedinou holistickou teorií. Proto se uchylujeme k hledání podobností a rozdílů, respektive izomorfních vztahů. I při překladu neustále hledáme izomorfní vztahy mezi jazyky, a to na všech úrovních. Tento koncept je důležitý proto, že se nejedná o formální podobnost, ale ekvivalentní funkci daných prvků.

Komunikace mezi lidmi a národy je podle Nidy a de Waarda (1986, s. 71) možná díky: podobnosti neurofyzilogických reakcí (smích, mračení se); dostatečné představivosti potřebné pro porozumění jinému systému; univerzalitě sémantických tříd (objekty, události, abstraktní kvality, vztahy prvků); schopnosti mluvit o událostech jako možných, pravděpodobných, jistých, nejistých, nepravděpodobných a nemožných; víře v nadpřirozeno; a schopnosti zastávat (zdánlivě) protichůdné pohledy (například ateismus a křesťanskou etiku zároveň).

Ve čtvrté kapitole autoři kladou důraz na sociosémiotický přístup k významu, který je zvláště vhodný pro biblický překlad, jelikož se v daném kontextu zabývá komunikací komplexně. To znamená, že text není izolován od svého kontextu a slovní znaky jsou posuzovány společně s jinými symboly. Překladatel se tak nezabývá jen významem slov a vět, ale také významem událostí (například symbolický význam společného jídla v židovské kultuře). Sociosémiotický pohled na znaky také znamená jejich interpretaci z hlediska struktury, jejíž jsou součástí – tzn. každý slovní znak může být správně interpretován jen pomocí dalších znaků (např. vymezení *run* ve vztahu k *walk*, *jump*, *hop*, *skip* a *crawl*).

Rétorický význam

V kapitole „Rhetorical Functions“ se Nida a de Waard (1986, s. 78–85) zaměřují na důležitost stylu při překládání, mluví o „rétorickém“ významu. Ten podle nich začíná tam, kde končí syntaktický význam, a projevuje se ve výběru a uspořádání jednotlivých prvků (od zvuků až po témata, od aforismů až po literární žánr a od slov ve větě až po části knihy). Jako jeho hlavní funkce autoři uvádějí: celistvost a jednotu textu; estetickou hodnotu; účinek (ovlivněn např. novostí); vhodnost (např. literárního druhu vzhledem k obsahu); koherenci (soulad textu s prostředím, v němž se komunikace odehrává); posloupnost a kohezi textu; zaměření a důraz.

Rétorické prostředky

Kapitola „Rhetorical Processes“ (Nida a de Waard, 1986, s. 86–120) pojednává o stylistických prostředcích používaných pro dosažení rétorických funkcí popsaných výše. Autoři také popisují, jaké mohou působit problémy při překladu. Mezi zmíněné prostředky patří: **opakování** (lexikálních jednotek, gramatických konstrukcí, syntaktické opakování atd.); **kompaktnost** (elipsy, nominalizace, básnický jazyk atd.); **spojovací výrazy** (zájmena, reference, určitý člen atd.); **rytmus** (včetně sémantického, tzv. obsahového rytmu); **změna v očekávání** (pořadí výrazů, anakolut, hra s mnohoznačnými slovy, paradoxy, ironie, obrazná vyjádření atd.).

Autoři znovu upozorňují na to, že se překladatel nemá snažit o nahrazení původní formy obdobnou formou v jazyce příjemce, ale že je podstatná shoda funkcí, a jde tedy o nalezení nejbližšího přirozeného ekvivalentu.

Gramatický význam

V kapitole „Grammatical Meaning“ uvádějí Nida a de Waard (1986, s. 121–137) hlavní problémy při překladu týkající se gramatického významu. Znovu zde vysvětlují rozdíly mezi povrchovou strukturou a sémantickými vztahy pod povrchem a uvádějí hlavní typy gramatických struktur.

Při hledání vhodných gramatických ekvivalentů překladatelé často čelí problémům například z těchto oblastí: vzájemné vztahy prvků, odvozená slova, řazení téma-réma, spojovací prvky mezi větami a odstavci, blíže neurčené vztahy nebo účastníci, vyjádření cíle a záměru, příčinné vztahy, vyjádření četnosti, času apod.

Lexikální význam

V kapitole „Lexical Meaning“ se Nida a de Waard (1986, s. 138–181) zabývají problémy spojenými s významy slov a idiomů. Na rozdíl od předcházejících publikací zde rozlišují význam designativní (*designative*) a asociativní (*associative*). Popisují, jak se tyto dva druhy významu liší, jak vznikají, jak je určit a jaké problémy jsou spojené s jejich překladem. Autoři se rovněž věnují doslovnému a přenesenému významu. Závěrečná část osmé kapitoly se soustředí na sémantické domény; jejich studium je podle autorů pro překlad zásadní.

Přílohy

V první příloze publikace Nida a de Waard (1986, s. 182–187) shrnují vývoj různých teorií překladu, především ve dvacátém století. Ve druhé příloze (Nida a de Waard, 1986, s. 188–209) popisují postup pro publikování biblického překladu. Doporučovaný postup opět vychází z Nidovy bohaté praxe s biblickými překladateli a překladatelskými týmy a zahrnuje například rady týkající se tvorby překladatelského týmu, testování překladu, administrativních procedur a dalších nezbytných prací následujících po vydání překladu.

Základní fáze překladatelského procesu (analýza, převod, restrukturační) zmiňují autoři jen okrajově a pro jejich podrobnější studium odkazují na publikaci *Theory and Practice of Translation* (Nida a Taber, 1969).

6 Kritika a návaznost

Nida svou teorii sám aktivně propagoval a v rámci UBS navíc najímal konzultanty překlada, kteří školili překladatele po celém světě. Dostalo se jí tedy značné pozornosti, a nutně tak získala mnoho zastánců, ale i odpůrců. Tato kapitola se zaměřuje na nejčastější výhrady vůči teorii dynamické ekvivalence, ale také na některé osobnosti translatologie, jejichž práci tato teorie ovlivnila a inspirovala.

6.1 Kritika

6.1.1 Kritika vědeckého přístupu

Jeden z největších kritiků Eugena Nidy je Edwin Gentzler. Ten zpochybňuje „vědeckost“ jeho vědy o překlada a tvrdí, že v jeho teorii převážila motivace „konvertovat lidi ke křesťanství“ (Gentzler, 1993, s. 45), a z tohoto důvodu má srozumitelný obsah přednost před formou, která je sekundární. Podle Gentzlera má množství lingvistických pojmů v Nidově teorii, četné příklady, počítačové, matematické a další koncepty zakrýt chabá teoretická východiska. Nida podle něj založil svůj překladatelský model na velmi zjednodušené podobě Chomského teorie, tedy především na pojmech hloubková a povrchová struktura a transformační pravidla. Nedbal přitom ani na Chomského upozornění, že jeho teorie nemá sloužit jako teorie překlada. Gentzler navíc zpochybňuje některé aspekty samotné transformační-generativní gramatiky, například poznamenává, že si Chomsky idealizuje mluvčího a nebere v úvahu běžné součásti mluvy, jako jsou chyby, posuny, elipsy a pauzy.

Gentzler také prohlašuje, že Nidův postup zpětné transformace, kdy je text redukován na jednoduché struktury a jádrové věty, nepatří mezi Chomského postupy, a nejedná se tedy o správné aplikování Chomského modelu. Dále upozorňuje na to, že Nida nikde nespecifikuje, jak probíhá převod na úrovni hloubkové struktury, a překladatel se tak zřejmě musí spolehnout na vlastní intuici (Gentzler, 1993, s. 56).

Podle Gentzlera (1993, s. 57) ovlivnila Nidova víra jeho vědecký přístup do té míry, že se zdá, že pro něj role překladatele splývá s rolí misionáře, a rozdíl mezi exegezí a překladem se tak v jeho teorii stírá, jelikož samotný výklad obsahu je v překlada důležitější než původní formulace a způsob sdělení. Gentzler (1993, s. 60) dokonce naznačuje, že pro dosažení stejné reakce u příjemce je Nida ochotný změnit formu do té míry, že je možné přeložit *lamb* jako *seal*

nebo *pig*, avšak jak jsme uvedli v kapitole 4.1.3, vhodnost takového překladu Nida popřel již v publikaci *Bible Translating* z roku 1947, takže toto tvrzení je zcela nepodložené.

Celkově Genzler hodnotí Nidovu metodologii jako vhodnou pro překlad reklamních a propagandistických textů, jelikož součástí jeho překladatelského modelu je dle něj „manipulace s textem tak, aby sloužil náboženskému přesvědčení, avšak postrádá základy toho, co je na Západě běžně chápáno jako ‚vědecké‘“ (Genzler, 1993, s. 60).

K jednomu, možná opomíjenému aspektu vědeckosti Nidova přístupu se vyjadřuje ve své doktorské práci i Stephen H. Doty (2007, s. 76), který upozorňuje na čtvrtou fázi Nidova modelu – testování překladu. Tento koncept, kdy je překlad nejprve vyzkoušen, zda je pro zamýšleného příjemce smysluplný, nebo je potřeba jej upravit, bychom podle něj mohli označit za vědeckou metodu. Nida tak podle Dotyho přinesl do translatologie určité vědecké prvky dříve než kdo jiný.

6.1.2 Reakce původních příjemců

Jedním z nejčastěji zpochybňovaných prvků Nidovy teorie je snaha o dosažení stejné reakce u příjemce překladu, jaká byla u příjemce původního textu. Jak uvádí Munday (2009, s. 43), někteří kritici (například Broeck a Larose) tvrdí, že není jasné, jakým způsobem by se měla tato reakce měřit ani u koho konkrétně by se měla zjišťovat, jelikož příjemci nejsou nikdy naprosto homogenní skupina, a proto může text v každém jednotlivci vyvolat zcela odlišnou reakci. Zpochybňují také to, že by text vůbec mohl mít stejný efekt ve dvou různých kulturách a časech. A i kdybychom metodu pro měření reakce příjemců měli, stejně by nebylo možné zjistit, jaká byla reakce příjemců u tak časově vzdálené knihy, jakou je Bible.

Anthony H. Nichols (1996, s. 294) označuje Nidův požadavek stejné reakce za nedosažitelný cíl, protože neznáme reakci původních čtenářů novozákonních dokumentů:

(...) situace a presupozice původních příjemců byly natolik odlišné od těch dnešních, že nemůžeme doufat v dosažení podobné reakce, pokud nenahradíme cizí historický kontext něčím srozumitelnějším pro moderního čtenáře. V takovém případě však představa překladu splývá s představou komunikace, a její přínos, zvláště u překladu tak starodávného duchovního textu, jakým je Bible, je diskutabilní (Nichols, 1996, s. 299).

Někteří kritici se navíc domnívají, že dynamická ekvivalence není možná ani z toho důvodu, že si nemůžeme být jistí skutečným významem biblického textu. Například Stephen Prickett se

domnívá, že nelze považovat text za „objektivní entitu“ a hledat ten „správný význam“, protože biblické texty jsou z velké části protkány nejednoznačnými vyjádřeními a dvojsmysly (Stine, 2004, 166–167). Podobně Gentzler (1993, s. 54) kritizuje Nidu za to, že vidí sdělení příliš zjednodušeně a nakládá s ním jako s objektivní jednotkou. Podle něj se bibličtí překladatelé snaží o dosažení stejné reakce čtenářů tak, že „dokonale určí“ původní význam a reakci, vyjmou je z původního kontextu a zasadí do kontextu nového, tak aby fungovaly „stejným způsobem“. Gentzler navíc dodává: „Na konkrétním provedení na povrchu už Nidovi tolik nezáleží; změny v textu, slovech či metaforách jsou povoleny, pokud je tím zajištěno, že text v cílovém jazyce funguje stejně jako zdrojový text.“ (ibid.).

6.1.3 Upřednostňování obsahu před formou, interpretování textu

Někteří označovali dynamickou ekvivalenci za příliš „interpretační“. Mezi první takové kritiky patřila britská biblická společnost British and Foreign Bible Society (BFBS), která v překladu dlouhou dobu upřednostňovala zachování biblické formy. Například reverend Bradnock nesouhlasil s Nidovým tvrzením, že zaměření na formu má často za následek zkreslení významu, takže by měl být prvořadý význam. Naopak tvrdil, že překlady založené na dynamické ekvivalenci jsou příliš interpretační. Proti tomu Nida namítal, že za interpretační bychom mohli považovat i formálně-ekvivalentní překlad, jelikož ten považuje za nedotknutelná slova, a tím také vyjadřuje jisté teologické stanovisko (Stine, 2004, s. 54).

Podle Stina se tento problém týká Nidova odlišného pohledu na věrnost:

Pro překladatele Bible byla vždy ústřední otázkou věrnost, protože chtějí, aby překlad co nejlépe reprezentoval původní jazyk biblických textů. Nida však pomohl předefinovat věrnost. Pro něj věrnost znamenala kladení důrazu na význam formy v určitém kontextu, tedy v textu, v němž se vyskytla, spíše než na slova nebo formu jako takovou. Věrnost pro něj znamenala také vybídnutí překladatelů k tomu, aby se soustředili na požadovanou reakci čtenářů (Stine, 2004, s. 159).

Lawrence Venuti (1995, s. 21) mluví o „zaujaté interpretaci“, jež podle něj pramení ze snahy o co největší plynulost a srozumitelnost. Dynamická ekvivalence, jejímž cílem je přirozenost cílového jazyka a překonání všech překážek spojených s jazykovými a kulturními rozdíly, má podle něj za následek násilí na zdrojovém jazyce, kultuře a textu, v němž se některé věci ztratí a u jiných dochází v zájmu cílového jazyka ke zkreslení, takže z tohoto pohledu nemůžeme hovořit o opravdové sémantické ekvivalenci. Komunikace je dle Venutiho ovládána kulturou cílového jazyka, takže už se nejedná o výměnu informací, jako spíše o přivlastnění si cizojazyčného textu pro potřeby domácí kultury. Venuti pro popis tohoto zdomácňujícího typu

překladu dokonce používá pojem „etnocentrické násilí“: „Nidova komunikační teorie překladu nebere dostatečně v potaz etnocentrické násilí, které je součástí každého překladatelského procesu, ale zvláště takového, který je založený na dynamické ekvivalenci.“ (Venuti, 1995, s. 22).

Venutiho přístup ilustruje pohled těch, kteří při čtení překladu počítají s tím, že se v textu budou vyskytovat cizí prvky, zatímco většina biblických překladatelů cílila na příjemce, kteří očekávali překlad zdomácněný. Tento základní rozpor souvisí s dalším konfliktem, a to rozdílným vnímáním Bible. Z pohledu mnohých biblických překladatelů není zcizující překlad vhodný, protože by tak bylo s Biblí nakládáno jako s historickým literárním dílem, čímž by se snížil její význam jako stále aktuálního Božího slova (Stine, 2004, s. 165).

Velká skupina kritiků pocházejících z teologicky konzervativního prostředí také namítá, že dynamicky-ekvivalentní překlady Bible jsou příliš liberální a nerespektují tradiční překlady známých pasáží. Stine (2004, s. 117) však oponuje tím, že Nidovým cílem bylo vyjádřit co nejpřesněji obsah řeckých a hebrejských textů, takže bychom jej ve skutečnosti mohli označit za ještě „konzervativnějšího“ než jeho kritiky.

Někteří kritici mají za to, že se Nida zaměřoval na čtenáře na úkor formy. Podle nich plní forma často i jinou roli než jen nositele významu a obsahu. Kritizovali například *The Theory and Practice of Translation* a další publikace, v nichž Nida zavrhoval konkordantní překlad, a stáli si za tím, že určité výrazy mají být vždy přeloženy stejným způsobem, bez ohledu na to, že mohou mít v různých kontextech poněkud odlišné významy. Z jejich pohledu mají opakující se výrazy pomoci spojit kapitoly k sobě, a o tyto prvky jsou nekonkordantní překlady ochuzeny (Stine, 2004, s. 52–53).

Biblické texty přeložené podle principů dynamické ekvivalence bývají kritizovány i za to, že znějí příliš „lidově“. Ovšem je nutné si uvědomit, že Nida nepropagoval jen překlady Bible do běžně mluveného jazyka. V publikaci *The Theory and Practice of Translation* (1969) uvádí, že v ideálním případě by každý jazyk měl mít alespoň tři překlady, aby byly pokryty základní potřeby církve (například liturgické, studijní a evangelizační). Fakt, že se biblické společnosti ve snaze srozumitelně zprostředkovat Bibli milionům čtenářů třicet let soustředily téměř výhradně na překlady do běžně mluveného jazyka, by podle Stina neměl vést ke kritice dynamické ekvivalence nebo Nidy, který k liturgičtějším překladům sám vyzývá (Stine, 2004, s. 172–173).

Někteří se obávají, že dynamicky-ekvivalentní Bible ztrácí část svého „tajemství“, na něž jsou mnozí čtenáři zvyklí. Tento problém Nida komentuje v publikaci *The Theory and Practice of Translation*:

Je velký rozdíl mezi (1) tajemstvím křesťanské víry (např. vtělení, přítomnost Ducha Svatého ve světě, Boží vůle v dějinách) a (2) zmatením, které pramení z lidského neporozumění tomu, co je v samotném Písmu (tzn. v původních spisech) naprosto jasné. Nahradit skutečné tajemství křesťanské víry za jakési falešné tajemství (založené na nesrozumitelnosti překladu) je naprostá degradace náboženství (...). (Nida a Taber, 1969, s. 101).

Podle Nidy (ibid.) mají někteří (zvláště církevní představitelé) také strach z toho, že by kvůli příliš srozumitelné Bibli mohli přijít o své výsadní postavení kazatelů – těch, kteří tajemství Písma odkrývají.

Zřejmě jeden z nejkonzervativnějších pohledů zastává Raymond C. Van Leeuwen, podle nějž jsou samotná slova Bible inspirována Bohem, a problémem je tak jakýkoliv překlad, zvláště tedy dynamicky ekvivalentní, protože ten pro lepší porozumění často mění jazyk, obrazy i metafory. Překladatel by se podle něj neměl snažit podávat co nejvíce jednoznačný překlad, aby Bibli „neumlčel“, ale spíše nechat příjemce překladu, aby si z původní nejednoznačné formy vyvodil interpretaci sám (Stine, 2004, s. 175–176).

I k tomuto se Nida vyjadřuje v kapitole „Personal Problems in Translation“ (Nida a Taber, 1969, s. 101). Podle něj jde o špatné teologické předpoklady, kdy věřící pohlížejí na Bibli podobně jako na Korán – věří, že byla Duchem Svatým v podstatě nadiktována, a neberou v úvahu, že jsou v ní otištěny „rozlišné stylistické rysy a hlediska jednotlivých pisatelů“ (ibid.). Nida pokračuje:

(...) znamená to, že musíme pohlížet na slova Bible jako na prostředky, kterými je sdělení předáváno, a nevidět je samoúčelně. Především z tohoto důvodu můžeme trvat na základním principu, že kontextová konzistence je důležitější než slovní konzistence a že pro zachování obsahu je nezbytné přistoupit k jistým změnám ve formě (Nida a Taber, 1969, s. 101).

6.1.4 Kritika motivace; manipulace příjemci

Někteří teoretici překladu mluvili o teorii dynamické ekvivalence jako o té, která má pouze obracet lidi na víru, například Susan Bassnettová. Podle Stina (2004, s. 155) však tento pohled není úplný a většina teoretiků oceňuje Nidův přínos k obecné teorii překladu a nepřiznává jej

pouze ke skupině překladatelů Bible. Nida ve skutečnosti ovlivnil práci hned několika významných teoretiků překladu (viz níže kapitola 6.2).

Jak jsme zmínili výše, Venuti mluví o tzv. etnocentrickém násilí, a někteří dokonce označovali podporu dynamicky ekvivalentních překladů ze strany UBS jako jakousi formu kolonialismu. Tejaswini Niranjana (1992, s. 34) například v souvislosti s misionáři hovoří o nerovném vztahu moci mezi nimi a domorodým obyvatelstvem, protože často zároveň působili jako kněží, učitelé, lingvisté a překladatelé, a tím se dostávali do nadřazeného postavení. Navíc Niranjana tvrdí, že misionáři v překladu zdůrazňovali právě ten význam, který se jim hodil pro upevnění své „moci“. Stine (2004, s. 171) však těmto názorům oponuje tím, že výsledky byly přesně opačné, než jaké kritici jako Niranjana předvíдали – překlady do domorodých jazyků byly počátkem zkázy kolonialismu, a to hned z několika důvodů: využívaly především domorodou slovní zásobu, pomáhaly upevnit vlastní kulturní identitu a rozvinout místní domorodou literaturu. Biblické překlady podle něj pomáhaly uvolnit se z pout kolonialismu a osamostatnit se, a tato tendence byla ještě posílena, když biblické společnosti začaly svěřovat překlady přímo do rukou rodilých mluvčích.

Objevily se také názory, že Nida a bibliční překladatelé zneužívali získané antropologické poznatky k tomu, aby se čtenáři manipulovali (Stine, 2004, s. 161). Nida však ve svých publikacích zdůrazňoval, že překladatelé musejí být citliví jak ke kulturním hodnotám původních biblických kultur, tak i ke kultuře přijímacího jazyka, a zároveň si být vědomi svých vlastních kulturních východisek (ibid.).

Podle Cheunga (2011, s. 55) je většina nových překladů Bible (především do menších jazyků) stále stavěna na základech dynamické ekvivalence. I přes rostoucí kritiku některých translatologů a biblistů tak zůstává Nidova teorie poměrně populární.

6.2 Návaznost

6.2.1 Newmark, Koller, německá funkcionalistická škola

Mimo oblast biblického překladu Nida podle Mundaye (2009, s. 44) ovlivnil některé další významné teoretiky, například Petera Newmarka nebo Wenera Kollera. Podle Ondřeje Klabala cítil Newmark potřebu se proti Nidovi jistým způsobem vymezovat, avšak ten na něj měl vliv především ve dvou oblastech: „Tou první je Nidova orientace na čtenáře cílového textu a s ní související dichotomie formální a dynamické ekvivalence.“ (Klabal, 2014, s. 20). A tou druhou

je dle Klabala složková analýza, kterou Newmark přebírá a dále ji rozpracovává pro potřeby překladu:

Zatímco Nida složkovou analýzu ilustruje především na příkladu příbuzenských vztahů, Newmark její využití představuje v mnohem širším záběru, a to nejen na obecné lexikum, u něhož zdůrazňuje obzvláště synonyma, ale i na termíny kulturní a institucionální či například na neologismy nebo terminologické soustavy (Klabal, 2014, s. 21).

Jako alternativu k formální a dynamické ekvivalenci Newmark navrhuje sémantický a komunikativní překlad. Podle Abu-Risha (2017, nestr.) je mezi nimi však rozdíl v tom, že zatímco Nida považuje formální a dynamickou ekvivalenci za dva protikladné póly, Newmark vidí na jedné straně spektra překlad „slovo za slovo“ a na druhé kulturní adaptaci, přičemž sémantický a komunikativní se nacházejí uprostřed tohoto spektra.

Newmark s Nidou souhlasil, že je důležité brát ohled na příjemce překladu, avšak nesouhlasil s tím, že by mu měl překladatel vše vysvětlovat a zjednodušovat. Kritizoval také jeho požadavek stejné reakce příjemce. Ta podle něj není vždy nezbytná, protože reakce příjemce se odvíjí od daného typu textu (Abu-Risha, 2017, nestr.).

Munday (2016, s. 74) uvádí, že Nidův systematický lingvistický přístup měl významný vliv také v Německu, kde mnohé zaujala jeho „věda o překladu“. Ovlivnil zde například práci Wenera Kollera, který rozpracoval koncept ekvivalence. Ve své publikaci *Einführung in die Übersetzungswissenschaft* (1979) se věnuje rozdílu mezi korespondencí a ekvivalencí. Rozlišuje pět typů ekvivalence:

(...) denotativní ekvivalenci, která se vztahuje k mimo-textové skutečnosti, konotativní ekvivalenci, která je spojena s výběrem slov, textově-normativní ekvivalenci, která je vázána na typy textů, pragmatickou (komunikativní) ekvivalenci a formální ekvivalenci, jež se zaměřuje na formu díla (Voldřichová, 2015, s. 14).

Dynamická, respektive funkční ekvivalence měla v německém prostředí vliv ještě na další skupinu teoretiků, a to na zastánce funkcionalistického přístupu k překladu, jako jsou Katarina Reissová, Hans Vermeer a Christiane Nordová. Tito teoretici zdůrazňovali důležitost komunikačního aspektu překladu a podobně jako Nida kladli důraz na přijímací kulturu. Přestože se soustředili na adekvátnost spíše než na ekvivalenci, i pro ně byla důležitá otázka, jestli překlad v cílové kultuře funguje žadáným způsobem (Munday, 2016, s. 126–127).

6.2.2 Meaning-based approach

Nida byl podle Stina (2004, s. 174) v 60. a počátkem 70. let zřejmě jediný, kdo v oblasti biblického překladu systematicky pracoval na zlepšení teoretického přístupu. Teprve na konci 70. a následně v 80. letech začala skupina překladatelů ze SIL aktivně rozvíjet ucelený přístup. John Callow, John Beekman a Katharine Barnwellová podnítli rozsáhlé teoretické i praktické práce, které v podstatě stavěly na Nidových základech. H. Doty (2007, s. 100) uvádí, že jejich přístup založený na zachování významu (*meaning-based* nebo také *idiomatic approach*) se od funkční ekvivalence lišil hlavně tím, že byl v některých aspektech oproti Nidovu přístupu volnější.

V *meaning-based approach* se liší například terminologie týkající se typů překladu. V jedné z prvních a hlavních překladatelských publikací SIL, *Translating the Word of God* (1974), na níž spolupracovali Beekman and Callow, se dva hlavní přístupy k překladu nenazývají formální a dynamická (nebo funkční) ekvivalence, ale doslovný (*literal*) a idiomatický (*idiomatic*) překlad. Na základě těchto dvou přístupů autoři rozlišují čtyři hlavní typy překladu: velmi doslovný (*highly literal*), upravený doslovný (*modified literal*), idiomatický (*idiomatic*) a příliš volný (*unduly free*), přičemž za přijatelné považují pouze překlady upravené doslovné a idiomatické (Doty, 2007, s. 100).

Na Beekmana a Callowa navázala o rok později Katharine Barnwellová publikací *Bible Translation: An Introductory Course in Translation Principles* (1975). A v 80. letech tento přístup dále rozvíjela Mildred Larsonová (*Meaning-Based Translation: A Guide to Cross-Language Equivalence*, 1984; Stine, 2004, s. 174).

7 Závěr

Tato teoreticko-historiograficky zaměřená práce se zabývala osobností a dílem Eugena Alberta Nidy. Nida byl výraznou osobností lingvistiky, teorie překladu a biblických studií v celé druhé polovině dvacátého století. Již od konce 40. let ovlivňovaly jeho publikace a jím editovaná periodika mnohé biblické překladatele. Jeho vliv se později ještě rozšířil, když vydal práce *Toward a Science of Translating* (1964) a *The Theory and Practice of Translation* (1969). V nich formuloval teorii formální a dynamické ekvivalence a na základě nejnovějších poznatků z lingvistiky a dalších disciplín vytvořil třífázový model překladu se zaměřením především na reakci příjemců překladu. V těchto pracích šlo Nidovi o propojení biblického překládání s překladatelskou teorií obecně a o vytvoření vědy o překladu, která by byla postavená na vědeckých základech.

Nida byl hodnocen jako výborný organizátor. Podnítl mnoho projektů, například překladatelských (revize či nové překlady Bible) nebo lexikografických (slovník novozákonní řečtiny) a byl to i zkušený mediátor (např. vyjednávání o podmínkách spolupráce s římskokatolickou církví apod.). Velmi kladně je hodnocena také jeho stránka pedagogická (výuka v SIL, přednášení, tvorba pomůcek a příruček pro překladatele atd.).

Co se týče kritických hlasů, někteří odborníci se vyslovují například proti jeho požadavku stejné reakce příjemců originálu a překladu nebo zpochybňují vědecké základy jeho práce. Jiní jej obviňují ze snahy manipulovat příjemci nebo z toho, že dává příliš přednost významu před formou a sdělení nadmíru interpretuje. Mezi translatology, kteří na Nidu naopak navázali, můžeme zmínit některé německé translatology, Newmarka a později biblické překladatele ze SIL.

Nidova stopa zůstává otištěna v mnoha biblických textech po celém světě, které byly přeloženy podle principů dynamické ekvivalence. Díky němu a jeho schopnosti vzdělávat překladatele a propagovat svou teorii si mohou miliony lidí přečíst srozumitelnou Bibli ve svém vlastním jazyce či dialektu.

8 Bibliografie

8.1 Primární zdroje

NIDA, Eugene. *Customs and Cultures: Anthropology for Christian Missions*. Pasadena, California: William Carey. 1954.

NIDA, Eugene. *Bible Translating: An Analysis of Principles and Procedures, with Special Reference to Aboriginal Languages*. London: United Bible Societies. 1961.

NIDA, Eugene. *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: Brill. 1964.

NIDA, Eugene a Charles R. TABER. *The Theory and Practice of Translation: With Special Reference to Bible Translating*. Leiden: Brill. 1969.

NIDA, Eugene. *A Synopsis of English Syntax*. Michigan. Ph.D. Thesis. University of Michigan. 1973.

NIDA, Eugene. *Language Structure and Translation: Essays by Eugene A. Nida*. Selected and Introduced by Answar S. Dil. California: Stanford University Press. 1975.

NIDA, Eugene. A Framework for the Analysis and Evaluation of Theories of Translation. In: R. W. Brislin (ed.). *Translation: Applications and Research*. New York: Gardner Press. 1976. 47–91.

NIDA, Eugene. *Translating Meaning*. San Dimas, California: English Language Institute. 1982.

NIDA, Eugene a Jan de WAARD. *From One Language to Another: Functional Equivalence in Bible Translating*. Nashville: Nelson. 1986.

NIDA, Eugene. *Contexts in Translating*. Amsterdam: John Benjamins. 2001.

NIDA, Eugene. *Fascinated by Languages*. Amsterdam: John Benjamins. 2003.

8.2 Sekundární zdroje

ABU-RISHA, Mohammed Y. Discuss the concept „equivalence“ in translation. In: *Arabic Interpreters and Linguists Directory* [online]. 2017 [cit. 15. 4. 2019]. Dostupné z: <https://interpretersweb.com/forums/node/66>.

ALAND, Kurt et al. (eds.). *The Greek New Testament*. Stuttgart: United Bible Societies. 1966.

Anon. Milestones in the Life of Eugene A. Nida. *Nida Institute* [online]. 2011 [cit. 10. 11. 2018]. Dostupné z: <http://www.nidainstitute.org/eugene-nida-milestones>.

BALLIU, Christian. Foreword. In: Nida, E. *The Sociolinguistics of Interlingual Communication*. Brussels: Les Éditions du Hazard. 1996.

CHEUNG, Andy. *Functionalism and Foreignisation: Applying Skopos Theory to Bible Translation* [online]. 2011 [cit. 15. 4. 2019]. PhD thesis, University of Birmingham. Dostupné z: https://etheses.bham.ac.uk/id/eprint/3547/2/Cheung_12_PhD.pdf.

DOTY, Stephen H. *The Paradigm Shift in Bible Translation in the Modern Era, With Special Focus on Thai* [online]. 2007 [cit. 5. 1. 2019]. PhD Thesis. The University of Auckland. Dostupné z: <https://researchspace.auckland.ac.nz/handle/2292/2458>.

FELBER, Stefan. *Kommunikative Bibelübersetzung: Eugene A. Nida und das Modell der dynamischen Äquivalenz*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft. 2013.

FRANCO, Javier (ed.). *BITRA: Bibliografía de Interpretación y Traducción* [online]. Universidad de Alicante. 2001–2019 [cit. 15. 4. 2019].

GENTZLER, Edwin. *Contemporary Translation Theories*. Londres et New York, Routledge. 1993.

HE, Yan. The meaning of “meaning”: Reflection on linguistic school’s theoretical description of meaning in translation. *US-China Education Review* [online]. 2008, 5 (3) [cit. 15. 4. 2019]. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED502657.pdf>.

KAMEI, Chuichi. *A Proposal for the Creation of a New Translation Theory between Japanese and English by a Partial and Selective Union between Conventional Translation Theory and*

so-called Technical English Writing. Fourth Asian Translators' Forum, Tsinghua University. 2004 [cit. 15. 4. 2019]. Dostupné z: <https://jat.org/blog/from-the-archives4>.

KIRK, P. Holy Communicative?. In: L. LONG (ed.), *Translation and Religion: Holy Untranslatable?* Clevedon: Multilingual Matters. 2005, 89–104.

KLABAL, Ondřej. *Peter Newmark a jeho přínos translatologii* [online]. Praha, 2014 [cit. 15. 4. 2019]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/126247>.

MUNDAY, Jeremy. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. London: Routledge. 2009 a 2016.

NIDA, Elena. *Gene Nida, My Husband and My Inspiration* [online]. Xulon Press. 2014 [cit. 12. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.amazon.com/Gene-Nida-husband-inspiration-Elena-ebook/dp/B00O19T6QK>.

NICHOLS, Anthony H. *Translating the Bible: A Critical Analysis of E. A. Nida's Theory of Dynamic Equivalence and its Impact upon Recent Bible Translations* [online]. 1996 [cit. 15. 4. 2019]. PhD thesis, University of Sheffield. Dostupné z: <http://etheses.whiterose.ac.uk/5994/>.

NORTH, Eric. M. Eugene A. Nida: An Appreciation. In: BLACK, M. a W. SMALLEY (eds). *On Language, Culture and Religion: In Honor of Eugene A. Nida*. Paris: Mouton, vii–xx. 1974.

PENNING, William R. Wycliffe and SIL: Organizations with a Purpose. In: *The Billiard Page* [online]. 2019 [cit. 11. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.thebilliardpage.com/silbraz.shtml>.

The Rev. Eugene A. Nida. In: *The New York Times* [online]. The New York Times Company. 2011 [cit. 11. 11. 2018]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2011/09/04/us/04nida.html>.

STINE, Philip C. *Let the Words Be Written: The Lasting Influence of Eugene A. Nida*. Atlanta: Society of Biblical Literature. 2004.

STINE, Philip C. Eugene Nida: Theoretician of Translation. *International Bulletin of Missionary Research*. 2012, 36 (1).

VENUTI, Lawrence. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge, 1995.

VOLDŘICHOVÁ, Tamara. *Překlad z hlediska lingvistiky a didaktiky cizího jazyka* [online]. Praha, 2015 [cit. 15. 4. 2019]. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Dostupné z: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/search/?lang=cs&tab_searchas=basic.

9 Příloha

9.1 Bibliografie Eugena A. Nidy

Bibliografie Eugena A. Nidy je zpracována podle Felbera (2013, s. 404–439) a doplněna z databáze BITRA¹.

9.1.1 Monografie²

NIDA, Eugene, 1943a. *A Synopsis of English Syntax*. Michigan. Ph.D. Thesis. University of Michigan. (knižně vyšlo 1960, viz níže)

Překlad: japonsky, 1957: *Eigo shintakusu no gaiyo*. Tokyo: Taishukan Shoten. 221 s.

NIDA, Eugene, 1943b. *Handbook of Descriptive Linguistics: Sections on morphological processes and phonological processes*. Glendale, California: Summer Institute of Linguistics. 202 s.

NIDA, Eugene, 1944a (1947). *Linguistic Interludes*. Santa Ana, California: Summer Institute of Linguistics. 176 s.

Překlady:

- turecky, 1973: *Dilbilim üzerine tartismalar*. Istanbul: Istanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- japonsky, 1957: *Shin gengogaku mondo: kotoba no gakumon eno shotai*. Tokyo: Shinozakishorin. 236 s.

NIDA, Eugene, 1944b (1946, 1949, 1963, 1965, 1974, 1967, 1970, 1978). *Morphology: The Descriptive Analysis of Words*. Ann Arbor: The University of Michigan Press. xvi, 342 s. (další vyd.: 1949, UBS; 1965, Tübinger)

Recenze: G. L. TRAGER, 1951. *International Journal of American Linguistics*. 17 (2), 126–131.

NIDA, Eugene, 1947a (1961). *Bible Translating: An Analysis of Principles and Procedures, with Special Reference to Aboriginal Languages*. New York: American Bible Society. 362 s. (další vyd.: 1961, London: United Bible Societies, VII + 351 s.)

Překlad: francouzsky, 1967: *Comment traduire la Bible. Guide à l'usage des traducteurs et réviseurs des Saintes Ecritures*. Alliance biblique universelle. 279 s.

Recenze: B. M. METZGER, 1950. *The Bible Translator*. 1 (1), 38.

NIDA, Eugene, 1947b. *A Translator's Commentary on Selected Passages*. Louise, California: Summer Institute of Linguistics. 145 s.

¹ Dostupné z: https://aplicacionesua.cpd.ua.es/tra_int/usu/buscar.asp [cit. 4. 2. 2019].

² Pro přehlednost uvádíme recenze Nidových publikací a překlady do jiných jazyků přímo za bibliografickými údaji daného titulu.

NIDA, Eugene, 1949a – viz výše 1944b.

NIDA, Eugene, 1950a (1957). *Learning a Foreign Language: A Handbook for Missionaries*. New York: Committee on Missionary Personnel of the Foreign Missions Conference of North America. ix + 237 s. (2. vyd.: 1957, Ann Arbor, Michigan: Friendship Press)

Recenze:

- W. J. BRADNOCK, 1951. *International Review of Mission*. 40 (2), 244–245.
- J. C. WILSON, 1950. *Princeton Seminary Bulletin*. 44 (3), 1950–1951, 66–67.
- Anon., 1950. *Ozeania*. 21, 1950–51, 79.
- Anon., 1950. *African Studies*. 9, 98.

NIDA, Eugene, 1951a. *An Outline of Descriptive Syntax*. Glendale (California): Summer Institute of Linguistics. vii, 116 s.

NIDA, Eugene, 1952a. *God's Word in Man's Language*. New York: Harper & Brothers. 191 s. (německy – viz níže 1966a)

Výňatky přetištěny v:

- Robert MORRISON, 1967. Pioneer Translator in China. *The Fields*. February, 5.
- William CAREY, 1967. Wycliffe of the East. *The Fields*. April, 6.
- 1968. Bound by the Holy Scriptures. *The Fields*. April, 8–9.
- 1968. Lord, Open the King's Eyes. *The Fields*. May, 8–9.

Recenze:

- H. C. GOERNER, 1952. *Review & Expositor*. 49 (3), 367.
- H. T. KUIST, 1953. *Theology Today*. 10 (1) 132–133.
- F. J. REX, 1952. *International Review of Mission*. 41, 530–531.

NIDA, Eugene a L. M. SHEDD, 1952. *A Pedagogical Grammar of the Quechua Tongue*. Cochabamba: Bolivian Indian Mission. 114 s.

NIDA, Eugene, 1954a (1963, 1975). *Customs and Cultures: Anthropology for Christian Missions*. New York: Harper and Row. xiv + 306 s. (2. vyd.: 1963, *Customs, Culture and Christianity*, London: The Tyndale Press, 306 s.; přetisk: 1975, Pasadena, California: William Carey)

Recenze:

- Anon., 1955. *Ozeania*. 26, 1955–56, 154.
- S. H. MOFFETT, 1955. *Theology Today*. 12 (3), 401–402.
- G. M. WYSNER, 1955. *Religion in Life*. 24 (2), 316–317.
- H. I. MARSHALL, 1964. *The Evangelical Quarterly*. 36 (4), 236–237.

NIDA, Eugene a William A. SMALLEY, 1959. *Introducing Animism*. New York: Friendship. 64 s.

Recenze:

- J. O. BUSWELL, 1959. *Practical Anthropology*. 6 (6), 282–283.
- E. W. HENNIG, 1964. *Practical Anthropology*. 11 (1), 48.

NIDA, Eugene, 1960a (1972, 1990). *Message and Mission: The Communication of the Christian Faith*. New York: Harper and Row. XVII, 253 s. (rev. vyd.: 1972 a 1990, California: William Carey).

Přetisk: 1960. Kapitola 7, „Psychological Relationships in Communication“, jako „Psychological Relationships in the Communication of the Christian Faith“. *Missionary Research Library. Occasional Bulletin*. 11, 1–18.

Recenze:

- F. R. STEELE, 1960. *Christianity Today*. 5 (21), 36.
- H. W. AULIE, 1961. *Westminster Theological Journal*. 24 (1), 122–125.
- R. D. PAUL, 1961. *International Review of Mission*. 50 (198), 227–229.
- W. J. DANKER, 1961. *Concordia Theological Monthly*. 32 (4), 240.
- J. H. BAVINCK, 1961. *Religion in Life*. 30 (4), 628–629.
- E. L. BENIGNUS, 1961. *Ecumenical Review*. 13 (4), 533–536.

NIDA, Eugene, 1960b (1966, 1973). *A Synopsis of English Syntax, Janua linguarum*. Norman, Oklahoma: Summer Institute of Linguistics of the University of Oklahoma. lxviii + 233 s. (Přetisk: 1966, The Hague: Mouton).

Recenze:

- J. SLEDD, 1961. *American Anthropologist*. 63 (1), 169–171.
- J. A. van EK, 1967. *English Studies*. 48, 569.
- M. RENSKÝ, 1968. *Lingua*. 20 (2), 330–331.
- A. P. NIELSEN, 1971. *Linguistics*. 71, 118–120.

NIDA, Eugene, 1961a – viz výše 1947a.

NIDA, Eugene a R. G. BRATCHER, 1961. *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark*. Leiden: Brill. XVIII, 534 s.

Překlady:

- francouzsky, 1963, 1980: *Manuel du Traducteur Pour L'Évangile de Marc*. L'Alliance Biblique Universelle (1980, UBS). 542 s.
- rusky, 2001: *Kommentarii k Evangeliju ot Marka: posobie dlja perevodchikov Svjashchennogo Pisanija*. Sankt Petersburg: Rossiiskoe Bibleiskoe Obshchestvo. 559 s.

Recenze:

- V. CASTON, 1966. *Practical Anthropology*. 13 (5), 240.
- J. REUMANN, 1962. *Journal of Biblical Literature*. 81 (1), 83–84 + 86.

NIDA, Eugene, 1963a – viz výše 1944b.

NIDA, Eugene, 1964a (2003). *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: Brill. X, 331 s.

Přetisk (s. 156–171): L. VENUTI, 2004. *The Translation Studies Reader*. 153–167.

Překlady:

- arabsky, 1976: *Nahwa 'ilm li't-targama: Yugin A. Nida*. Magid an-Naggar, Bagdad: Mansurat Wizarat al-I'lam (Silsilat al-kutub al-mutargama 32). 504 s.
- čínsky, 1982, 2004: *Fan yi ke xiao tan suo*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press. x + 331 s.

Recenze:

- R. H. ROBINS, 1966. *The Bible Translator*. 17 (1), 44–45.
- F. C. C. PENG, 1966. *Practical Anthropology*. 13 (4), 139–143.
- H. W. LAW, 1965. *International Journal of American Linguistics*. 31 (4), 353–358.
- L. ROST, 1967. *Orientalistische Literaturzeitung*. 62 (3–4), 155f.
- G. MOUNIN, 1966. *La Linguistique*. 2, 137–139.

NIDA, Eugene, 1966a (1968). *Gott spricht viele Sprachen. Der dramatische Bericht von der Übersetzung der Bibel für alle Völker*. Missionsverlag Stuttgart. 207 s. (orig. – viz výše 1952a)

NIDA, Eugene, 1966b – viz výše 1960b.

NIDA, Eugene, 1967a – viz výše 1947a.

NIDA, Eugene, 1968a (1979). *Religion Across Cultures: A Study in the Communication of Christian Faith*. New York: Harper and Row. 111 s. (2. vyd.: 1979, Pasadena, California: William Carey).

Recenze:

- A. N. HOAGLUND, 1969. *Japan Christian Quarterly*. 35 (2), 126–127.
- J. W. van METER, 1968. *Librarian Journal*. 93 (1), 85.
- A. de WAAL MALEFIJT, 1971. *American Anthropologist*. 73 (2), 365.
- Anon., 1980. *Christianity Today*. 24 (21), 42.

NIDA, Eugene, 1969a. *Communication of the Gospel in Latin America*. Cuernavaca: Centro Intercultural de Documentacion, 6. 145 s. (rev. vyd. – viz níže Nida/Reyburn, 1974).

NIDA, Eugene a Charles R. TABER, 1969 (1974, 1982, 1997, 2003, 2004). *The Theory and Practice of Translation: With Special Reference to Bible Translating*. Leiden: Brill. 220 s. (přetisky: 1974, 1982, 1997, 2003, Brill/Leiden; 2004, Foreign Language Education Press/Shanghai).

Překlady:

- německy, 1969: *Theorie und Praxis des Übersetzens. Unter besonderer Berücksichtigung der Bibelübersetzung*. Weltbund der Bibelgesellschaften Stuttgart. VI + 193 s.
- francouzsky, 1971f: *La Traduction: Théorie et Méthode*. Londres: UBS. VI + 179 s.
- španělsky, 1986: *La traducción, teoría y práctica*. Madrid: Ediciones Cristiandad. 270 s.
- čínsky, 1984: *Zhongguo dui wai fan yi chu ban gong si*. Beijing.
 - o Recenze: Gu JINMING, 1991. Wai guo yu [On the Chinese Version of the Theory and Practice of Translation (Nida/Taber)]. *Journal of Foreign Languages*. 72 (2), 58–61.
- japonsky, 1972: *Hon'yakugaku josetsu*. Tokyo: Kaibunshashup-pan.

NIDA, Eugene a B. M. NEWMAN, 1972. *A Translator's Handbook on The Acts of the Apostles*. London: United Bible Societies. VII, 542 s.

NIDA, Eugene a Eric M. NORTH, 1972. *The Book of a Thousand Tongues*. Rev. Ed. London, England: United Bible Societies. XVIII, 536 s.

Předmluva přetištěna v: J. H. SKILTON (ed.), 1978. *The New Testament Student and Bible Translation*. Phillipsburg, N.J.: Presbyterian and Reformed Publishing Co. 1–4.

Recenze: Ph. MONISON, 1977. *Scientific American*. 237 (3), 46.

NIDA, Eugene a Barclay M. NEWMAN, 1973. *A Translator's Handbook on Paul's Letter to the Romans*. London: United Bible Societies. VII + 325 s.

NIDA, Eugene a Jan de WAARD, 1973 (1992). *A Translator's Handbook on the Book of Ruth*. London: United Bible Societies. VII, 111 s. (2. vyd.: 1992, New York: United Bible Societies. IX, 110 s.)

Překlad: francouzsky, 1990: Stuttgart: Alliance biblique universelle, 155 s.

NIDA, Eugene, 1974a – viz výše 1944b.

NIDA, Eugene a William D. REYBURN, 1974. *Understanding Latin Americans: With Special Reference to Religious Values and Movements*. Pasadena, California: William Carey. 163 s. (= rev. vyd. publikace 1969a, *Communication of the Gospel in Latin America*).

NIDA, Eugene, 1975a (1979). *Componential Analysis of Meaning: An Introduction to Semantic Structures*. The Hague: Mouton. 272 s.

Překlady:

- korejsky, 1990: *Uimi punsongnon: songbun punsok ui iron kwa silche*. Soul-si: T'ap Ch'ulp'ansa. 310 s.
- japonsky, 1977: *Imi no kozo seibun bunseki*. Tokyo: Kenkushashuppan. 265 s.

Recenze:

- W. WILSS, 1976. *The Bible Translator*. 27 (3), 350–354.
- D. LYS, 1976. *Études théologiques et religieuses*. 51 (1), 100–101.
- S. ULLMANN, 1976. *Semiotika*. 17 (2), 181–190.
- A. LEHRER, 1979. *Studies in Language*. 3 (2), 283–289.

NIDA, Eugene, 1975b. *Exploring Semantic Structures*. Munich: Wilhelm Fink. 211 s.

Recenze:

- E. C. FUDGE, 1975. *The Bible Translator*. 26 (3), 353–355.
- D. LYS, 1976. *Études théologiques et religieuses*. 51 (1), 101–102.
- Th. S. FRENTZ, 1976. *Quarterly Journal of Speech*. 62 (3), 304–305.
- S. ULLMANN, 1976. *Semiotika*. 17 (2), 181–190.
- A. MAKKAI, 1977. *Journal of English Linguistics*. 11 (1), 9–40.

NIDA, Eugene, 1975c. *Language Structure and Translation: Essays by Eugene A. Nida*. Selected and Introduced by Anwar S. Dil. California: Stanford University Press. XIV, 283 s.

Recenze:

- J. BEEKMAN, 1976. *Modern Language Journal*. 60 (5–6), 301–302.
- R. A. SWANSON, 1977. *American Anthropologist*. 79 (2), 477.
- Anon., 1976. *Choice*. 12, Feb., 1567.
- O. WERNER, 1977, *Language in Society*. 6 (2), 300–303.

- W. W. WESSEL, 1978. *Christian Scholar's Review*. 8 (2), 175–177.

NIDA, Eugene a Paul E. ELLINGWORTH, 1975 (1976, 2004). *A Translator's Handbook on Paul's Letters to the Thessalonians*. Stuttgart: United Bible Societies. IX, 229 s.

Překlad: indonésy, 2001: *Surat-surat Paulus kepada jemaat di Tesalonika: adaptasi dari*. Jakarta: Lembaga Alkitab Indonesia. ix + 144 s.

NIDA, Eugene a Daniel C. ARICHEA, 1976 (1979, 2003, 2005). *A Translator's Handbook on Paul's Letter to the Galatians*. Stuttgart: United Bible Societies. VIII, 176 s.

NIDA, Eugene a Robert G. BRATCHER, 1977. *A Translator's Handbook on Paul's Letters to the Colossians and to Philemon*. New York: United Bible Societies. VIII, 149 s.

Překlad: indonésy, 2002: *Surat-surat Paulus kepada Jemaat di Kolose dan kepada Filemon*. Jakarta: Lembaga Alkitab Indonesia. 2002, x + 139 s.

NIDA, Eugene, 1977a. *Good News for Everyone: How to Use the Good News Bible (Today's English Version)*. Waco, Texas: Word Books. 119 s.

Překlad: španělsky, 1979: *Dios habla a todos*. Roma, Mexico: Sociedades Biblicas Unidas. 100 s.

Recenze:

- R. L. OMANSON, 1977. *Review & Expositor*. 74 (3), 404–405.
- H. BOONSTRA, 1977. *Christianity Today*. 22 (4), 237–238.
- R. F. SURBURG, 1978. *Concordia Theological Quarterly*. 42 (1), 84–86.
- Anon., 1978. *Times Educational Supplement*. March, 22.
- D. WELANDER, 1979. *Modern Churchman*. 22 (2–3), 122–123.

NIDA, Eugene a I-Jin LOH, 1977 (1983). *A Translators Handbook on Paul's Letters to the Philippians*. Stuttgart: United Bible Societies. VIII + 167 s.

NIDA, Eugene a Brynmor F. PRICE, 1978. *A Translator's Handbook on the Book of Jonah*. Stuttgart: United Bible Societies. VIII, 95 s. (francouzsky – viz níže Nida/Price/Péter-Contese, 1997)

NIDA, Eugene, 1979a – viz výše 1968a.

NIDA, Eugene a Barclay M. NEWMAN, 1980. *A Translator's Handbook on the Gospel of John*. New York: United Bible Societies. VIII, 681 s.

Překlad: francouzsky, 2004: *Evangile de Jean: Manuel du traducteur: Commentaire linguistique et exégétique de la bible*. Villiers-le-Bel: Alliance biblique universelle / Société biblique française. vii + 723 s.

NIDA, Eugene a Daniel C. ARICHEA, 1980. *A Handbook on the First Letter from Peter*. New York: United Bible Societies. VIII, 190 s.

NIDA, Eugene a William D. REYBURN, 1981. *Meaning across Cultures: A Study on Bible Translating*. Maryknoll, N.Y.: Orbis. 90 s.

Překlad: španělsky, 1991: *Significado y diversidad cultural*. Miami: Sociedades Biblicas Unidas. 149 s.

Recenze:

- S. KUBO, 1982. *Andrews University Seminary Studies*. 20 (2), 159–161.
- J. PONS, 1983. *Études théologiques et religieuses*. 58 (3), 374.
- P. HIEBERT, 1984. *International Bulletin of Missionary Research*. 8 (1), 33–34.
- J. N. J. KRITZINGER, 1986. *Missionalia*. 14 (2), 111–112.

NIDA, Eugene, 1982a. *Translating Meaning*. San Dimas, California: English Language Institute. 102 s.

NIDA, Eugene a Robert G. BRATCHER, 1982 (1983). *A Translator's Handbook on Paul's letter to the Ephesians*. London: United Bible Societies. VIII, 199 s.

NIDA, Eugene a Paul E. ELLINGWORTH, 1983. *A Translator's Handbook on the Letter to the Hebrews*. London: United Bible Societies. VIII, 364 s.

Překlad: francouzsky, 2004: *L'Épître aux Hébreux, manuel du traducteur: commentaire linguistique et exégétique de la Bible*. Villiers-le-Bel: Alliance biblique universelle. 369 s.

Recenze: R. WILLIAMSON, 1985. *Journal of Theological Studies*. 36 (2), 454–456.

NIDA, Eugene, J. P. LOUW, A. H. SNYMAN a J. v. W. CRONJE, 1983. *Style and Discourse: With Special Reference to the Text of the Greek New Testament*. Roggebaai: Bible Society. II, 199 s.

Recenze: M. SILVA, 1986. *Journal of Biblical Literature*. 105 (1), 170–171.

NIDA, Eugene, 1984a. *Language, Culture and Translating*. Shanghai, China: Shanghai Foreign Language Education Press. 208 s.

NIDA, Eugene, 1984b. *Signs, Sense, and Translation*. Cape Town: Bible Society of South Africa. 143 s.

Recenze: K. REISS, 1987. *The Bible Translator*. 38 (3), 342–343.

NIDA, Eugene a Jin DI, 1984 (2006). *On Translation: With Special Reference to Chinese and English*. Beijing: China Translation and Publishing Corporation. 198 s. (rozšíř. vyd. – viz níže Nida/Di, 2006)

NIDA, Eugene a Jan de WAARD, 1986. *From One Language to Another: Functional Equivalence in Bible Translating*. Nashville: Nelson. 224 s.

Překlady:

- čínsky, 1993: *Kua yu jiao ji*. Guilin Shi: Li Jiang chu ban she. 244 s.
- maďarsky, 2002: *Egyik nyelvról a másikra: Funkcionális ekvivalencia a bibliafordításban*. Budapest: Magya Bibliatársulat. 307 s.
- francouzsky, 2003: *D'une langue à une autre: l'équivalence fonctionnelle en traduction biblique*. Société biblique française. 227 s.

NIDA, Eugene a Johannes P. LOUW, 1988. *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*. Bible Society of South Africa, Cape Town. 2 sv., 842 + 375 s.¹

Recenze a kritiky:

¹ Počet stran v prvním a druhém svazku.

- H. BOERS, 1989. *Journal of Biblical Literature*. 108 (4), 705–707.
- S. FLOOR, 1993. Emphasis Markers in Greek Discourse: A Study in Louw and Nida's Lexicon. *Notes on Translation*. 7 (1), 40–48.
- J. LYONS, 1990. *International Journal of Lexicography*. 3 (3), 204–211.
- K. GRAYSTON, 1990. *Journal of Theological Studies*. 41 (1), 198–201.
- W. S. VORSTER, 1991. In What Sense is the Louw/Nida Dictionary Authoritative?. *Hervormde teologiese studies*. 47, March, 26–38.
- S. WONG, 1994. Leftovers of Louw-Nida's Lexicon: Some Considerations Towards „A Greek-Chinese Lexicon“. *Filologia Neotestamentaria*. 7 (14), 137–174.
- V. S. POYTHRESS, 2001. Greek Lexicography and Translation: Comparing Bauer's and Louw-Nidas's Lexicons. *Journal of the Evangelical Theological Society*. 44 (2), 285–296.
- B. C. LATEGAN, 1988. Louw and Nida – 'n nuwe begrip in Griekse Woordboek vir die Nuwe Testament. *Scriptura*. 25, 48–51
- M. SILVA, 1989. *Westminster Theological Journal*. 51, 163–167.

NIDA, Eugene a J. P. LOUW, 1992. *Lexical Semantics of the Greek New Testament: A Supplement to the Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*. Atlanta, Georgia: Scholars Pr. IX, 157 s.

Recenze:

- F. T. GIGNAC, 1993. *Catholic Biblical Quarterly*. 55 (3), 602–603.
- F. W. DANKER, 1994. *Journal of Biblical Literature*. 113 (3), 532–533.

NIDA, Eugene a Jan de WAARD, 1992 – viz výše Nida / de Waard, 1973.

NIDA, Eugene, P. BONILLA, A. LEVORATTI, P. ORTIZ a S. PAGAN (eds.), 1993. *La Biblia: edició d'estudi: traducció interconfessional en català*. Barcelona: Societat Bíblica / Societats Bíbliques Unides. xix + 2041 s.

NIDA, Eugene, 1993a. *Language, Culture, and Translating*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press, 208 s.

Překlad: čínsky, 1998: *Yu yan wen hua yu fan yi*. Huhehaote: Neimenggu da xue chu ban she, 407 s.

NIDA, Eugene, 1996a. *The Sociolinguistics of Interlingual Communication*. Brussels: Editions du Hazard. 118 s.

Překlad: čínsky, 1999: *Yuji Jiaoliu Zhong de Shehui Yuyanxue*. Neimenggu: Neimenggu Daxue Chubanshe. IV + 117 s.

Recenze: Anthony PYM, 1997. *The Translator*. 3 (1), 102–103.

NIDA, Eugene, B. F. PRICE a R. PÉTER-CONTESSÉ, 1997. *Manuel du traducteur pour le livre de Jonas*. UBS. 125 s. (pravděpodobně překl. publikace *A Translator's Handbook on the Book of Jonah* – viz výše Nida/Price/Péter-Contesse, 1978)

NIDA, Eugene a Hu ZHUANGLIN, 1998a. *Dong Ying yu / Understanding English*. Beijing: Wai yu jiao xue yu yan jiu chu ban she. SuperStar Digital Library. 458 s.

NIDA, Eugene, 2001a. *Contexts in Translating*. Amsterdam: John Benjamins. 125 s.

Recenze:

- M. PASQUALE, 2004. *Language*. 80 (3), 632.
- M. A. HOMEIDI, 2005. *Babel*. 51 (2), 191–202.

NIDA, Eugene, 2003a. *Fascinated by Languages*. Amsterdam: John Benjamins. 157 s.

Recenze:

- John ALGEO, 2005. *Language Problems and Language Planning*. 29 (2), 196–198.
- Michael BALLARD (Arras), 2005. *International Journal on Translation Studies*. 17 (1), 183–186.
- Peter T. DANIELS, 2006. *Language*. 82 (1), 212–213.
- Christine WINSKOWSKI, 2004. *LINGUIST List 15.495*. Dostupné na: <http://linguistlist.org/issues/15/15-495.html> (15.2.2009).

NIDA, Eugene, 2003 – viz výše 1964a.

NIDA, Eugene a Charles R. TABER, 2003 – viz výše Nida/Taber, 1969.

NIDA, Eugene a Charles R. TABER, 2004 – viz výše Nida/Taber, 1969.

NIDA, Eugene a Jin DI, 2006. *On Translation. An Expanded Edition*. Hong Kong: City University of Hong Kong Press. xiii + 330 s. (rozšř. vyd. publikace *On Translation: With Special Reference to Chinese and English* z roku 1984)

9.1.2 Kapitoly, statě a články

NIDA, Eugene, 1937. The Tarahumara Language. *Investigaciones Lingüísticas*. 4, 140–144.

NIDA, Eugene, 1942. Bible Translation and Camp Wycliffe. *Bibliotheca sacra*. 99 (394), 1942, 214–220.

NIDA, Eugene, 1945a. Linguistics and ethnology in translation problems. *Word*. 1, 1945, 194–208.

Přetisk:

- D. HYME (ed.), 1964. *Language in Culture and Society: A Reader in Linguistics and Anthropology*. New York: Harper & Row. 764 s.
- francouzsky: Lexique, traduction et anthropologie culturelle. In: A. REY (ed.), 1970. *La Lexicologie*. No. 2 of Series A, „Initiation à la linguistique“. Paris: Klincksieck. 265–268.

NIDA, Eugene, 1945b. Syllabus on Syntax. In: K. PIKE (ed.). *Phonemics*. Glendale, California: Summer Institute of Linguistics. 224 s. (část s Nidovým příspěvkem nestr.)

NIDA, Eugene, 1947c. Field Techniques in Descriptive Linguistics. *International Journal of American Linguistics*. 13 (3), 138–146.

NIDA, Eugene, 1948a. The Analysis of Grammatical Constituents. *Language*. 24 (2), 168–177.

NIDA, Eugene, 1948b. The Identification of Morphemes. *Language*. 24 (4), 414–441.

NIDA, Eugene, 1949b. Approaching Reading Through the Native Language. *Language Learning*. 2, 16–20.

- NIDA, Eugene, 1949c. Some language problems in the Congo. *Congo Mission News*. 145, 14–16.
- NIDA, Eugene, 1950b. Difficult Words and Phrases. *The Bible Translator*. 1 (1), 25–29.
- NIDA, Eugene, 1950c. Difficult Words and Phrases. *The Bible Translator*. 1 (2), 72–74.
- NIDA, Eugene, 1950d. Equivalents of the Genitive in Other Languages. *The Bible Translator*. 1 (2), 70–72.
- NIDA, Eugene, 1950e. Orthographic Problems in Yipounou. *The Bible Translator*. 1 (1), 110–116.
- Přetisk: W. A. SMALLEY (ed.), 1973. *Orthography Studies: Articles on New Writing Systems*. London: United Bible Societies. 148–155.
- NIDA, Eugene, 1950f. The Most Common Errors in Translating. *The Bible Translator*. 1 (2), 51–56.
- NIDA, Eugene, 1950g. New Help on Old Problems. *The Bible Translator*. 1 (1), 2–6.
- NIDA, Eugene a C. Moisés ROMERO, 1950. The Pronominal Series in Maya (Yucatec). *International Journal of American Linguistics*. 16 (4), 193–197.
- NIDA, Eugene, 1950h. Questions and Answers, *The Bible Translator*. 1 (1), 34–37.
- NIDA, Eugene, 1950i. Questions and Answers. *The Bible Translator*. 1 (2), 63–67.
- NIDA, Eugene, 1950j. Training the Translation Helper. *The Bible Translator*. 1 (2), 56–62.
- NIDA, Eugene, 1950k. Translation or Paraphrase. *The Bible Translator*. 1 (3), 97–106.
- NIDA, Eugene, 1950l. The Translator's Problems. *The Bible Translator*. 1 (2), 41–50.
- NIDA, Eugene, 1951b. The Message in the Lives of the People. *Princeton Seminary Bulletin*. 44 (4), 5–14.
- NIDA, Eugene, 1951c. New Help on Old Problems. *International Review of Missions*. 40, 190–196.
- NIDA, Eugene, 1951d. Problems of Revision. *The Bible Translator*. 2 (1), 3–17.
- NIDA, Eugene, 1951e. Proofreading. *The Bible Translator*. 2 (1), 18–24.
- NIDA, Eugene, 1951f. Questions and Answers. *The Bible Translator*. 2 (2), 93–95; 2 (3), 133–137.
- NIDA, Eugene, 1951g. Report on the Reina-Valera Spanish Revision. *The Bible Translator*. 2 (4), 168–177.
- NIDA, Eugene, 1951h. A System for the Description of Semantic Elements. *Word*. 7 (1), 1–14.
- NIDA, Eugene, 1952b. A Classification of Semantic Units. *The Bible Translator*. 3 (3), 103–106.
- NIDA, Eugene, 1952c. Difficult Words and Phrases. *The Bible Translator*. 3 (2), 90–93 a 3 (3), 134–138.

NIDA, Eugene, 1952d. How the Word is Made Flesh: Communicating the Gospel to Aboriginal Peoples. *Princeton Pamphlets* 7. Princeton: NJ Princeton Theol. Seminary. 34 s.

NIDA, Eugene, 1952e. A New Methodology in Biblical Exegesis. *The Bible Translator*. 3 (3), 97–111.

NIDA, Eugene, 1952f. Questions and Answers. *The Bible Translator*. 3 (2), 87–89 a 3 (3), 131–134.

NIDA, Eugene, 1952g. Selective Listening. *Language Learning*. 4, 92–101.

NIDA, Eugene, 1952h. Spiritual Values in Better Manuscript Reading of the New Testament. *The Bible Translator*. 3 (2), 81–86.

NIDA, Eugene, 1953a. Fundamental Problems Involving Revising the Bible. *Bulletin of the United Bible Societies*. 14, 5–8.

NIDA, Eugene, 1953b. Bible Translators' Conferences: A. Thailand. *The Bible Translator*. 4 (3), 115–116.

NIDA, Eugene, 1953c. What is Phonemics?. *The Bible Translator*. 4 (4), 152–156.

Přetisk: W. A. SMALLEY (ed.), 1973. *Orthography Studies ...* (viz výše 1950e), 18–21.

NIDA, Eugene, 1954b. Checking a Translation for Consistency. *The Bible Translator*. 5 (4), 176–182.

NIDA, Eugene, 1954c. Practical Limitations to a Phonemic Alphabet. *The Bible Translator*. 5 (1), 35–39 a 5 (2), 58–62.

Přetisk:

- Částečně: 1981. *The Bible Translator*. 32 (2). 204–209.
- W. A. SMALLEY (ed.), 1973. *Orthography Studies ...* (viz výše 1950e). 22–30.

NIDA, Eugene, 1954d. What is a Primitive Language?. *The Bible Translator*. 5 (3), 106–112.

NIDA, Eugene, 1955a. A Changing Africa. *Bulletin of the United Bible Societies*. 23, 3–7.

NIDA, Eugene, 1955b. Cross-Cultural Communication of the Christian Message. *Practical Anthropology*. 2 (2), 36–42.

NIDA, Eugene, 1955c. Identification: A Major Problem of Modern Missions. *Practical Anthropology*. 2 (4), 90–95.

NIDA, Eugene, 1955d. Problems in Translating the Scriptures into Shilluk, Anuak and Nuak. *The Bible Translator*. 6 (2), 55–63.

NIDA, Eugene, 1955e. Tribal and Trade Languages. *African Studies*. 14 (4), 155–158.

NIDA, Eugene, 1957a. Bible Translation in Latin America. *Bulletin of the United Bible Societies*. 29, 21–24.

NIDA, Eugene, 1957b. From the Editor's Desk. *The Bible Translator*. 8 (1), 45–46.; 8 (2), 89–93; 8 (3), 139–143; 8 (4), 216–219.

NIDA, Eugene, 1957c. Language, Culture and Theology. *Gordon Review*. 3, 151–167.

NIDA, Eugene, 1957d – viz výše 1950a.

NIDA, Eugene, 1957e. Meaning and Translation. *The Bible Translator*. 8 (3), 97–108.

NIDA, Eugene, 1957f. Mariology in Latin America. *Practical Anthropology*. 4 (3), 69–82.

Přetisk:

- 1960. *Practical Anthropology*. Příloha, 7–15.
- W. A. SMALLEY (ed.), 1967. *Readings in Missionary Anthropology*. Tarrytown, N.Y. 17–25.
- W. A. SMALLEY (ed.), 1978. *Readings in Missionary Anthropology II: Enlarged 1978 Edition*. South Pasadena: W. Carey Library. 47–54.

NIDA, Eugene, 1957g. Motivation in Second Language Learning. *Language Learning: A Journal of Research in Language Studies*. 7, 11–16.

NIDA, Eugene, 1957h. Religion and Anthropology. *Practical Anthropology*. 4 (2), 63–64.

NIDA, Eugene, 1957i. The Role of Language in Contemporary Africa. *Practical Anthropology*. 4 (4), 122–137.

Přetisk:

- 1960. *Practical Anthropology*. Příloha, 30–38.
- W. A. Smalley (ed.), 1967. *Readings ...* (viz výše 1957f). 135–143.

NIDA, Eugene, 1957j. The Roman Catholic, Communist, and Protestant Approach to Social Structure. *Practical Anthropology*. 4 (6), 209–219.

Přetisk:

- 1960. *Practical Anthropology*. Příloha, 21–26.
- W. A. SMALLEY (ed.), 1967. *Readings ...* (viz výše 1957f). 31–36.
- W. A. SMALLEY (ed.), 1978. *Readings ... II* (viz výše 1957f). 165–170.

NIDA, Eugene, 1957k. (Reply to:) Should We Attend Indian Ceremonials? / Working Out a Cooperative Answer. *Practical Anthropology*. 4 (2), 58–62.

NIDA, Eugene, 1957l. Why revise the Scriptures. *Christianity Today*. 2 (25), 3–7.

NIDA, Eugene, 1958a. Analysis of Meaning and Dictionary Making. *International Journal of American Linguistics*. 24 (4), 279–292 (přetisk: viz výše 1975c, 1–23)

NIDA, Eugene, 1958b. Some Contemporary Translations in French. *The Bible Translator*. 9 (4), 151–161.

NIDA, Eugene, 1958c. Marginal Helps for the Reader. *The Bible Translator*. 9 (1), 1–21.

NIDA, Eugene, 1958d. Some Psychological Problems in Language Learning. *Language Learning: A Journal of Research in Language Studies*. 8, 7–15.

NIDA, Eugene, 1958e. The Relationship of Social Structure to the Problems of Evangelism in Latin America. *Practical Anthropology*. 5 (3), 101–123.

Přetisk:

- W. A. SMALLEY (ed.), 1967. *Readings ...* (viz výše 1957f). 37–51.
- W. A. SMALLEY (ed.), 1978. *Readings ... II* (viz výše 1957f). 150–164.

NIDA, Eugene, 1959a. Are We Really Monotheists?. *Practical Anthropology*. 6 (2), 49–54.

Přetisk: W. A. SMALLEY (ed.), 1967. *Readings ...* (viz výše 1957f). 223–228.

NIDA, Eugene, 1959b. Drunkenness in Indigenous Religious Rites. *Practical Anthropology*. 6 (1), 20–23.

Přetisk: W. A. SMALLEY (ed.), 1967. *Readings ...* (viz výše 1957f). 103–106.

NIDA, Eugene, 1959c. Indians of the Americas Face the Future (Address given at Triennial Conference of the National Fellowship of Indian Workers at Estes Park, Colorado, July 1958). *National Fellowship of Indian Workers*. News Letter No. 71, Spring, 1–3.

NIDA, Eugene, 1959d. Illustrations for „Primitive“ Peoples. *Bulletin of the United Bible Societies*. 38, 65–72.

NIDA, Eugene a A. BEARDSLEE, 1959. The Missionary Role in „Marriage Palavers“. *Practical Anthropology*. 6 (5), 231–34.

Přetisk: W. A. SMALLEY (ed.), 1967. *Readings ...* (viz výše 1957f). 282–285.

NIDA, Eugene, 1959e. A New Edition of the Greek New Testament. *The Bible Translator*. 10 (1), 29–35.

NIDA, Eugene, 1959f. Principles of Translation as Exemplified by Bible Translating. In: R. A. BROWER (ed.). *On Translation*. Cambridge: Harvard University Press. 11–31.

Přetisk:

- 1959. *The Bible Translator*. 10 (4), 148–164.
- 1975c (viz výše), 24–46.

NIDA, Eugene, 1959g. The Role of Cultural Anthropology in Christian Missions. *Practical Anthropology*. 6 (3), 110–116.

Přetisk:

- W. A. SMALLEY (ed.), 1967. *Readings ...* (viz výše 1957f). 307–313.
- W. A. SMALLEY (ed.), 1978. *Readings ... II* (viz výše 1957f). 837–843.

NIDA, Eugene, 1959h. Translation and Word Frequency. *The Bible Translator*. 10 (3), 107–110.

NIDA, Eugene, 1960c. The Bible Translator's Use of Receptor-Language Texts. *The Bible Translator*. 11 (2), 82–86.

NIDA, Eugene, 1960d. „Leprosy“ and the Bible: The Translation of „Leprosy“. A Brief Contribution to the Discussion. *The Bible Translator*. 11 (2), 80–81.

NIDA, Eugene, 1960e. Religion: Communication with the Supernatural. *Practical Anthropology*. 7 (3), 97–112.

Přetisk: W. A. SMALLEY (ed.), 1978. *Readings ... II* (viz výše 1957f). 3–18.

NIDA, Eugene, 1960f. Do Tribal Languages Have a Future? A Study of the Miskito Language of Honduras and Nicaragua. *The Bible Translator*. 11 (3), 116–123.

NIDA, Eugene, 1960g. The Ugly Missionary. *Practical Anthropology*. 7 (2), 74–78.

NIDA, Eugene, 1961b. Communication of the Gospel to Latin Americans. *Practical Anthropology*. 8 (4), 145–156.

Přetisk: W. A. SMALLEY (ed.), 1978. *Readings ... II* (viz výše 1957f). 627–638.

NIDA, Eugene, 1961c. Christo–Paganism. *Practical Anthropology*. 8 (1), 1–15.

NIDA, Eugene, 1961d. The Indigenous Churches of Latin America. *Practical Anthropology*. 8 (3), 97–105 + 110.

NIDA, Eugene, 1961e. Kerygma and Culture. Underlying Problems in the Communication of the Gospel in Spanish-Speaking Latin America. *Lutheran World*. 8 (4), 269–280.

NIDA, Eugene, 1961f. New Help for Translators. *The Bible Translator*. 12 (2), 49–55.

NIDA, Eugene, 1961g. New Translations in the New World. *Bulletin of the United Bible Societies*. 47, 103–107.

NIDA, Eugene, 1961h. Reina-Valera Spanish Revision of 1960. *The Bible Translator*. 12 (3), 107–119.

Přetisk: 1961. London: United Bible Societies. 31 s.

Překlad: španělsky, 1960: *Principales objeciones al trabajo de revisión hecho a la Biblia Reina-Valera en 1960*. México, D. F.: British and Foreign Bible Society/American Bible Society. 31 s.

NIDA, Eugene, 1961i. The Relevance of Bible Translating. *Babel*. 7 (2), 51–52.

NIDA, Eugene, 1961j. Some Problems of Semantic Structure and Translational Equivalence. In: B. ELSON (ed.). *A William Cameron Townsend en el XXV Aniversario del I. L.V.* Mexico: Instituto Lingüístico de Verano. 313–325.

NIDA, Eugene, 1961k. Typography: Elements and Principles. *Bulletin of the United Bible Societies*. 46, 52–55.

NIDA, Eugene, 1962a. Akamba Initiation Rites and Culture Themes. *Practical Anthropology*. 9 (4), 145–150 + 153–155.

NIDA, Eugene a F. C. C. PENG, 1962. An Alternate Analysis of Akamba Themes. *Practical Anthropology*. 9 (4), 151–153.

- NIDA, Eugene, 1962b. Diglot Scriptures. *The Bible Translator*. 13 (1), 1–16.
- NIDA, Eugene, 1962c. Linguistic and Translation Consultants. *Bulletin of the United Bible Societies*. 51, 99–103.
- NIDA, Eugene, 1962d. Opportunities in the Field of Bible Translating. *The Bible Translator*. 13 (4), 193–200.
- Přetisk: 1963. *Concordia Theological Monthly*. 34, 343–349.
- NIDA, Eugene, 1962e. Semantic Components. *Babel*. 8 (4), 175–181.
- NIDA, Eugene, 1963b. Bible Translating and the Science of Linguistics. *Babel*. 9 (1/2), 99–104.
- NIDA, Eugene, 1963c – viz výše 1954a.
- NIDA, Eugene a W. L. WONDERLY, 1963a. Cultural Differences and the Communication of Christian Values. *Practical Anthropology*. 10 (6), 241–258.
- Přetisk: W. A. SMALLEY (ed.), 1978. *Readings ... II* (viz výše 1957f). 55–72.
- NIDA, Eugene, 1963d. The Church and its Ministries. *Practical Anthropology*. 10 (5), 233–236.
- NIDA, Eugene a W. L. WONDERLY, 1963b. Linguistics and Christian Mission. *Anthropological Linguistics*. 5 (1), 104–144.
- Přetisk:
- 1964. *The Bible Translator*. 15 (2), 51–69 + (3), 107–116 + (4), 154–166.
 - 1975c (viz výše). 192–247.
- NIDA, Eugene a D. M. VESEY, 1963. Reading in Existentialism. *Practical Anthropology*. 10 (6), 279.
- NIDA, Eugene a W. L. WONDERLY, 1963c. Selection, Preparation, and Function of Leaders in Indian Fields. *Practical Anthropology*. 10 (6), 6–16.
- Přetisk: W. A. SMALLEY (ed.), 1978. *Readings ... II* (viz výše 1957f). 171–181.
- NIDA, Eugene, 1963e. The Translation of Religious Texts: A Unique and Ancient Tradition. Preface. *Babel*. 9 (1/2), 3–5.
- NIDA, Eugene, 1964b. Reply to „Cultural Independence and Response to the Message“ by H. Thorres. *Practical Anthropology*. 11 (5), 235–238.
- NIDA, Eugene, 1964c. Linguistics and Ethnology in Translation Problems. *Word*. 1, 90–100.
- NIDA, Eugene a W. L. WONDERLY, 1964. Linguistics and Christian Missions. Part 1. *The Bible Translator*. 15 (2), 51–69; Part 2: (3), 107–116; Part 3: (4), 154–166.
- NIDA, Eugene, 1964d. Linguistics and Semantic Structure. In: A. H. MARCKWARDT (ed.). *Studies in Languages and Linguistics (Festschrift in Honor of Charles C. Fries)*. Ann Arbor: English Language Institute, University of Michigan Press. 13–33. (přetisk: viz výše 1975c, 47–70)

NIDA, Eugene, 1964e. Probleme beim Übersetzen der Bibel. *Die Bibel in der Welt*. 7, 18–25.

NIDA, Eugene, 1965a. Culture and Church Growth. *Practical Anthropology*. 12 (1), 22–37.

Přetisk: D. A. McGAVRAN (ed.), 1965. *Church Growth and Christian Mission*. New York: Harper & Row. 87–108.

NIDA, Eugene, 1965b. The Dynamics of Church Growth. In: D. A. McGAVRAN (ed.). *Church Growth and Christian Mission*. New York: Harper & Row. 170–193.

NIDA, Eugene, 1965c. Ideological Conflicts. In: D. A. McGAVRAN (ed.). *Church Growth and Christian Mission*. New York: Harper & Row. 57–66.

NIDA, Eugene, 1965d. A System of Semantics. *Studies in Descriptive and Applied Linguistics (Bulletin of the SIL)* 3.

Přetisk: 1965. Tokyo: *International Christian University Publication*. 6, 3–16.

NIDA, Eugene, 1965e. Translating the Bible into Life. Scripture Revision is a Heavy Burden With Many Perils. *Christianity Today*. 10 (19), 13–15.

NIDA, Eugene, 1966c. African Influence in the Religious Life of Latin America. *Practical Anthropology*. 13 (4), 133–138.

NIDA, Eugene, 1966d. Bible Translation in Today's World. *The Bible Translator*. 17 (2), 59–64.

Přetisk:

- 1966. *Bulletin of the United Bible Societies*. 65, 22–27.
- zřejmě totožné s: Bible Translating in Today's World. In: J. RHYMER et al. (eds.), 1973. *The Bible Is For All: Lectures Given at the International Biblical-Pastoral Seminar, July 1971, at Rocca di Papa*. London: Collins on behalf of the World Catholic Federation for the Biblical Apostolate. 54–74.

NIDA, Eugene a R. P. MARKHAM, 1966. *An Introduction to the Bible Societies' Greek New Testament*. New York: American Bible Society. 30 s.

NIDA, Eugene, 1966e. Language Husks or Spiritual Food?. *Interlit*. 4 (2), 11–12.

NIDA, Eugene, 1966f. Missionaries and Anthropologists. *Practical Anthropology*. 13 (6), 273–277 + 287–288.

NIDA, Eugene, 1966g. Translating the Word in the New Age. *International Journal of Religious Education*. 42 (April), 4–5.

NIDA, Eugene, 1967b. Bible Translating – Fascinating!. *Royal Service*. May 1967, nestr.

NIDA, Eugene, 1967c. Difficulties in Translating Hebrews 1 into Southern Lengua. *The Bible Translator*. 18 (3), 117–122. (přetisk: viz výše 1975c, 71–78)

NIDA, Eugene, 1967d. Readjustment – an Even Greater Problem. *Practical Anthropology*. 14 (3), 114–117.

NIDA, Eugene, 1967e. Translating the New Testament Into Haitian Creole. *The Bible Translator*. 18 (1), 27–30.

NIDA, Eugene, 1967f. Sociological and Linguistic Dimensions of Literacy and Literature. In: F. SHACKLOCK (ed.), *World Literacy Manual*. New York: Committee on Worlds Literacy and Literature. 142–161.

NIDA, Eugene, 1968b. From Gods to Ghosts. *World Vision Magazine*. April 1968, 10–13.

NIDA, Eugene, 1968c. From Medieval to Modern Man. *Practical Anthropology*. 15 (4), 170–176.

NIDA, Eugene, 1968d. Översättning som vetenskap, som teknik och som konst. *Svensk teologisk kvartalsskrift*. 44 (4), 204–221. (švédský překlad nepublikovaného rukopisu „Translation: A Science, a Skill, and an Art“)

NIDA, Eugene, 1969b. Afrikanische Einflüsse auf das religiöse Leben in Lateinamerika. In: T. TSCHUY (ed.). *Explosives Lateinamerika*. Berlin: Lettner. 39–44.

NIDA, Eugene, 1969c. Die Pfingstkirchen in Lateinamerika. In: T. TSCHUY (ed.). *Explosives Lateinamerika*. Berlin: Lettner. 90–96.

NIDA, Eugene, 1969d. Science of Translation. *Language*. 45 (3), 483–498. (přetisk: viz výše 1975c, 79–101)

NIDA, Eugene, 1970a. Formal Correspondence in Translation. *The Bible Translator*. 21 (3), 105–113.

NIDA, Eugene a H. W. FEHDERAU, 1970. Indigenous Pidgins and Koines. *International Journal of American Linguistics*. 36 (2), 146–155. (přetisk: viz výše 1975c, 131–146)

NIDA, Eugene, 1970b. Nauka perevoda. *Voprosy Jazykoznanija*. 19 (4), 3–14.

NIDA, Eugene, 1970c. Semantic Components in Translation Theory. *Le Langage et l'Homme: Recherches Pluridisciplinaires sur le Langage*. 13, 42–46.

NIDA, Eugene a W. L. WONDERLY, 1971. Communication Roles of Languages in Multilingual Societies. *The Bible Translator*. 22 (1), 19–37.

Přetisk:

- částečně: W. H. WHITELEY (ed.), 1971. *Language Use and Social Change: Problems of Multilingualism with Special Reference to Eastern Africa*. London: Pub. for the Internat. African Inst. by Oxford U. P. 57–74.
- 1975c (viz výše), 147–173.

NIDA, Eugene, 1971a. Language and Communication. In: J. N. NELSON (ed.). *No Man Is Alien: Essays on the Unity of Mankind in Honor of W. A. Visser't Hooft*. Leiden: Brill. 183–202. (německy – viz níže 1973b)

NIDA, Eugene, 1971b. New Religions for Old: A Study of Culture Change. *Practical Anthropology*. 18 (6), 241–253.

Přetisk:

- D. J. BOSCH [ed.], 1971. *Church and Culture Change in Africa*. Pretoria: N. G. Kerk-Boekhandel. 9–44, 94–99.
- W. A. SMALLEY (ed.), 1978. *Readings ... II* (viz výše 1957f). 19–31.

NIDA, Eugene, 1971c. Our Mission: To Introduce Men to Jesus Christ. *The Church Herald*. 5, 10–11, 21–22.

NIDA, Eugene, 1971d. Semantic Components in Translation Theory. In: G. E. PERREN et al. (eds.), 1971. *Applications of Linguistics: Selected Papers of the Second International Congress of Applied Linguistics, Cambridge 1969*. Cambridge: The University Press. 341–348.

NIDA, Eugene, 1971e. Sociopsychological Problems in Language Mastery and Retention. In: P. PIMSLEUR et al. (eds.). *The Psychology of Second Language Learning (Papers from the Second International Congress of Applied Linguistics)*. Cambridge: University Press. 59–65.

NIDA, Eugene, 1971f – viz výše Nida/Taber, 1969.

NIDA, Eugene, 1972a. Communication and Translation. *The Bible Translator*. 23 (3), 309–316.

NIDA, Eugene, 1972b. The Fifth Point of the Compass. *Practical Anthropology*. 19 (6), 1972, 274–279.

NIDA, Eugene, 1972c. Implications of Contemporary Linguistics for Biblical Scholarship. *Journal of Biblical Literature*. 91 (1), 73–89. (přetisk: viz výše 1975c, 248–270)

NIDA, Eugene, 1972d. Linguistics and Translators. *The Bible Translator*. 23 (2), 225–233.

NIDA, Eugene, 1972e. Linguistic Models for Religious Behavior. *Practical Anthropology*. 19 (1), 13–26.

Přetisk: W. A. SMALLEY (ed.), 1978. *Readings ... II* (viz výše 1957f). 32–45.

NIDA, Eugene, 1972f. Linguistic Theories and Bible Translating. *The Bible Translator*. 23 (3), 301–308.

NIDA, Eugene, 1972g. Ein System zur Beschreibung von semantischen Elementen. In: L. ANTAL (ed.), 1972. *Aspekte der Semantik, zu ihrer Theorie und Geschichte 1662–1970*. Frankfurt: Athenäum. 137–155.

NIDA, Eugene a Ch. TABER, 1972. Semantic Structures. In: M. E. SMITH (ed.), 1972. *Studies in Linguistics in Honor of George L. Trager*. The Hague: Mouton Publ. 122–141. (přetisk: viz výše 1975c, 102–130)

NIDA, Eugene, 1972h. Varieties of Language. *The Bible Translator*. 23 (3), 316–322. (přetisk: viz výše 1975c, 174–183)

NIDA, Eugene, 1972i. Why Translate the Bible into New Languages?. *The Bible Translator*. 23 (4), 412–417.

NIDA, Eugene, 1973a. Bible Translating in Today's World – viz výše 1966d.

NIDA, Eugene, 1973b. Sprache und Kommunikation. In: J. R. NELSON und W. PARMENBERG (ed.), 1973. *Um Einheit und Heil der Menschheit. Willem Adolph Visser't Hooft gewidmet*. Frankfurt am Main: Lembeck. 181–200. (německý překlad publikace 1971a).

NIDA, Eugene, 1974b. The Book of Life. In: R. HARRING et al. (eds.), 1974. *How to Understand the Bible*. Nashville/Tennessee: Broadman Press. 13–25.

NIDA, Eugene, 1974c. Bible Translating. In: W. WILSS et al. (eds.), 1974. *Aspekte der theoretischen, sprachenpaarbezogenen und angewandten Übersetzungswissenschaft. Referate und Diskussionen des 2. übersetzungswissenschaftlichen Kolloquiums am Institut für Übersetzen und Dolmetschen an der Universität des Saarlandes*. Heidelberg: Julius Groos Verlag. 1–32.

NIDA, Eugene, 1974d. Linguistic and Anthropological Problems of Translation. *Journal of the American Society of Geolinguistics*. 1, 117–122.

NIDA, Eugene, 1974e. A New Epoch in the Bible Societies. *Bulletin of the United Bible Societies*. 96, 1974, 7–8.

NIDA, Eugene, 1974f. Translation. In: T. SEBEOK (ed.), 1974. *Linguistics and Adjacent Arts and Sciences (Current Trends in Linguistics 12)*. 1045–1068.

NIDA, Eugene, 1974g – viz výše Nida/Taber, 1969.

NIDA, Eugene, 1974h. What are Literacy Selections?. *The Bible Translator*. 25 (2), 201–206. [Tentative draft: 1974. *Translators' notes on literacy selections*. London: United Bible Societies. 53 s.]

NIDA, Eugene, 1974i. Words and Thoughts. *The Bible Translator*. 25 (3), 339–343. (přetisk: viz výše 1975c, 184–191)

NIDA, Eugene, 1975d. Language and Psychology. *The Bible Translator*. 26 (3), 308–313.

NIDA, Eugene, 1975e. The Science of Translation. In: Answar D. DIL (ed.), 1975. *Language Structure and Translation. Essays by Eugene A. Nida*. Stanford: Stanford University Press. 79–101. (pravděpodobně totožné s 1969d)

Překlad:

- německy, 1981: Das Wesen des Übersetzens (viz níže 1981m).
- rusky: 1970. Nauka perevoda. *Voprosy Jazykoznanija*. Moscow. 19 (4), 3–14.

NIDA, Eugene, 1975f. Semantic Structure and Translating. *The Bible Translator*. 26 (1), 120–132. (přednáška na semináři Übersetzungswissenschaft, Saarbrücken, June 1973; podrobněji viz výše 1975c a 1975b)

NIDA, Eugene, 1976a. A Framework for the Analysis and Evaluation of Theories of Translation. In: R. W. BRISLIN (ed.), 1976. *Translation: Applications and Research*. New York: Gardner Press. 47–91.

NIDA, Eugene, 1976b. Helps That Really Help: Some Notes on the Use of TEV as a Translation Source Text by Translators Who Speak English as a Second Language. *The Bible Translator*. 27 (4), 434–437.

NIDA, Eugene, 1976c. Scientific Insights to be Gained from Bible Translating. *The Bible Translator*. 27 (1), 142–144.

NIDA, Eugene, 1976d. Semantic Relations between Nuclear Structures. In: M. A. JAZAYERY et al. (eds.), 1976. *Linguistic and Literary Studies in Honor of Archibald A. Hill (Trends in Linguistics. Studies and Monographs 7)*. Lisse: Ridder. 217–225.

- NIDA, Eugene, 1976e. Translation as Communication. G. NICKEL (ed.), 1976. *Proceedings of the Fourth International Congress of Applied Linguistics, vol. 2*. Stuttgart: Hochschulverlag. 61–82.
- NIDA, Eugene, 1977b. The Bible Translator's Most Difficult Exegetical Task. In: Anon. (ed.), 1977. *Studien zu dem Alten Testament und seiner Umwelt: Alexander Reinhard Hulst gewidmet von Freunden und Kollegen*. Nijkerk: Uitgeverij Callenbach. 126–134.
- NIDA, Eugene, 1977c. The Nature of Dynamic Equivalence in Translating. *Babel*. 23 (3), 99–103.
- NIDA, Eugene, Johannes P. LOUW a Rondal SMITH, 1977. Semantic Domains and Componential Analysis of Meaning. In: R. W. Cole (ed.), 1977. *Current Issues in Linguistic Theory*. Bloomington and London: Indiana University Press. 139–167.
- NIDA, Eugene, 1977d. Translating Means Communicating. In: M. SAVILLE-TROIKE (ed.), 1977. *Linguistics and Anthropology (Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics, 28th: 1977)*. Washington, DC: Georgetown University Press. (totožné s 1979d)
- NIDA, Eugene, 1978a. Einige Grundsätze heutiger Bibelübersetzung. In: S. MEURER (ed.), 1978. *Eine Bibel, viele Übersetzungen. Not oder Notwendigkeit?*. Evangelisches Bibelwerk Stuttgart. 11–18.
- NIDA, Eugene, 1978b. The Setting of Communication: A Largely Overlooked Factor in Translation. *Babel*. 24 (3), 114–117.
- NIDA, Eugene, 1979b – viz výše 1977a.
- NIDA, Eugene, 1979c. The Other Message. *Occasional Bulletin of Missionary Research*. 3 (3), 110–112.
- NIDA, Eugene, 1979d. Translating Means Communicating: A Sociolinguistic Theory of Translation. Part 1: *The Bible Translator*. 30 (1), 101–107; Part 2: 30 (3), 318–325 (totožné s 1977d).
- NIDA, Eugene, 1979e. Translations and Translators. *Babel*. 25 (4), 214–215.
- NIDA, Eugene, 1980a. The Contribution of Linguistics to the Theory and Practice of Translating. In: D. J. van ALFEMADE et al. (eds.), 1980. *Linguistic Studies. Festschrift in Honor of Berthe Siertsema*. Amsterdam: Rodopi. 353–361.
- NIDA, Eugene, 1980b. Into the Fourth Decade: An Editorial Symposium. *The Bible Translator*. 31 (1), 101–102.
- NIDA, Eugene, 1980c. New Meanings for Old. *The Bible Translator*. 31 (2), 224–228. (= výňatek z 1977a)
- NIDA, Eugene, 1980d. Problems of Biblical Exegesis in the Third World. In: M. BRECHT (ed.), 1980. *Text–Wort–Glaube. Studien zur Überlieferung, Interpretation und Autorisierung biblischer Texte (Festschrift für Kurt Aland; Arbeiten zur Kirchen geschichte 50)*. Berlin: de Gruyter. 159–165.
- NIDA, Eugene, 1980e. The Selection of a Translation Team. *The Bible Translator*. 31 (4), 434–437.
- NIDA, Eugene, 1981a. Bible Translation for the Eighties. *International Review of Mission*. 70, 132–133.
- NIDA, Eugene, 1981b. The „Harder Reading“ in Textual Criticism: An Application of the Second Law of Thennodynamics. *The Bible Translator*. 32 (1), 101–107.

NIDA, Eugene, 1981c. Infonnants or Colleagues?. In: F. COULMAS (ed. & introd.), 1981. *A Festschrift for Native Speaker*. The Hague: Mouton. 169–174.

NIDA, Eugene, 1981d. Languages Are for Communicating: Some Second Thoughts on Practical Implications for Linguistics. *Language Sciences*. 3 (1), 1–11.

NIDA, Eugene, 1981e. Meaning vs. Reference — The Touchstone of Lexicography. *Language Sciences*. 3 (1), 51–57.

NIDA, Eugene, 1981f. The New Testament Greek Text in the Third World. In: E. J. EPP et al. (eds.). *New Testament Textual Criticism*. Oxford: Clarendon Press. 375–380.

NIDA, Eugene, 1981g. Problems of Cultural Differences in Translating the Old Testament. In: O. CASETTI et al. (eds.), 1981. *Mélanges Dominique Barthélemy: études bibliques offertes à l'occasion de son 60e anniversaire*. Fribourg, Suisse: Éditions Universitaires / Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. 297–307.

NIDA, Eugene, 1981h. Practical Limitations to a Phonemic Alphabet. *The Bible Translator*. 32 (2), 204–209.

NIDA, Eugene, 1981i. Semantic Reinterpretation of Primary Religious Vocabulary. *Theolinguistics: Studiereeks Tijdschrift: New Series*. 8, 283–294.

NIDA, Eugene, 1981j. Translators Are Born not Made. *The Bible Translator*. 32 (4), 401–405.

NIDA, Eugene, 1981k. Traducción y comunicación. In: 1981. *Teoría y Práctica de la Traducción primer encuentro internacional de traductores*. Santiago: Ediciones Universidad Católica de Chile. 25–31.

NIDA, Eugene, 1981l. „Why Are Foreigners So Queer?“ A Socioanthropological Approach to Cultural Pluralism. *International Bulletin of Missionary Research*. 5 (3), 102–106.

NIDA, Eugene, 1981m. Das Wesen des Übersetzens. In: W. WILSS (ed.), 1981. *Übersetzungswissenschaft, Wege der Forschung 535*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft. 123–149. (= německý překlad statě 1975e)

NIDA, Eugene, 1982b. Establishing Translation Principles and Procedures. *The Bible Translator*. 33 (2), 208–213.

Překlad: francouzsky, 1988: L'établissement de principes et de méthodes de traduction. *Cahiers de traduction biblique*. 10, 15–20.

NIDA, Eugene, 1982c. Fewer Words and Simpler Grammars Mean More Headaches. *The Bible Translator*. 33 (1), 134–137.

NIDA, Eugene, 1982d. New Words for Old Meanings. *The Bible Translator*. 33 (4), 424–430. (výňatek z 1977a)

NIDA, Eugene, 1982e. Poetry and the Bible Translator. *The Bible Translator*. 33 (4), 435–438.

NIDA, Eugene, 1982f. Quality in Translation. *The Bible Translator*. 33 (3), 329–332.

NIDA, Eugene, 1982g. Rhetoric and the Bible Translator. With Special Reference to John 1. *The Bible Translator*. 33 (3), 324–328.

- NIDA, Eugene, 1982h. Translating Legal Terms in the Bible. In: J.-C. GÉMAR (ed.), 1982. *Langage du Droit et Traduction: Essais de Jurilinguistique (The Language of the Law and Translation: Essays on Jurilinguistics)*. Quebec/Canada: Linguatex and Conseil de la langue française. 261–269.
- NIDA, Eugene, 1983. Style in Bible Translating. *Die Bibel in der Welt*. 20, 70–78.
- NIDA, Eugene, 1984c. Approaches to Translating in the Western World. *Foreign Language Teaching and Research*. 2, 9–15.
- NIDA, Eugene, 1984d. Rhetoric and Styles. A Taxonomy of Structures and Functions. *Linguistic Sciences*. 6 (2), 287–305.
- NIDA, Eugene, 1984e. The Science of Translation: Problems and Methods. *The Bible Translator*. 35 (1), 139–141.
- NIDA, Eugene, 1985a. Lexicography and Bible Translation. In: J. P. LOUW (ed.), 1985. *Lexicography and Translation: With Special Reference to Bible Translation*. Bible Society of South Africa. 1–52.
- NIDA, Eugene, 1985b. A Sociosemiotic Approach to Lexicography. In: K. R. JANKOWSKY (ed.), 1985. *Scientific and Humanistic Dimensions of Language: Festschrift for Robert Lado on the Occasion of His 70th Birthday on May 31, 1985*. Amsterdam: Benjamins. 497–503.
- NIDA, Eugene, 1985c. Translating Means Translating Meaning: A Sociosemiotic Approach to Translating. In: H. Bühler (ed.). *Der Übersetzer und seine Stellung in der Öffentlichkeit, X. Weltkongress der FIT*. Wien. 119–125.
- NIDA, Eugene, 1986a. A Functional Approach to Problems of Translation. *Foreign Language Teaching and Research*. 67 (3), 25–31.
- NIDA, Eugene, 1986b. Sociolinguistics and Translating. In: J. P. LOUW (ed.). *Sociolinguistics and Communication, UBS Monograph Series No. 1*. London et al.: UBS. 1–49.
- NIDA, Eugene, 1986c. Sociolinguistics and Translating. In: J. A. FISHMAN (ed.), 1986. *The Fergusonian Impact. In Honor of Charles A. Ferguson on the Occasion of His 65th Birthday (Contributions to the Sociology of Language). Bd. 1: From Phonology to Society*. Berlin et al.: Mouton. 471–477.
- NIDA, Eugene a Tan ZAIXI, 1987. Five Approaches to Translation. *Foreign Language Teaching and Research*. 69 (1), 24–30.
- NIDA, Eugene, 1987. Stretching Language. *Meta*. 32 (1), 42–45.
- NIDA, Eugene, 1988a. Editing Translated Texts. *Text: Transactions of the Society for Textual Scholarship*. 4. 13–27.
- NIDA, Eugene, 1988b. Intelligibility and Acceptability in Bible Translating. *The Bible Translator*. 39 (3), 301–308.
- NIDA, Eugene, 1988c. Intelligibility and Acceptability in Verbal Communication. In: *Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics*. 242–249.
- NIDA, Eugene, 1988d. The Meaning of Rhetoric. In: J. KLEGRAF et al. (eds.), 1988. *Essays on the English Language and Applied Linguistics on the Occasion of Gerhard Nickel's 60th Birthday*. Heidelberg: Julius Groos. 161–169.

- NIDA, Eugene, 1988e. My Pilgrimage in Mission. *International Bulletin of Missionary Research*. 12 (2), 62 + 64–65.
- NIDA, Eugene, 1988f. Special Problems in Translating Religious Texts. In: A. WESTCOTT et al. (eds.), 1988. *Special Problems in Translating Religious Texts*. Kansas City: Mid-America Chapter of the American Translators Association. 1–8.
- NIDA, Eugene, 1989a. Editing Translated Texts. *Text: Transactions of the Society for Textual Scholarship*. 4. 13–27.
- NIDA, Eugene, 1989b. Theories of Translation. *Foreign Language Teaching and Research*. 6, 5–10.
- NIDA, Eugene, 1989c. Not What But How: A Cross-Cultural Study of Discourse. In: A. M. AGUIRRE (ed.), 1989. *Northeast Conference on Legal Interpretation and Translation*. Wayne, NJ: The Consortium of Educators in Legal Interpretation and Translation at Jersey City State College. 59–64.
- NIDA, Eugene, 1990a. The Role of Rhetoric in Verbal Communication. *Babel*. 36 (3), 143–154.
- Přetisk: 1990. *Language & Communication: An Interdisciplinary Journal*. 10 (1), 37–46.
- NIDA, Eugene, 1990b. Rhetoric and Translating. In: R. ARNTZ et al. (ed.), 1990. *Übersetzungswissenschaft: Ergebnisse und Perspektiven*. Tübingen: Narr. 121–128.
- NIDA, Eugene, 1990c – viz výše 1975a.
- NIDA, Eugene, 1991a. My Linguistic Odyssey. In: K. KOEMER (ed.), 1991. *First Person Singular II: Autobiographies by North American Scholars in the Language Sciences (Studies in the Language Sciences vol. 61)*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publ. (pravděpodobně německý překl. – viz níže 1991c)
- NIDA, Eugene, 1991b. Paradoxes of Translating. *The Bible Translator*. 42 (2A), 5–27.
- NIDA, Eugene, 1991c. A Personal Triad. In: H.-M. GAUGER et al. (ed.), 1991. *Wege in der Sprachwissenschaft: 44 autobiographische Berichte. Festschrift für Maria Wandruzka*. Tübingen: Narr. 176–182 (pravděpodobně německý překl. článku 1991a)
- NIDA, Eugene, 1991d. Textual Criticism and Entropy. In: G. J. NORTON (ed.), 1991. *Tradition of the Text: Studies Offered to Dominique Barthélemy in Celebration of His 70th Birthday*. Freiburg/Schweiz: Univ.-Verlag. 124–128.
- NIDA, Eugene, 1991e. Theories of Translation. *TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction*. 4 (1), 19–32.
- NIDA, Eugene, 1991f. Trends in Bible Translating Within the United Bible Societies: An Historical Perspective. *The Bible Translator*. 42 (2A), 2–5.
- NIDA, Eugene, 1992a. Basic Elements of Discourse Structures. In: Shin Ja J. HWANG and William R. MERRIFIELD (eds.). *Language in Context: Essays for Robert E. Longacre (Summer Institute of Linguistics and the University of Texas at Arlington Publications in Linguistics, 107)*. SIL/University of Texas at Arlington. 47–50.
- NIDA, Eugene, 1992b. Sociolinguistic Implications of Academic Writing. *Language in Society*. 21 (3), 477–485.

NIDA, Eugene, 1992c. Art. Theories of Translation. In: D. FREEDMAN (ed.), 1992. *The Anchor Bible Dictionary, Band VI*. New York u. a.: Doubleday. 512–515.

NIDA, Eugene, 1993b. Breakthroughs in Bible Translating. In: H. C. Kee (ed.), 1993. *The Bible in the Twenty-first Century (American Bible Society Symposium Papers on the Bible in the Twenty-first Century)*. Philadelphia: Trinity Press. 195–208.

NIDA, Eugene, 1993b. The Sociolinguistics of Translating. *Sendebär: Boletín de la EUTI de Granada*. 4, 19–28.

NIDA, Eugene, 1994a. Sociolinguistics in Bible Translating. *Jian Dao*. 2, 19–33. (v databázi UBS uvedeno dvakrát, podruhé jako „The Sociolinguistics of Bible Translating“, s. 19–34)

NIDA, Eugene, 1994b. The Sociolinguistics of Translating Canonical Religious Texts. *TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction*. 7 (1), 191–217.

NIDA, Eugene, 1994c. Translation: Possible and Impossible. *Turjuman: revue de traduction et d'interprétation*. 3 (2), 147–163.

Přetisk: 1996. *Translation Perspectives*. 9, 7–23.

NIDA, Eugene, 1995a. Dynamic Equivalence in Translating. In: Chan SIN-WAI et al. (eds.), 1995. *An Encyclopedia of Translation*. Hong Kong: Chinese University Press. 223–230.

NIDA, Eugene, 1995b. Lexical Cosmetics. In: K. B. KACHRU et al. (ed.), 1995. *Cultures, Ideologies, and the Dictionary*. Tübingen: Niemeyer. 69–72.

NIDA, Eugene, 1995c. The Role of Contexts in Understanding a Text. *Journal of Literary Semantics*. 24 (1), 50–56. (totožné s textem „The Role of Context in the Understanding of Discourse“ – viz níže 1999)

NIDA, Eugene, 1995d. Sociolinguistics in Interlingual Communication. *Foreign Language Teaching and Research*. 1, 5–10.

NIDA, Eugene, 1996b. Canonicity and Bibles Today. In: R. D. WEIS et al. (eds.), 1996. *A Gift of God in Due Season. Essays on Scripture and Community in Honor of James A. Sanders*. Sheffield: Sheffield Academic Press (Journal for the Study of the Old Testament Supplement 225). 231–236.

NIDA, Eugene, 1996c. The Sociolinguistics of Bible Translating. *Notes on Literature in Use and Language Programs*. 50, 3–16.

NIDA, Eugene, 1996d. Why Confess? A Response to John B. Carpenter. *Missiology*. 24 (3), 351–353.

NIDA, Eugene, 1997a. The Changing Scene in World Languages. *American Translators Association*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 9, 9–17.

NIDA, Eugene, 1997b. The Molecular Level of Lexical Semantics. *International Journal of Lexicography*. 10 (4), 265–274.

NIDA, Eugene, 1997c. Translation in the Information Age. In: M. B. LABRUM (ed.), 1997. *The Changing Scene in World Languages: Issues and Challenges (ATA Scholarly Monograph Series, Volume IX)*. Amsterdam: Benjamins. 9–17.

NIDA, Eugene, 1997d – viz výše Nida/Taber, 1969.

NIDA, Eugene, 1998b. Bible translation. M. BAKER (ed.). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. 22–28.

NIDA, Eugene, 1998c. The Contribution of Linguistics and Computers to Bible Translating. *Association Internationale Bible et Informatique*. Paris: Honoré Champion Éditeur. 5, 27–38.

NIDA, Eugene, 1998d. A Challenge for Translators. In: J. KERKOVSKÝ (ed.), 1998. *Epitauto. Studies in Honour of Petr Pokorný*. Praha: Mlýn. 264–270.

NIDA, Eugene, 1998e. Language, Culture, and Translation. *Foreign Language Teaching and Research*. 3, 29–33.

NIDA, Eugene, 1998f. Translator's Creativity versus Sociolinguistic Constraints. In: A. BEYLARD-OZEROFF et al. (ed.), 1998. *Translator's Strategies and Creativity*. Amsterdam, Netherlands: Benjamins. 127–136.

NIDA, Eugene, 1999. Multimedia Communication of the Biblical Message. In: P. A. SOUKUP a R. HODGSOR (eds.). *Fidelity and Translation*. New York: American Bible Society. 119–132.

NIDA, Eugene, 1999. The Role of Context in the Understanding of Discourse. In: S. E. PORTER et al. (eds.), 1999. *Discourse Analysis and the New Testament: Approaches and Results*. Sheffield: Sheffield Academic Press. 20–27. (totožné s 1995c)

NIDA, Eugene, 2000a. Creativity in Bible Translating. In: R. L. OMANSON (ed.), 2000. *I Must Speak to You Plainly. Essays in Honor of Robert G. Bratcher*. Carlisle: Patemoster. 155–166.

NIDA, Eugene, 2000b. A Fresh Look at Translating. In: A. BEEBY et al. (ed.), 2000. *Investigating Translation*. Amsterdam: Benjamins. 3–12.

NIDA, Eugene, 2001b. Culture, Communication and Christianity. *Missiology Lectures. School of World Mission*. Fuller Theological Seminary, Pasadena: Calif.

NIDA, Eugene, 2003c. A Contextualist Approach to Biblical Interpretation. In: K. FEYAERTS (ed.). *The Bible Through Metaphor*. 289–298.

NIDA, Eugene, 2003d. Language and Culture: Two Similar Symbolic Systems. In: S. PETRILLI (ed.), 2003. *Translation Translation (Approaches to Translation Studies 21)*. Amsterdam: Rodopi. 413–424.

NIDA, Eugene, 2003e. Language and Culture. In: S. MEJRI et al. (eds.), 2003. *Traduire la langue, traduire la culture: Rencontres linguistiques méditerranéennes*. Paris: Maisonneuve & Larose. 193–199.

NIDA, Eugene, 2003f. Language and Culture¹. In: M. R. WISE et al. (eds.), 2003. *Language and Life. Essays in memory of Kenneth L. Pike*. Dallas, Texas: SIL. 155–161.

NIDA, Eugene, 2004a – viz výše Nida/Newman, 1980.

NIDA, Eugene, 2004b. Plenary Address: Similar But Different. In: S. ARDUINI a R. HODGSON (eds.). *Similarity and Difference in Translation Proceedings of the International Conference on Similarity and Translation*. New York, 2001. Rimini: Guaraldi. 15–24.

¹ Tyto tři tituly nazvané shodně „Language and Culture“ nejsou obsahově totožné. Jedná se o tři odlišné texty.

NIDA, Eugene, 2005. Understanding the Meaning. In: L. N. ZYBATOW (ed.), 2005. *Translationswissenschaft im interdisziplinären Dialog. Innsbrucker Ringvorlesungen zur Translationswissenschaft III (Forum Translationswissenschaft Bd. 3)*. Frankfurt/M.: Peter Lang. 3–9.

NIDA, Eugene, 2008. Reflections on Cultures, Language Learning and Communication. In: Ch. E. van ENGEN et al. (eds.), 2008. *Paradigm Shifts in Christian Witness: Insights from Anthropology, Communication, and Spiritual Power: Essays in Honor of Charles H. Kraft*. Maryknoll, N. Y.: Orbis Books. 47–56.

NIDA, Eugene, 2009. Language and Culture. *EntreCulturas*. 1, 25–32.

9.1.3 Předmluvy

NIDA, Eugene, 1984. Foreword. In: BÁEZ–CAMARGO, G. *Archaeological Commentary on the Bible: From Genesis to Revelation*. New York u.a.: Doubleday. xi–xii.

NIDA, Eugene, 1992. Foreword. In: BLACK, D. A. et al. (eds.). *Linguistics and New Testament Interpretation: Essays on Discourse Analysis*. Nashville, Tenn.: Broadman Press. 9.

NIDA, Eugene, 1988. Foreword. In: GRUNLAN, S. A. et al. (eds.). *Cultural Anthropology: A Christian Perspective*. 2nd ed. Grand Rapids, Mich.: Zondervan. xi–xii. (překlad: 1997. *Antropología cultural: una perspectiva cristiana*. Deerfield, Fla.: Editorial VIDA. 11.)

NIDA, Eugene, 1980. Introduction. In: HESS, J. D. *From the Other's Point of View: Perspectives From North and South of the Rio Grande*. Scottsdale, Pa.: Herald Press. 9–15.

NIDA, Eugene, 1981. Foreword. In: NEWMARK, P. *Approaches to Translation (Language Teaching Methodology Ser.)*. Oxford: Pergamon. vii–xii.

NIDA, Eugene, 1962. Introduction. In: Anon. *The RSV Handy Concordance*. Zondervan. (další vyd.: 1972, 1978)

NIDA, Eugene, 2005. Foreword. In: TENNENT, M. (ed. and introd.). *Training for the New Millennium (Benjamins Translation Library 60)*. Amsterdam, Netherlands: Benjamins. 13–14.

NIDA, Eugene, 1961. Tearing the Thought Curtains. Editorial. *Practical Anthropology*. 8 (6) 281–282.

NIDA, Eugene, 1963. The Translation of Religious Texts: A Unique and Ancient Tradition. Preface. *Babel*. 9 (1/2), 3–5.

9.1.4 Recenze¹

CRAZZOLARA, J. P., 1938 (1955). *A Study of the Acooli Language: Grammar and Vocabulary*. London, New York: International African Institute by Oxford University Press. xix + 426 s. – *Language*. 23 (2), 1947, 178–181.

DOKE, C. M. a B. W. VILAKAZI, 1948. *Zulu-English Dictionary*. Johannesburg: Witwatersrand Univ. Press. xxvi + 903 s. – *Language*. 25 (3), 1949, 317–319.

¹ Za údaje o publikaci recenzované E. A. Nidou následují údaje o zveřejnění recenze.

- METZGER, B. M., 1957. *Introduction to the Apocrypha*. New York: Oxford University Press. IX + 274 s. – *Princeton Seminary Bulletin*. 51 (3), 1958, 68–69.
- BOUQUET, A. C., 1958. *The Christian Faith and Non-Christian Religions*. The Library of Constructive Theology, J. Nisbet: Welwyn, Herts. xiv + 449 s. – *Practical Anthropology*. 8 (6), 1961, 283–285.
- MURRAY, H. A., 1960. (ed.). *Myth and Mythmaking*. New York: G. Braziller. 381 s. – *Practical Anthropology*. 8 (3), 1961, 140–141.
- PACKARD, V., 1959. *The Status Seekers*, London: Longmans. viii + 376 s. – *Practical Anthropology*. 8 (3), 1961, 141–143.
- COUTURIER, Ch. SJ., 1960. *The Mission of the Church*. Helicon Press: Baltimore., 146 s. – *Practical Anthropology*. 8 (2), 1960, 93–96.
- CRAGG, K., 1959. *Sandals at the Mosque, Christian presence series*. New York: Oxford University Press. 160 s. – *Practical Anthropology*. 8 (3), 1961, 139.
- Anon., 1961. *The New English Bible: New Testament*. Oxford University Press; Cambridge University Press. 447 s. – *Bulletin of the United Bible Societies*. 46, 1963, 65–66.
- BOER, H. B., 1961. *Pentecost and Missions*. London: Lutterworth Press. 270 s. – *Practical Anthropology*. 9 (4), 1962, 189–190.
- DUVALL, E. R. M., 1961. *Sex Ways: In Fact and Faith: Bases for Christian Family Policy*. Amsterdam: Association Press. 253 s. – *Practical Anthropology*. 9 (4), 1962, 189–190.
- BLAUW, J., 1962. *The Missionary Nature of the Church*. Guildford: Lutterworth. 182 s. – *Practical Anthropology*. 10 (5), 1963, 237–238.
- ULLMAN, S., 1962. *Semantics: An Introduction to the Science of Meaning*. New York: Barnes and Noble. 278 s. – *American Linguist*. 65 (5), 1963, 1190–1192.
- LOFFELD, E. et al. (eds.), 1953. *Scientia Missionum Ancilla. Clarissimo doctori A. I. M. Mulders*. Nijmegen, Utrecht. xxvii + 299 s. – *Practical Anthropology*. 10 (6), 1963, 283.
- RYCROFT, W. S. et al., 1963. *A Factual Study of Latin America*. New York: United Presbyterian Church in the U.S.A. Commission on Ecumenical Mission and Relations. 246 s.– *Practical Anthropology*. 11 (4), 1964, 189–191.
- LUZBETAK, L. J., 1963. *Church and Cultures: An Applied Anthropology for the Religious Worker*. Techny, Ill.: Divine Word Publications. 416 s. – *Practical Anthropology*. 11 (6), 1964, 285–288.
- MACKAY, J. A., 1964. *Ecumenics: The Science of the Church Universal*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. 294 s. – *Practical Anthropology*. 12 (5), 1965, 237–239.
- GARVIN, P. L., 1964. *On Linguistic Method: Selected Papers (Janua Linguarum, series minus XXX)*. The Hague: Mouton. 158 s. – *American Anthropologist New Series*. 67 (1), 1965, 151.
- MACKAY, J. A., 1964. *The Science of the Church Universal*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall. ix + 294 s. – *Practical Anthropology*. 12 (5), 1965, 237–239.
- TOSH, W., 1965. *Syntactic Translation*. The Hague, Mouton. 162 s. – *Language*. 42 (4), 1966, 851–854.

- PATEMOST, J., 1970. *From English to Slovenian: Problems in Translation Equivalence*. The Pennsylvania State University Studies No. 29, Pennsylvania State University. 60 s. – *General Linguistics*. 11, 1971, 131.
- MOUNIN, G., 1975. *La Linguistique du XXe Siecle*. Presses universitaires de France: Paris. 252 s. – *The Bible Translator*. 25 (3), 1974, 360–361.
- MATTHEWS, P. H., 1974. *Morphology: An Introduction to the Theory of Word-Structure*. London: Cambridge University Press. x + 243 s. – *Language Science*. 36, 1975, 35.
- SCHEFFER, J., 1975. *The Progressive in English*. Amsterdam: North-Holland. xii + 397 s. – *Linguistics*. 204, 1978, 89.
- BENNETT, D. C., 1975. *Spatial and Temporal Uses of English Prepositions: An Essay in Stratificational Semantics (Longman Linguistics Library 17)*. London: Longman. 235 s. – *Linguistics*. 204, 1978, 90–92.
- SCHLOSSER, K., 1977. *Die Bantubibel des Blitzzauberers Laduma Madela*. Kiel: Kommissionsverlag Schmidt & Klaunig. 662 s. – *Occasional Bulletin of Missionary Research*. 3 (4), 1979, 174.
- NEWMAN, A., 1980. *Mapping Translation Equivalence*. Leuven (Belgium): Academic Publishing Company. 142 s. – *Applied Linguistics*. 4 (1), 1983, 79–81.
- WILSS, W., 1982. *The Science of Translation: Problems and Methods*. Tübinger Beiträge zur Linguistik 180, Tübingen: Narr. 292 s. – *The Bible Translator*. 35 (1), 1984, 139–141.
- KRAFT, Ch. H., 1983. *Communication Theory for Christian Witness*. Nashville: Abingdon. 255 s. – *International Bulletin of Missionary Research*. 8 (1), 1984, 35.
- BUCKWALTER, A. S., 1980. *Vocabulario Toba*. Saenz Pena, Chaco, Argentina. xvi + 532 s. – *International Journal of American Linguistics*. 51 (2), 1985, 240–243.
- SHIN, Ja J. Hwang et al. (eds.), 1992. *Language in Context: Essays for Robert E. Longacre*. Dallas: SIL and the University of Texas at Arlington. 616 s. – *Anthropological Linguistics*. 33 (2), 1991, 211–213.
- LIPKA, L., 1992. *An Outline of English Lexicology*. Tübingen: Niemeyer. xi + 212 s. – *International Journal of Lexicography*. 5 (4), 1992, 323–325.
- SMALLEY, W. A., 1991. *Translation as Mission: Bible Translation in the Modern Missionary Movement. The Modern Mission Era, 1792–1992*. Mercer: Macon, Ga. xiii + 287 s. – *International Bulletin of Missionary Research*. 16 (3), 1992, 133.
- SUMMERS, D., 1993. *Language Activator: The World's First Production Dictionary*. Longman Group UK Limited. 1936 s. – *International Journal of Lexicography*. 8 (2), 1995, 143–146.
- POWELL, J. E., 1994. *The Evolution of the Gospel: A New Translation of the First Gospel with Commentary and Introductory Essay*. New Haven and London: Yale University Press. xxviii + 224 s. – *International Journal of Lexicography*. 9 (1), 1996, 80–82.

9.1.5 Rozhovory

- NIDA, Eugene a M. A. V. CERNUDA, 1995. Entrevista a Eugene Nida. *Hieronymus Complutensis*. 2, 91–114.

- NIDA, Eugene a B. J. ROBINSON, 1995. In conversation with Eugene A. Nida. *Sendebär*. 6, 105–114.
- NIDA, Eugene, 1996. Profile of a Linguist. Dr. Eugene Nida. Patriarch of Translation Studies. *Language International*. 8 (6), 8–9.
- NIDA, Eugene, 1998. An interview with Dr. Eugene A. Nida. *Journal of Foreign Languages*. 2, 1–5.
- NIDA, Eugene a R. DIMITRIU, 2002. The Context is More Valuable than the Definition. *Across Languages and Cultures*. 3 (1), 117–123.
- NIDA, Eugene a D. NEFF, 2002. Meaning-full Translations. The world's most influential Bible translator, Eugene Nida, is weary of 'word worship'. *Christianity Today*. 7. 10. 2002, 46–49.
- NIDA, Eugene a A. CHEUNG, 2009. Short interview with Eugene Nida. In: *King's Evangelical Divinity School Blog* [online]. 10. 6. 2009 [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné z: <https://blog.kingsdivinity.org/2009/06/short-interview-with-eugene-nida/>

9.2 Sborníky věnované E. A. Nidovi

- BLACK, M. a W. A. SMALLEY, 1974. *On Language, Culture and Religion: In Honor of Eugene Albert Nida*. Paris: Mouton. XXVII, 386 s.
- BRATCHER, R. G., J. J. KIJNE a W. A. SMALLEY (eds.), 1974. *Understanding and Translating the Bible: Papers in Honor of Eugene A. Nida*. New York: American Bible Society.
- DIMITRIU, R. a M. SHLESINGER (ed.), 2009. *Translators and Their Readers: In Homage to Eugene A. Nida*. Bruxelles: Les Éditions du Hazard. 363 s.

Publikace obsahuje následující příspěvky:

- NIDA, E. [Elena], A Profile of Eugene Nida, 13–22
- DIMITRIU, R., Key words and concepts in E. A. Nida's approach to translation and their further development in Translation Studies, 23–42
- NEUBERT, A., How Eugene Nida set the ball rolling, 43–60
- TAN, Zaixi, Nida in China: influences that last, 61–78
- DOLLERUP, C., Eugene A. Nida and Translation Studies, 79–93
- HILL, H., From one mind to another, 97–112
- NORD, C., Functions of orality in the translation of biblical texts. A skopos-theoretical perspective, 113–130
- SNELL-HORNBY, M., Liturgy and the sacred word. Translating the Bible as an audiomedial text, 131–142
- NOSS, Ph. A., Dictionaries and Bible translation, 143–160
- SALEVSKY, H., Minding the receptor in intercultural and intracultural communication, 161–180
- KAUFMANN, F., Traduire les textes sacrés. La méthode d'André Chouraqui par rapport à celle d'Eugene Nida, 181–202
- BALLIU, C., L'équivalence dynamique: une notion théorique?, 205–218
- ULRYCH, M., Translation and editing as mediated discourse: focus on the recipient, 219–234
- MOSSOP, B., Positioning readers, 235–254
- SHREVE, G. M., Recipient-orientation and metacognition in the translation process, 255–270
- LI, Yunxing, A concern over the target text reader in the Chinese tradition, 271–282
- KLAUDY, K., The asymmetry hypothesis in translation research, 283–302
- ROSE, M. G., Illustrating Nida's precepts when teaching literature in translation, 303–314
- PYM, A., „All things to all people“. On Nida and involvement, 317–332
- NEWMARK, P., The place of the readership in ethical translation, 333–346
- CHESTERMAN, A., An ethical decision, 347–354

Publikace obsahuje také zvukovou nahrávku na CD s názvem „Leçon inaugurale prononcée par Eugene A. Nida à l'Institut Supérieur de Traducteurs et Interprètes (ISTI) de Bruxelles le 28 septembre 1994 à l'occasion de la rentrée universitaire"; délka: cca 45 min.

9.3 Receptce E. A. Nidy zvl. v translatologii

AUROUX, S (ed.). *History of the Language Sciences / Geschichte Der Sprachwissenschaften / Histoire Des Sciences Du Langage*. Berlin: De Gruyter Mouton, sv. I (2000): 936, 985; sv. II (2001): 1974, 1996; sv. III (2006): 2192, 2215–2221.

BALZ, H. Grammatik als Basiswissenschaft? Erhardt Güttgemanns und Eugene A. Nida – Bemerkungen zum Verhältnis von Linguistischer Theologie und Missionslinguistik. In: U. GERBER a E. GÜTTGEMANNS (ed.). *Glauben und Grammatik*. Bonn: Linguistica Biblica, 1973, 123–137.

BALZ, H. *Theologische Modelle der Kommunikation: Bastian, Kraemer, Nida*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus Mohn, 1978, 156 s.

BAKER, M. (ed.). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London & New York: Routledge, 2nd ed., 2009, 24–25, 97, 139, 222, 270, 284.

BASSNETT, S. *Translation Studies*. 3. vyd. Methuen/New York: Routledge, 2005, 3, 23, 25, 27–28, 33–34, 36–37, 74.

BEEKMAN, J. a J. CALLOW. *Translating the Word of God*. Dallas: Zondervan, 1974, 1984, 399 s.

de BLOIS, K. F. Functional Equivalence in the Nineties: Tendencies in the Applications of Functional Equivalent Principles in Different Parts of the World. In: B. A. REBERA (ed.). *Current Trends in Scripture Translation*. New York: United Bible Societies, 1997, 21–29. BOEHME, A. Caveat Emptor! Let the Buyer – and the Reader – Beware! *Logia*. 10 (1), 2001, 23–34.

BOER, R. *The Dynamic Equivalence Caper: SBL Annual Meeting*. 2008. 17 s. (nepublikovaný rukopis, přednáška na Boston SBL Annual Meeting 2008)

van BRUGGEN, J. *De toekomst van de bijbelvertaling*. Amsterdam: Ton Bolland, 1975, 124 s. (v angličtině: *The Future of the Bible*. Nashville: Nelson, 1978, 193 s.)

van BRUGGEN, J. Taal, cultuur en communicate. Een inleiding tot het werk van Eugene A. Nida. *Radix*. 2, 1976, 137–151.

CARSON, D. A. New Bible Translations: An Assessment and Prospect. In: H. C. KEE (ed.). *The Bible in the Twenty-First Century. American Bible Society Symposium Papers*. Philadelphia: Trinity Press International, 1993, 37–67.

CARSON, D. A. The Limits of Dynamic Equivalence in Bible Translation. *Evangelical Review of Theology*. 3, 1985, 200–213.

CARSON, D. A. The Limits of Functional Equivalence in Bible Translation – and Other Limits, Too. In: G. G. SCORGIE et al. (eds.). *The Challenge of Bible Translation: Communicating God's Word to the World. Essays in Honor of Ronald F. Youngblood*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan, 2003, 65–113.

CATANĂ-SPENCHIU, A. Eugenio Coseriu și dezvoltarea fenomenului traductologic. *Revista Transilvania*. 7, 2012, 87–93.

- CHANG, Nam Fung. Value judgements in Chinese theoretical translation studies as reflected in the reception of Nida's principle of equivalent effect. *Journal of Foreign Languages*. 5, 1999, 44–51.
- CHERNEY, K. To Equivalence and Beyond: Reflections on the Significance of Eugene A. Nida for Bible Translating. *Academia.edu* [online]. 2013 [cit. 5. 2. 2019], nestr. Dostupné z: <https://www.academia.edu/11643983/>
- CHEUNG, A. *Functionalism and Foreignisation: Applying Skopos Theory to Bible Translation* [online]. Birmingham, 2011 [cit. 5. 2. 2019]. University of Birmingham, PhD. Thesis. 42–121. Dostupné z: http://etheses.bham.ac.uk/3547/2/Cheung_12_PhD.pdf
- COLLINS, C. J. Without Form, You Lose Meaning. In: L. RYKEN. *The Word of God in English: Criteria for Excellence in Bible Translation*. Wheaton/III.: Crossway, 2002, 295–319.
- COMFORT, Ph. W. *The Complete Guide to Biblical Translations*. Wheaton, IL: Tyndale House Publishers, Inc. 1996, 29–38, 97–103.
- COZENS, S. Shame Cultures, Fear Cultures, and Guilt Cultures: Reviewing the Evidence. *International Bulletin of Mission Research*. 42 (4), 2018, 326–336.
- CRISP, S. Challenges in Bible Translation Today. *Journal for Biblical Text Research* (Korea), 24 (4), 2009, 201–213.
- CRYSTAL, D. Some Current Trends in Translation Theory. *Bible Translator*. 27 (3), 1976, 322–329.
- CYRUS, L. Old Concepts, New Ideas: Approaches to Translation Shifts. *MonTi*. 1, 2009, 87–106.
- DAI, Ch. On Dynamic Equivalence in Nida's Translation Studies. *Foreign Language Education*. 3, 1987, 61–64.
- DÍAZ, J. A. Términos bíblicos de 'justicia social' y traducción de 'equivalencia dinámica' [Biblical terms of 'social justice' and translation of 'dynamic equivalence']. *Estudios Eclesiásticos*. 51 (196), 1976, 95–128.
- DÍAZ, J. A. *Traducción dinámica de la "fe bíblica" y el "credo" en la línea de la Teología de la Liberación* [The dynamic translation of 'Biblical faith' and the 'Creed' in line with the Liberation Theology]. Madrid: Edicabi & PPC, 1981, 28 s.
- DIL, A. S.: viz výše 1975c.
- DLAMINI, S. Lost in translation? Dynamic equivalence as the dominant Bible translation system in missionary practice. *Academia.edu* [online]. 2017 [cit. 5. 2. 2019], 24 s. Dostupné z: <https://www.academia.edu/32768707/>
- DODDS, John. Their Truths Live On Remembering Eugene Nida (1914–2011) and Peter Newmark (1916–2011). *Rivista Internazionale di Tecnica della Traduzione*. 14, 2012, 175–181.
- DOTY, S. H. Happy 25th Birthday, Good News for Modern Man. *Notes on Translation*. 5 (4), 1991, 46.
- DOTY, S. H. *The Paradigm Shift in Bible Translation in the Modern Era: With Special Focus on Thai*. Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in Translation Studies [online]. Auckland, 2007 [cit. Dec. 2008]. The University of Auckland. PhD. Thesis. 28–117. Dostupné z: http://researchspace.auckland.ac.nz/bitstream/2292/2458/2/02_whole.pdf

- EBERTSHÄUSER, R. *Gottes Wort oder Menschenwort? Moderne Bibelübersetzungen unter der Lupe*. Oerlinghausen, 2006, 189 s.
- ELLINGWORTH, P. Die Gute Nachricht Bibel in Internationaler Sicht. In: H. JAHR (ed.). *Die neue Gute-Nachricht-Bibel ...* (viz níže H. JAHR). 93–108.
- ELLINGWORTH, P. Translation Techniques in Modern Bible Translations. In: Ph. A. NOSS (ed.). *A History of Bible Translation (History of Bible Translation Bd. 1)*. Roma, 2007, 307–334.
- ELLIS, E. Dynamic Equivalence Theory, Feminist Ideology and Three Recent Bible Translations. *Expository Times*. 115, 2003, 7–12.
- ESTEVEZ, L. M. R. Revelação ou entendimento: alguns apontamentos sobre a tradução de textos religiosos / Revelation or understanding. *Trabalhos em Linguística Aplicada*. 50 (2), 2011, 235–256.
- FAWCETT, P. *Translation and Language. Linguistic Theories Explained*. Manchester: St. Jerome, 1997, 56–60.
- FEA, J. A Bible for everyone?. *Christian Century*. 133 (26), 2016, 26–29.
- FEA, J. *The Bible Cause: A History of the American Bible Society*. New York: Oxford University Press, 2016, 253–275.
- FEHDERAU, H. W. The Role of Bases and Models in Bible Translations. *The Bible Translator*. 29 (4), 1979, 401–414.
- FELBER, S. Chomsky's Influence on Eugene Nida's Theory of Dynamic Equivalence in Translating. In: E. WERNER (ed.). *Bibelübersetzung als Wissenschaft. Aktuelle Fragestellungen und Perspektiven. Beiträge zum Forum Bibelübersetzung aus den Jahren 2005–2011*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012, 253–262.
- FELBER, S. Die Bibelübersetzung „Hoffnung für alle“ im kritischen Textvergleich. *Theologische Beiträge*. 35 (4), 2004, 181–201.
- FELBER, S. *Kommunikative Bibelübersetzung: Eugene A. Nida und das Modell der dynamischen Äquivalenz*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2013, 481 s.
- FELBER, S. Mark 1:4 and Contexts: Eugene Nida's Favourite Translation Example Revisited. In: S. FELBER (ed.). *Zwischen Babel und Jerusalem – Aspekte von Sprache und Übersetzung*. Berlin: Frank & Timme, 2018, s. 221–238.
- FELBER, S. A Moratorium on Dynamic-Equivalent Bible Translating. *Unio cum Christo*. 4 (1), 2018, 215–226.
- FELBER, S. et al. 18 Thesen zu den modernen Bibelübersetzungen, die den Anspruch grösserer Verständlichkeit erheben. *Lutherische Beiträge*. 9 (1), 2004, 32–35.
- FERNÁNDEZ IGLESIAS, F. Textos y credos: hacia una revisión crítica de E. A. Nida [Texts and Creeds: Towards a Critical Revision of E. A. Nida]. In: BALBUENA TOREZANO, M. C. a A. G. CALDERÓN (eds.). *Traducción y mediación cultural: reflexiones interdisciplinares*. Granada: Atrio, 2007. 43–52.

FINDEISEN, A. Inkulturation beim Übersetzen? Gedanken aus übersetzungswissenschaftlicher Sicht. In: C. P. Thiede (ed.). *Bibelübersetzung zwischen Inkulturation und Manipulation. Symposium des Instituts für Wissenschaftstheoretische Grundlagenforschung derborn u.a.: IBW*. 1993. 14–18.

FISHER, K. R. What Did God Say? A Critical Analysis of Dynamic Equivalence Theory. *Linguistics Senior Research Projects* [online]. 14, 2018, 28 s. [cit. 5. 2. 2019]. Dostupné z: https://digitalcommons.cedarville.edu/linguistics_senior_projects/14

FOX, M. Rev. Eugene A. Nida, Who Spurred a Babel of Bibles, Is Dead at 96. *The New York Times* [online]. 3. 9. 2011 [cit. 23. 9. 2011]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2011/09/04/us/04nida.html?_r=4&sq=nida&st

FRANCE, P. (ed.) *The Oxford guide to literature in English translation*. Oxford: Oxford University Press, 2007, 5, 17, 106,

FRANKEMÖLLE, H. Die Bibel und der heutige Leser. Zur neuen Übersetzung „Die Bibel in heutigem Deutsch“ – Würdigung und Kritik. *Diakonia*. 15, 1984, 119–132.

FRIO, F. As fronteiras entre tradução e adaptação: da equivalência dinâmica de Nida à adaptação de Garneau [The borders between translation and adaptation: from Nida's dynamic equivalence to Garneau's transadaptation]. *TradTerm*. 22, 2013, 15–30.

FRY, E. The Good News Bible Translation Principles. *The Bible Translator*. 28 (4), 1977, 408–412.

FUETER, P. D. Dynamic Equivalent Interpretation. *The Bible Translator*. 25 (3), 1974, 344–351.

GAMBIER, Y. a L. van DOORSLAER. *Handbook of Translation Studies*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, sv. 1 (2010): 120, 176, 289, 309, 379, 413, 420; sv. 2 (2011): 13, 14, 61, 127; sv. 3 (2012): 40–41, 110, 112.

GANJIYAN, S. Summary of Gentzler's Criticisms of Nida. *Academia.edu* [online]. 2013 [cit. 5. 2. 2019]. 8 s. Dostupné z: https://www.academia.edu/8703502/Gentzlers_Criticism_on_Nida

GENTZLER, E. Ch. *Contemporary Translation Theories*. New York: Routledge, 1995, 44–49, 52, 61, 64, 79, 95, 119.

GEORGE, C. *The History of the Reina-Valera 1960 Spanish Bible* s. Kearney, Nebraska: Morris Publishing, 2004, s. 92–108.

GERMAN, H. *Discourse in Eugene Nida's Translation Theory*. University of Ottawa, 1993. M.A., Thesis. Ottawa: National Library of Canada, 1993, 146 s.

GHAFEL, B., RASEKH, A. E., a PAZHAKH, A. Idiomatic Expressions of the Sewing Frame in English and their Persian Counterparts: Nida's Dynamic Equivalence Theory in Focus. *International Education Studies*. 4 (2), 2011, 160–168. [cit. 5. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ies/article/view/10484>

GLASENAPP, G. What's the Difference? A Review of Gender Language in Modern Formal and Dynamic Formal Equivalence Translations of the Bible. *Priscilla Papers*. 12 (4), 1998, 18–20.

GLASSMANN, H. *The Translation Debate: What Makes a Bible Translation Good?*. Downers Grove, III.: InterVarsity Press, 1981, 131 s.

GREENSPOON, L. Response (following D. Carson's „New Bible Translations“ – viz výše). 68–75.

- GREENSTEIN, E. L. On the Ethics of Translation. A Response. In: R. C. BAILEY (ed.). *Race, Class, and the Politics of Biblical Translation*. Atlanta: Scholar Press, 1996, 127–134.
- GODDARD, B. L. a E. S. KALLAND. Concerns in Bible Translation. *Bulletin of the Evangelical Theological Society*. 10 (2), 1967, 85–92.
- HAACKER K. Dynamische Äquivalenz in Geschichte und Gegenwart. In: C. P. THIEDE (ed.). *Bibelübersetzung zwischen Inkulturation und Manipulation. Symposium des Instituts für Wissenschaftstheoretische Grundlagenforschung derborn u.a.: IBW*. 1993, 19–32.
- HAMMOND, G. *The Making of the English Bible*. Manchester: Carcanet New Press, 1982, 249 s.
- HAUBECK, W. Neue kommunikative Bibelübersetzungen. Gute Nachricht Bibel, Hoffnung für alle und Neue Genfer Übersetzung. Ein Vergleich am Beispiel von Matthäus 5–7 und Römer 3–5. In: H. JAHR (ed.). *Die neue Gute-Nachricht-Bibel ...* (viz níže H. JAHR), 76–92.
- HAUG, H. Die Gute Nachricht Bibel. Geschichte – Prinzipien – Beispiele. In: H. JAHR (ed.). *Die neue Gute Nachricht Bibel ...* 1998 (viz níže), 20–47.
- HAIJUNG, J. D. *Die genaueste und zuverlässigste deutsche Bibel. Woran erkennt man eine gute Bibelübersetzung?*. Schwengeler-Sachbuch 379, Berneck: Schwengeler, 1996, 415 s.
- HEMPELMANN, H. *Wortgetreu oder Leserfreundlich, Grundfragen der Bibelübersetzung*. Wuppertal: R. Brockhaus, 2005, 47–68 s.
- HENNIG, K. Ist sie die gute Nebenher-Bibel? Die vor kurzem erschienene Bibelausgabe „Die Gute Nachricht – Die Bibel in heutigem Deutsch“ kritisch besehen. *Idea* [Dokumentation]. 37 (82), 9 s.
- HERMANS, T. *Translation in Systems: Descriptive and System-oriented Approach Explained*. UK: St. Jerome Publishing, 1999, 13, 20, 55, 58.
- HOKE, S. Art. Nida, Eugene A. In: A. S. MOREAU et al. (eds.). *Evangelical Dictionary of World Missions*. Gr. Rapids: Baker, 2000, 689–690.
- HOLZHAUSEN, A. *Bibel trotz Babel. Das Buch der Bücher in den Sprachen der Welt*. Moers: Brendow, 1992, 136 s.
- HOLZHAUSEN, A. Möglichkeiten und Grenzen der Inkulturation bei der idiomatischen Übersetzung. In: C. P. THIEDE (ed.). *Bibelübersetzung zwischen Inkulturation und Manipulation. Symposium des Instituts für Wissenschaftstheoretische Grundlagenforschung derborn u.a.: IBW*. 1993, 33–44.
- HOLZHAUSEN, A. Die beste Übersetzung – gibt es das? *Wycliff – Welt der Schrift*. 1, 2003, 7.
- HONEYMAN, P. N.-A. 'A Sample Set of Principles', Eugene Nida's proposals for 'organising a translation project in the light of the Spanish translation of the Kitáb-i-Aqdas. In: A. E. ORTEGA (ed.). *Panorama actual de la investigación en traducción e interpretación*. Granada: Atrio, 2004, vol. 3, 141–148.
- INYANG, E. *Etude des conceptions théoriques de deux traductologues anglophones, Eugène Nida et Peter Newmark, à la lumière de la théorie interprétative de la traduction* [A study of the theoretical conceptions of two English-speaking translation scholars, Eugene Nida and Peter Newmark in the light of the interpretive theory of translation; online]. Paris, 2010 [cit. 4. 2. 2019]. Université de la Sorbonne nouvelle (Paris III), École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs. PhD. Thesis. 420 s. Dostupné z: <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00915762/>

- JAHR, H. (ed.). *Die neue Gute Nachricht Bibel. Siegfried Meurer zum Abschied gewidmet, Bibel im Gespräch Bd. 5*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1998, 154 s.
- JORDAAN, G. J. C. Problems in the Theoretical Foundation of the Functional-Equivalent Approach. *Acta Theologica Supplementum*. 2, 2002, 19–29.
- KALASHNIKOV, A. V. Eugene Nida as a linguist. *Voprosy Jazykoznanija*. 5, 2010, 121–129.
- KARIMNIA, A. a F. BONJOOEE. Translation of Marked Word Order from English into Persian: Nida's Dynamic Equivalence in Literary translation. *Linguistics and Translation*. 102, 2017, 44134–44319. [cit. 5. 2. 2019]. Dostupné z: https://www.elixirpublishers.com/articles/1484205893_ELIXIR2016115455.pdf
- KEITH, A. (ed.). *The Oxford Handbook of the History of Linguistics*. UK: Oxford University Press, 2013, 421, 422, 429, 563, 698–700.
- KIM, D. Dynamic Equivalence: Nida's Perspective and Beyond. *SKASE Journal of Translation and Interpretation*. 8 (1), 2015, 60–75.
- KLAIBER, W. Die „alte“ und die „neue“ Gute Nachricht. Ein Vergleich anhand des Römer und Galaterbriefes. In: H. JAHR (ed.). *Die neue Gute-Nachricht-Bibel ...* (viz výše H. JAHR). 48–61.
- KRAFT, Ch. H. *Christianity in Culture: A Study in Dynamic Biblical Theologizing in Cross-Cultural Perspective*. Maryknoll: Orbis, 1979 (1981), 276–290.
- LANGENDOEN, D. T. Eugene Albert Nida. *Language*. 89 (1), 2013, 163–169.
- LARSON, M. L. *Meaning-Based Translation: A Guide to Cross-Language Equivalence*. Landham, Md.: University Press of America, 1984, 537 s.
- LEE, Samuel. Comparing the Contributions of William Cameron Townsend and Eugene Nida to the Modern Bible Translation Movement. [online]. 2017, 46, 185-211 [cit. 9. 2. 2019]. DOI: 10.14493/ksoms.2017.2.185.
- LI, Xin. E. A. Nida's translation theory in China (1980–2000). *Perspectives: Studies in Translatology* [online]. 18 (4), 2010, 287–295. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0907676X.2010.490302#.UfKau22654A>
- LIN, Shuwu. Introduction of Nida's Translation Theory. *Linguistics Abroad*. 2, 1981, 1–14.
- LITHGOW, D. Some Notes on the Use of TEV as a Translation Source Text by Translators Who Speak English as a Second Language. *The Bible Translator*. 27 (4), 1976, 438–445.
- LIU, Junping. The Founding of Modern Translation Science: From Chomsky to Nida. *Journal of Foreign Languages*. 102 (2), 1996, 29–32.
- LIU, Yingkai. Shilun Naida 'düzhe fanying' lun zai Zhongguo de fumian zuoyong" [E. Nida's theory of the reader's response: its negative impact]. *Shanghai Journal of translators for Science and Technology*. 1, 1997, 1–6.
- LOEWEN, J. A. Form and Meaning in Translation. *The Bible Translator*. 22 (4), 1971, 169–175.
- LOUW, J. P. Bible Translation and Receptor Response. In: J. P. LOUW (ed.). *Meaningful Translation: Its Implications for the Reader*. Reading, UK: United Bible Societies, 1991, 1–7.

- LURQUE DURÁN, J. de D. Teoría lingüística y problemas culturales de la traducción" [Linguistics and cultural problems in translation]. In: FÉLIX FERNÁNDEZ, L. a E. ORTEGA ARJONILLA (eds.). *Lecciones de teoría y práctica de la traducción*. Málaga: Universidad de Málaga, 1997, 121–136.
- MA, Hui–juan. *A Study on Nida's Translation Theory*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press, 2003, 250 s.
- MA, Hui–juan. Exploring the Differences Between Jin Di's Translation Theory and Eugene A. Nida's Translation Theory. *Babel*. 53 (2), 2007, 98–111.
- MANH, B. H. a TOKUNAGA, M. The Problem of Quality in Translation: A Vietnamese Version of Natsume Sōseki's Kokoro. *Sokendai Review of Cultural and Social Studies*. 11, 2015, 155–234.
- MARLOWE, M. Against the Theory of „Dynamic Equivalence“. Revised. In: *Bible Research* [online]. August, 2010 [cit. 23. 10. 2010]. 150 s. Dostupné z: www.bible-researcher.com/dynamic-equivalence.html
- MARTIN, R. *Accuracy of Translation: The Primary Criterion in Evaluating Bible Versions With Special Reference to the New International Version*. Edinburgh/Carlisle: Banner of Truth Trust, 1989, 89 s.
- MASTERMAN, M. Bible Translation by Kernel. *Times Literary Supplement*. 19. 3. 1970, 299–301.
- MELLO CARVALHO, G. M. de, M. C. DAYRELL G. da COSTA, M. de MELLO CORREIA a P. C. BASTIANETTO. Eugene Nida: Toward a science of translating. In: E. R. P. VIEIRA (ed.). *Teorizando e contextualizando a tradução*. Belo Horizonte (Minas Gerais): Universidade Federal de Minas Gerais (UFMG), 1996, 280 s.
- METZGER, B. M. Translating the Bible: An Ongoing Task; Part 2: Theories of the Translation Process. *Bibliotheca sacra*. 150, Apr–Jun 1993, 140–150.
- MIAO, Ju. The Limitations of „Equivalent Effect“. *Perspectives: Studies in Translatology*. 8 (3), 2000, 197–205.
- MINGXING, Y. The principles and tactics on diplomatic translation: A Chinese perspective. *Babel*. 52 (1), 2012, 1–18.
- MÖBIUS, P. *Vergleichende Betrachtung Zur Bibelverdeutschung Luthers und „Der Guten Nachricht. Die Bibel in heutigem Deutsch“*, Edition Wissenschaft. Reihe Theologie Bd. 18. Marburg: Tectum, 1998, 162 s.
- MOJOLA, A. O. *Bible Translation in the Context of the „Text, Church and World“ Matrix – a Post-Nida Perspektive. To Be Presented at the UBS Triennial Translation Workshop, Brazil, 16–27 June 2003*. Nairobi o. J., 74 s.
- MOJOLA, A. O. a E. WENDLAND. Scripture Translation in the Era of Translation Studies. In: BASCOM, R., A. O. MOJOLA, E. WENDLAND et al. *Bible Translation: Frames of Reference*. Manchester: St. Jerome, 2003, 1–26.
- MÜLLER, P.-G. Zur Funktion der Bibelübersetzung „Die Gute Nachricht“. *Una Sancta*. 38, 1983, 234–249.
- MUNDAY, J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. 2. vyd. New York: Routledge, 2008, 9, 16, 31, 38–44, 49–53.

- MUNDAY, J. (ed.). *The Routledge Companion to Translation Studies*. New York, Routledge, 2009, 28–30.
- MUNDHENK, N. A. User-friendly Translation. *The Bible Translator*. 51 (4), 2000, 401–409.
- NEWMAN, B. M. *Creating and Crafting the Contemporary English Version*. New York: American Bible Society, 1996, 98 s.
- NEWMAN, B. M. The Old Way and the New Way. *The Bible Translator*. 28 (2), 1977, 201–207.
- NICHOLS, A. H. Dynamic Equivalence Bible Translation. *Colloquium: The Australian and New Zealand Theological Review*. 19 (1), 1986, 43–53.
- NICHOLS, A. H. Explicitness in Translation and the Westernization of Scripture. *Reformed Theological Review*. 47 (3), 1988, 78–88.
- NICHOLS, A. H. The Fate of „Israel“ in Recent Versions of the Bible. In: D. PETERSEN et al. (eds.). *The Fullness of Time*. Sydney: Lancer Press, 1992, 111–130.
- NICHOLS, A. H. *Translating the Bible: A Critical Analysis of E. A. Nida's Theory of Dynamic Equivalence and Its Impact Upon Recent Bible Translation*. Sheffield: University of Sheffield, 1996, 336 s. (PhD thesis, abstract in *Tyndale Bulletin* 50 (1), 1999, 159)
- NIDA, Elena. Eugene Nida y su legado: entrevista con su viuda, María Elena Fernández-Miranda Nida [Eugene Nida and his legacy: an interview with his widow: María Elena Fernández-Miranda Nida]. *Sendebarr*. 24, 2013, 309–316.
- NIDA, Elena. *Gene Nida, My Husband and My Inspiration*. Xulon Press, 2014. 238 s.
- NIDA, Elena. Lengua y Cultura en la Obra de Eugene A. Nida, La Equivalencia Dinámica: Críticas y Defensores. *EntreCulturas: Revista de Traducción y Comunicación Intercultural*. 9, 2017, 23–35.
- NORTH, E. M. Eugene A. Nida: An Appreciation. In: BLACK M. and SMALLEY W. A. (eds.). *On Language, Culture, and Religion. In Honor of Eugene A. Nida (Approaches to Semiotics Bd. 56)*. Mouton: The Hague, 1974, vii–xx.
- NOSS, Ph. A. UBS Translation Program in 2000. Revisiting the UBS Translation Program: From „the unfinished task“ to „the cutting edge of the Kingdom of God“. In: *United Bible Societies* [online]. [cit. 29. 2. 2009]. Dostupné z: <http://www.biblesociety.org/old/index2.htm>
- OLSON, H. S. Theology as a Linguistic Discipline. *Africa Theological Journal*. 13 (2), 1984, 73–82.
- OMANSON, R. L. Bible Translation: Baptist Contributions To Understanding God's Word. *Baptist History and Heritage*. 31 (1), 1996, 12–22.
- OMANSON, R. L. Translation as Communication. *The Bible Translator*. 47 (4), 1996, 407–413.
- OMANSON, R. L. and STINE Ph. C. Exegesis: Finding out What a Text Means. *The Bible Translator*. 41 (4), 1990, 401–409.
- ONG, H. T. a S. E. PORTER. Eugene A. Nida and Johannes P. Louw and Their Linguistic Contribution. In: S. E. PORTER a S. A. ADAMS. *Pillars in the History of Biblical Interpretation: Prevailing Methods after 1980*. Oregon: Pickwick Publications, 2016, 291–318.

- ORTEGA, Arjonilla E. *Hermenéutica y traducción: esbozo de una teoría de la traducción a partir de las aportaciones de E. Goffman, P. Ricoeur y E. Nida* [Hermeneutics and Translation: Illustration of a Theory of Translation Based on the Contributions of E. Goffman, P. Ricoeur and E. Nida]. Granada: Universidad de Granada, 1994, 470 s.
- ORTEGA, Arjonilla E. et al. (eds.). *Eugene Nida: pionero de la traductología contemporánea*. Córdoba, Granada: Servicio de Publicaciones, Universidad de Córdoba: Editorial Atrio, 2006, 276 s.
- PATTEMORE, S. Framing Nida. The Relevance of Translation Theory in the United Bible Societies. In: Ph. A. NOSS (ed.). *A History of Bible Translation (History of Bible Translation Bd. 1)*. Roma: Ed. di Storia e Letteratura, 2007, 217–263.
- PHILLIPS, J. B. The Problems of Making a Contemporary Translation. *The Bible Translator*. 16 (1), 25–32.
- PORTER, S. E. Assessing Translation Theory: Beyond Literal and Dynamic Equivalence. In: S. E. PORTER et M. BODA (eds.). *Translating the New Testament: Text, Translation, Theology, McMaster New Testament Studies*. Grand Rapids: Eerdmans, 2009, 119–148.
- PORTER, S. E. The Contemporary English Version and the Ideology of Translation. In: S. E. PORTER et al. (eds.). *Translating the Bible: Problems and Prospects*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999, 18–45.
- PORTER, S. E. Mark 1.4, Baptism and Translation. In: S. E. PORTER et al. (eds.). *Baptism, the New Testament and the Church. Historical and Contemporary Studies in Honour of R. E. O. White, Journal for the Study of the New Testament Suppl. 171*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999, 81–98.
- PORTER, S. E. Some Issues in Modern Translating Theory and Study of the Greek New Testament. *Currents in Research: Biblical Studies*. 9, 2001, 350–382.
- PORTER, S. E. Eugene Nida and Translating. *The Bible Translator*. 56 (1), 2005, 8–19.
- PORTER, W. A Brief Look at the Life and Works of Eugene Nida. *The Bible Translator*. 56 (1), 2005, 1–7.
- POYTHRESS, V. S. Greek Lexicography and Translation: Comparing Bauer's and Louw-Nida's Lexicons. *Evangelical Theological Society*. 44 (2), 2001, 285–296.
- POYTHRESS, V. S. *In the Beginning was the Word. Language – a God-centered Approach*. Wheaton/III.: Crossway, 2009, 415 s.
- POYTHRESS, V. S. Truth and Fullness of Meaning. Fullness versus Reductionist Semantics in Biblical Interpretation. *Westminster Theological Journal*. 67 (2), 2005, 211–227.
- PTÁČNÍKOVÁ, V. Zu theoretischen Aspekten des Übersetzens und der Übersetzbarkeit. *Informatologia*. 2, 2008, 122–131.
- PYM, A. *Exploring Translation Studies*. New York: Routledge, 2010, 8, 9, 21, 24, 27, 31, 37, 52, 143.
- QIAN, Hu. On the Implausibility of Equivalent Response. *Meta*. 37 (2), 1992, 289–301 (I); 37 (3), 1992, 491–506 (II); 38 (2), 1993, 226–237 (III).
- RAY, V. Jr. The Formal vs the Dynamic Equivalent Principle in N. T. Translation. *Restoration Quarterly*. 25 (1), 1982, 46–55.

- REISS, K. How to Teach Translation: Problems and Perspectives. *The Bible Translator*. 27 (3), 1976, 329–340.
- REISS, K. *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*. München: Hueber Verlag, 1971, 1986, 124 s.
- REISS, K. *Texttyp und Übersetzungsmethode. Der operative Text*. Habilitation thesis in the Department of Philology, Mainz, 1974. Kronberg: Scriptor-Verlag, 1976, 146 s.
- RODRIGUES, C. C. Tradução e diferença: uma proposta de desconstrução da noção de equivalência em Catford, Nida, Lefevere e Toury" [Translation and difference: a proposal for the deconstruction of the notion of equivalence in Catford, Nida, Lefevere and Toury]. *Sinestis* (Universidade Estadual de Campinas). 4, 1999, 273–281.
- ROTHEN, B. Bibel in Leichtversion. Über eine wenig beachtete Kulturrevolution. In: *Neue Zürcher Zeitung* [online]. 20. 12. 2003 [cit. 18. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.nzz.ch/2003/12/20/fe/article8ZVCA.html>
- ROTHEN, B. Der Hang zur frommen Lüge. Die Gute Nachricht als Beispiel einer kritiklosen natürlichen Theologie. *Kerygma und Dogma*. 37, 1991, 280–306.
- RUNGE, E. Nicht verboten und nicht erwünscht. Bibel und Bibelübersetzungen. In: H. JAHR (ed.). *Die neue Gute-Nachricht-Bibel ...* (viz výše H. JAHR). 115–136.
- RYKEN, L. *Choosing a Bible: Understanding Bible Translation Differences*. Wheaton/III., 2005, 32 s.
- RYKEN, L. *The Word of God in English: Criteria for Excellence in Bible Translation*. Wheaton/III.: Crossway, 2002, 336 s.
- SAUER-GEPPELT, W.-I. Zur Kritik modemer Bibelübersetzung. *Die Bibel in der Welt*. 14, 1973, 61–76.
- SCHULZE, G. *Effective Impact in Dynamic Equivalence Translation with Special Reference to the Imbabura New Testament*. Ph.D. Dissertation. Fuller Theological Seminary, Pasadena, 1979, 202 s.
- SEUBERT, H. Kommunikative Bibelübersetzung: Eugene A. Nida und sein Modell der dynamischen Äquivalenz. *Theologie und Philosophie*. 88 (4), 2013, 603–605.
- SHAW, R. D. The Legacy of Eugene A. Nida. A Contribution to Anthropological Theory and Missionary Practice. *Anthropos*. 102 (2), 2007, 578–585.
- SHIYANG, R. Philosophical Interpretation on E. A. Nida's Definition of Translation. *Asian Social Science*. 5 (10), 2009, 44–47.
- SHURETH, H. Venuti versus Nida. A representational conflict in translation theory. *Babel*. 61 (1), 2015, 78–92.
- SHUTTLEWORTH, Mark. *Dictionary of translation studies*. Manchester: St. Jerome Publishing, 1997.
- SIMNOWITZ, A. *Muslim Idiom Translation: Assessing So-called Scripture Translation for Muslim Audiences with a Look into Its Origins in Eugene A. Nida's Theories of Dynamic Equivalence and Cultural Anthropology* [online]. South Carolina, 2015 [cit. 5. 2. 2019]. Thesis. Columbia International University. 164 s. Dostupné z: <https://www.academia.edu/36837065/>

- SIMON, Sh. Délivrer la Bible. La Théorie d'Eugene Nida [Conveying the Bible. Eugene Nida's theory]. *Meta*. 32 (4), 1987, 430–437.
- STATHAM, N. Dynamic Equivalence and Functional Equivalence: How Do They Differ?. *The Bible Translator*. 54 (1), 2003, 102–111.
- STATHAM, N. E. Gentzler's Critique of Nida: A Response. In: B. REBERA (ed.). *Current Trends in Scripture Translation (UBS Bulletin 182/183)*. New York: United Bible Societies, 1997, 31–38.
- STATHAM, N. Nida and „Functional Equivalence“: The Evolution of a Concept, Some Problems, and Some Possible Ways Forward. *The Bible Translator*. 56 (1), 2005, 29–43.
- STEINMAN, A. E. Bible Translation among Luther's Heirs. *Logia*. 10 (1), 2001, 13–20.
- STINE, Ph. C. (ed.). *Bible Translation and the Spread of the Church – the last 200 Years*. Leiden: Brill, 1990, 166 s..
- STINE, Ph. C. Eugene A. Nida: A Historical and Contemporary Assessment. *The Bible Translator*. 55 (4), 2004, 469–479.
- STINE, Ph. C. Eugene A. Nida: Theoretician of Translation. *International Bulletin of Missionary Research*. 36 (1), 2012, 38–39.
- STINE, Ph. C. *Let the Words be Written. The Lasting Influence of Eugene A. Nida (Society of Biblical Literature 21)*. Atlanta: SBL, 2004, 199 s.
- STINE, Ph. C. Revisiting the Classics: Dynamic Equivalence Reconsidered. *The Translator*. 10 (1), 2004, 129–135.
- STINE, Ph. C. Translators and Texts. *The Bible Translator*. 29 (3), 1978, 301–306.
- STINE, Ph. C. Trends in Translation. *The Bible Translator*. 46 (1), 1995, 141–146.
- TABER, Ch. R. Dynamic Equivalence Revisited. *Notes on Translation*. 2 (3), 1988, 52–54.
- TABER, Ch. R. Explicit and Implicit Information in Translation. *The Bible Translator*. 21 (1), 1970, 1–9.
- TAN, Zaixi. *Naida lun fan yi* [Nida on Translation]. Beijing: Zhongguo dui wai fan yi chu ban gong si, 1984, vi + 152 s.
- TAN, Zaixi. Wai guo yu [Eugene A. Nida and His Theory of Translation]. *Journal of Foreign Languages*. 63 (5), 1989, 28–35.
- THOMAS, R. L. Dynamic Equivalence: A Method of Translation or a System of Hermeneutics?. *The Master's Seminary Journal*. 1 (2), 1990, 149–176. [cit. 21. 4. 2011]. Dostupné z: <http://www.tms.edu/tmsj/tmsj1g.pdf>
- THOMAS, R. L. Bible Translation and Expository Preaching. In: E. MAYHUE (ed.). *Rediscovering Expository Preaching*. Dallas: Word Publishing, 1992, 249–261.
- THOMAS, R. L. Bible Translations: The Link between Exegesis and Expository Preaching. *The Master's Seminary Journal*. 1 (1), 1990, 53–79.

- THOMAS, R. L. Modern Linguistics Versus Traditional Hermeneutics. *The Master's Seminary Journal*. 14 (1), 2003, 23–45.
- TOWNER, Ph. H. The Nida Institute: Translating (sacred) texts in a trans-disciplinary way. *In Other Words*. 35, 2010, 57–59.
- VELTEN, R. (ed.). *Ausgewählte Besprechungen der „Bibel in heutigem Deutsch“*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, Oktober 1982, 65 s.
- VENUTI, L. (ed.). *The Translation Studies Reader*. New York: Routledge, 2000, 126–140.
- VERZELA, M. Making culture relevant in technical translation with dynamic equivalence: The case of bilingual instructions. *Rhetoric, Professional Communication and Globalization*. 10 (1), 2017, 54–77. [cit. 5. 2. 2019] Dostupné z: <http://www.rpcg.org/index.php?journal=rpcg&page=article&op=view&path%5B%5D=141&path%5B%5D=pdf>
- de WAARD, J. Die hermeneutischen Prinzipien der „Bibel in heutigem Deutsch“. In: J. GNILKA a H. P. RÜGER (eds.). *Die Übersetzung der Bibel – Aufgabe der Theologie*. Bielefeld, 1985, 169–179.
- WALDINGER, A. The Hebrew Walden and Translated Renewal. *Babel*. 37 (4), 1991, 213–220.
- WALLACE, D. B. Innovations in Text and Translation of the NET Bible, New Testament. *The Bible Translator*. 52 (3), 2001, 335–349.
- WALLINGTON, D. H. Words Easy To Be Understood. *The Bible Translator*. 12 (4), 1961, 153–159.
- WANG, Bingquin. Fansi Fanyijie de Naida Xianxiang – Cong Mingwangxing Bei Chuming Xiangdao de [Rethinking the Nida phenomenon in translation: Thoughts on the delisting of Pluto]. *Chinese Translators Journal (Zhongguo fanyi)*. 24 (3), 2011, 58–59 + 64.
- WATT, J. M. Eugene A. Nida's Contributions to Sociolinguistics. *The Bible Translator*. 56 (1), 2005, 19–29.
- WEBER, K. *Bibelübersetzungen unter der Lupe. Ein Wegweiser für Bibelleser*. Asslar: Schulte und Gerth, 1985, 255 s.
- WEISSBORT, D. a A. EYSTEINSSON (eds.). *Translation – Theory and Practice: A Historical Reader*. New York: Oxford University Press, 2006, 346–351.
- WENDLAND, E. a S. PATTEMORE. „The Dynamic Equivalence Caper“ – A Response. *Old Testament Essays*. 26 (2), 2013, 471–490.
- WENZ, A. Schriftgemässe Bibelübersetzung? Kritische Anmerkungen zur „Guten Nachricht“ (1997). *Lutherische Beiträge*. 7 (3), 2002, 157–186.
- WIDYASTUTI, S. Componential Analysis of Meaning: Theory and Applications. *Journal of English and Education*. 4 (1), 2006, 116–128.
- WIESEMANN, U. Die Gute Nachricht als Hilfe bei der Übersetzungsarbeit. In: H. JAHR (ed.). *Die neue Gute-Nachricht-Bibel ...* (viz výše H. JAHR). 137–146.
- WONDERLY, W. L. The Bible in the Church: Some Implications for the Translator's Treatment of Background Information. *The Bible Translator*. 37 (2), 1986, 212–216.

WONDERLY, W. L. *Bible Translations For Popular Use*. London: United Bible Societies, 1968, x + 216 s.

WONDERLY, W. L. 1970. Some Principles of „Common-Language“ Translation. *The Bible Translator*. 21 (3), 126–137.

WOODS, S. D. *Eugene Albert Nida's Contribution to Missiology: Thesis (M. A. R.)*. Emmanuel School of Religion, 1990, 110 s.

XIANG, Yinhua. Dynamic Equivalence: Features and Merits. *Theory and Practice in Language Studies*. 1 (9), 2011, 1253–1255. [cit. 5. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.academia.edu/28242977/>

YE, Zinan. Suiying Liunian Yi Naida [Remembering Nida]. *Chinese Translators Journal (Zhongguo fanyi)*. 5, 2011, 86–87.

YU, Tikki. Covering the Shadow of the Moon: From Eugene Nida's Theory of Equivalence to the Status of Translation. *Norwich papers: Freedom and Constraints: The Spectrum of Translation*, 10, 2002.

ZENGER, E. Neues Licht auf alte Weisheit. Was die Gute Nachricht Bibel an Verstehenshilfen über die traditionellen Bibelübersetzungen hinaus bringt. In: H. JAHR (ed.). *Die neue Gute-Nachricht-Bibel ...* (viz výše H. JAHR). 147–152.

ZUURMOND, R. Dynamisch equivalent. In: H. BLOK et al. (ed.). *Om voor te lezen – Miqra: bundel voor F. J. Hoogewoud*. Maastricht: Shaker, 2005, 151–158.

Anon. The Reverend Eugene Nida. *The Telegraph* [online]. 1. 9. 2011 [cit. 23. 9. 2011]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/8736036/The-Reverend-Eugene-Nida>